

ଆନନ୍ଦ-ଲହରୀ ଉପନ୍ୟାସମାଳା × × × ସଂସ୍କରଣ—

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

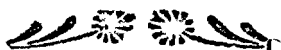
ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମିଶ୍ର ଇ. ଏ.

ହିନ୍ଦୁ
ସାରସ୍ୱତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
କଟକ

ମୂଲ୍ୟ—ଆଠଅଣା

ପ୍ରକାଶକ
ସାରସ୍ୱତ ଭଣ୍ଡାର
କଟକ

ବିବାହ ରହସ୍ୟ

—ଏକ—

ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦି'ପହର ହେବ । ସ୍ୱର ଦିନ ଆଉ ଗତ ଏ ଗାଡ଼ରେ କଟାଇ ସାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିନର ଅଧେ ଭୋଗ ହୋଇଗଲାଣି, କମାଗତ ୩୦ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଗାଡ଼ରେ ବସି ବସି ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗୁଥାଏ । କପର ଆଉ ଗତ ଏ କଟିକ ମୁଁ ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବି ଏଥିପାଇଁ ମନ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେଉଥାଏ । ଅଳ୍ପ ବାଟ ଯିବା ବାଲା ଯାତ୍ରୀମାନେ କେତେ ଗାଡ଼ରେ ଉଠୁଥାନ୍ତି । 'ଘଣ୍ଟେ ଖଣ୍ଡେ ବସି ବୁଟ କନ ଓହ୍ଲେଇ ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି—ତାଙ୍କ ସୌଭାଗ୍ୟ ଦେଖି ମନେ ମନେ ଈର୍ଷା ହେଉଥାଏ !

ଖାଲି ସେ ମୁଁ ଏପରି ଲମ୍ବା ଯାତ୍ରା କରୁଥାଏ ତାହା ନୁହେଁ । ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଆଉ ଦିନକଣ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋର ପରି—ମୋର ପରି କାହା କ --ମୋ ଠାରୁ ବେଶୀ ବେଳ ଗାଡ଼ରେ କଟାଇ ସାରିଥାନ୍ତି । ଜଣେ ମହଳା । ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟ ଖୁଲିବ ହେବ, ବସ୍ତ୍ର ଗଡ଼ ଚଲାଣି; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବି ଗଲାଣି । ପୋଷାକ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଅସ୍ତ୍ର ଧରଣର, ପାଣ୍ଠାନ୍ତ ଯେ ସନ୍ତର ସବୁ ମେମଙ୍କ ପରି ଗୋଡ଼ ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟୋପି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ତେବେ ବରଦ ଏତିକି ଦେହରେ ପୁରୁଷ ଉପଯୋଗୀ ଖଣ୍ଡେ ଲମ୍ବା କୋଟ୍ । ତାଙ୍କ କୋଟ୍, ତାଙ୍କ ପୋଷାକ ତାଙ୍କ ଧୂଆଁଖିଆ ଏ ସବୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ସ୍ୱର ସେ ଭଲ ହେବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିଥିଲି ସେ ଅନୁମାନ ମୋର ଭୁଲ୍ । ସ୍ୱରଟି ବେଶ୍

କୋମଳ । ବାହ୍ୟ ଆକରଣ ଶୁଦ୍ଧିଦେଲେ ଆଉ ସବୁ ରମଣୀୟଲକ୍ଷ ।
ବହୁଦିନ କଷ୍ଟ ସହ ସହ ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ କପର କରୁଣ ଭାବ ଫଟି ଚିହିତ
ହୋଇଛି ।

ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଜଣେ—ତାଙ୍କର ଜଣେ କେନ୍ଦ୍ର ପରିଚିତ ହେ-
ହେବେ ପରା—ନିଃସଂକୋଚ କଥାବାତା ରୁ ଜଣା ଯାଉଥାଏ, ଖୁବ୍ ନିକଟ
ସମ୍ପର୍କୀୟ, ଆତ୍ମୀୟ—ବାବୁଙ୍କର ବୟସ ବି ଶୁଳିଷ ପାଖାପାଖି, ଭାରି ଗସ୍ତ,
ଭାରି ଫିଟ୍ ପାଟ, ନୂଆ କୋତା, ନୂଆ ପାଇଜାମା, ନୂଆ କୋଟ୍—ସବୁ ନୂଆ;
ଭାରି ଶୁଣ ଚିକ୍‌କି । ମୁଣ୍ଡର କ ଗୁଡ଼ାକରୁ ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ାଏ କେଉଁଠି କମିନ
କଅଁସ ପଡ଼ିପାଇ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ସୂଚନା ଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ବରୁ
ପ୍ରସାଧନ ପରିପାଟୀ ଦ୍ଵାରାସ୍ଥଳିକଣାଇ ଦେଇଛନ୍ତି—ବାବୁଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଅବଜ୍ଞା
କେତେ । ଯୌବନଯୁଲଭ ରସିକତା ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ ସେ ଏକବାରେ ନାଗଜ ।

ବାଙ୍କ ଚୂଷାୟ ଜଣକ—ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ—ପେଟ କ
ପକ୍ଷରେ ପରିପାଟୀ ନାହିଁ । କୁସ୍ମକୁଷ୍ମିଆ କାଳଗୁଡ଼ିକ ଧୂସର—ଫୁଲ୍ ଫୁଲ୍
ଜଡ଼ୁଛି । ବୟସ ବେଶୀ ହେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ବାଳ ଉପଯୁକ୍ତ
ସମୟର ବହୁ ଆଗରୁ ପାରିଗଲାଣି, ଲୋକଟି ଖୁବ୍ ଗୋଟା, ଖୁବ୍ ଗନ୍ଧାର,
ଖୁବ୍ ଉଦାସୀନ—କାହା ସଞ୍ଜେ କଥାବାତା ନାହିଁ । ଯାହା କରୁଛନ୍ତି—
ସତେ ଯେପରି ଡରି ଡରି କରୁଛନ୍ତି—ଆଖି ଦୁଇଟି ଭୟରେ ହେବ ପରା—
କ୍ଷଣକୁ କ୍ଷଣ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ଉପରେ ବୁଲି ଆସୁଛି ।

ପୋଷାକ ପକ୍ଷରେ ପରିପାଟୀ ନାହିଁ ସତ, ପୋଷାକଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଣା
ମଇଲା ସତ, ତେବେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ବଢ଼ିଆ କାଟ ଶୁଣିବାଲା—କଲିକତା
Whiteway ସାହେବଙ୍କ ସଲେଇ କଳରୁ କାହାରିଲା ପରି ଜଣାଯାଉଥାଏ ।
ଲୋକଟି ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ବୟସରେ ପଡ଼ି ଏପରି ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେ
ହେଉଥାଏ ।

ଉଦ୍‌ଲୋକଟି କାହା ସାଙ୍ଗେ କଥାବାତା ହେଉ ନ ଥାଆନ୍ତି । କେହି
କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ବୁଡ଼ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ସେ
ଧୂଆଁ ଶିଆରେ, ଗୁଆଡ଼ିଆରି କରବାରେ ବା ଝରକା ବାଟେ ମେଲାକୁ ଚାହିଁ-
।ରେ ଏପରି ମନୋରୋଗ ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ଯେ ଥରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା

ବାଉଁ କରବାର ଲବ୍ୟମ କରଥିବ ସେ ସଦୃଶ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦେଖାଯାଇ ଇଚ୍ଛୁକ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ବେଳେ ବେଳେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ କାଶିଲେ ବା ବୁଦ୍ଧ ହସ ଭଳିଆ କରୁଥାନ୍ତି ଯେ ସେ ଅଭିଜ୍ଞ ତାଙ୍କ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବ ଡାକକୁ ଆହୁର ଅଭ୍ୟୁତ କର ପକାଉଥାଏ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିନର ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗାଡ଼ି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଷ୍ଟେସନରେ ରହିଲା । ଅଭ୍ୟୁତ ଭଦ୍ରଲେକଟି ରୁ' ତଥାପି କରବା ପାଇଁ ଫୁଟନ୍ତା ପାଣି ଆଣିବାକୁ ପଦାକୁ ଗଲେ । ଓଢ଼ାଲ ବାବୁଟି ଫିଟ୍ ଫାଟ୍ ବାବୁ । ଓଢ଼ାଲ ବୋଲି ପରେ ରୁଦ୍ଧିଲ— ମହଳାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଖାନା ଖାଇବାପାଇଁ ବାହାରିଲେ । ଆଉ ମୁଁ ରହିଲି ଏକୁଟିଆ; ଏତିକି ବେଳେ ପୁଣି ନୂଆ ଯାତ୍ରୀ କେତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ବୟସ୍କ ଲୋକ । ଲୋକଟିକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ସ୍ଵଭାବିକ ଭଜବଶୀୟ ପରି ଜଣାଯାଉଥାଏ । ନାଗରୀ ଯୋଡା, ପୁରୁଣା କାଳିଆ ଲମ୍ବା କୋଟ୍‌ରୁ ଜଣାଯାଉଥାଏ, ସେ ନୂଆ ଆଦର କାଳଦାରୁ ଦୂର ଛଡ଼ା ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଉ ଜଣକ ଜଣେ ଟୋକା କରୁଣୀ ହେବେ ପରା !

ଏ ଦୁହେଁ ମୋ ପାଖରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଜମଦାର ବାବୁ ପ୍ରଥମରୁ କଥା ଆରମ୍ଭ କରି କହିଲେ, ସେ ଅଳ୍ପ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ତାଙ୍କ ଜମିଦାରୀକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ତା ପରେ ଆଜିକାଲି ପ୍ରଜାଙ୍କ ବଦମାସି— ଶକ୍ତିଶା ଦେବାରେ ଗଫାଲିଅତି ବା ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ଯାହା କହ—ଜମିଦାରଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ—ବଏକଟ୍, ଜିନିଷ ପତ୍ତି ଦରଦାମ—ଏହୁପରି କେତେ କଥା ପଡ଼ିଗଲା । କିରାଣୀମାନଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ଵ, ନିଜର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ମତ୍ତ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ସମାନ ଆଗ୍ରହରେ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ଆମ କରୁଣୀ ଭଦ୍ରଲେକଟି କଥା ବାଉଁରେ ବେଶ୍ ମଜି ଯାଇଥାନ୍ତି । କଥାର ଦିଗ ବଦଳିଲା । ଜମିଦାର ବାବୁ ଉପସ୍ଥଳ ଶ୍ରୋତା ପାଇ ତାଙ୍କ ଯୌବନ ଓ ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କ ଜମିଦାରୀରେ ଦାଣ୍ଡନାଚ, ତାଙ୍କ ଯୌବନର ପ୍ରେମ ଇତିହାସର କେତେ ପୃଷ୍ଠା; ମୋତେ ଏ ସବୁ ଶୁଣିବାକୁ ପୁଣି ଲାଗିଲା ନାହିଁ, ମୁଁ ଉଠିଲା ପ୍ରାୟ ଫର୍ମରେ ଯାଇ ଟିକିଏ ପଦ ଚାରି କରିବାକୁ ।

ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ବୁଲିଛି କି ନାହିଁ, ଗାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକାର ଉପସମ ହେଲା । ତର
ବର ହୋଇ ଆସି ମୋ ସ୍ଥାନରେ ବସିଲ । ସମସ୍ତେ ଆସି ଆଗଣା ଆଗଣା
ସ୍ଥାନରେ ବସି ପଡ଼ିଲେଣି ।

ଓକଲ ବାବୁ ମହଲାଙ୍କୁ ହସି ହସି କହୁଛନ୍ତି—ତା ବାବୁ ?

ତା ବାବୁ ଆଉ କଣ ? ସେ ଆସି ତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲା ‘ମୁଁ ଆଉ
ତମ ସାଙ୍ଗେ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ, କାରଣ—’

ଆଉ କିଛି ଶୁଣି ପାରିଲି ନାହିଁ—ଗାଡ଼ ଠିକ୍ ଗୁଡ଼ିକା ବେଳକୁ
ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ହଟଗୋଲ ହୁଏ ସେଥି ପୋର୍ଟ ।

ଗଡ଼ ଚାଲିଲା, ଗାଡ଼ ଶବ୍ଦ କ୍ଷମାଗତ ଲାଗିବାରୁ କାନ ସେ ଶବ୍ଦକୁ
ଜିଣି ଶୁଣିବାକୁ କ୍ଷମ ହେଲାବୁ ପୁଣି ଶୁଣିଲି—ଓକଲ ଓ ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ନା
ଯେଉଁ ବିଶେଷ ଘଟଣାଟିର କଥା ପଚାରିଥିଲେ ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ମୋଟା ମୋଟି
ଗୁଡ଼ପଣ ଦିଆନିଆର ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଓକଲ ବାବୁ
କହୁଛନ୍ତି—ଗୁଡ଼ପଣ ଦେବା ଠିକ୍ କି ନୁହେଁ ଆଉ ବିଚାର କରିବାର ଅବ-
କାଶ ନାହିଁ । ଯୁଗ୍ମେଷ, ଆମେରିକା ତମାମ ଏହା ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣା
ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ବି ଏହା ଠିକ୍ ବୋଲି କ୍ଷମେ
କ୍ଷମେ ବୁଝୁଛନ୍ତି ।

ହଠାତ୍ ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ସେ କହଲେ—ପୂର୍ବକାଳରେ
ଆମ ଦେଶରେ ଏକଥା ସବୁ ନଥିଲା ?

ଜମିଦାର ବାବୁ ଏମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଆଗରୁ ଯେପରି ନାକ ଟେକୁ-
ଥିଲେ, ସେଥିରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ତାଙ୍କୁ ଏ ସବୁ ଭଲ ଲାଗୁନଥାଏ । ସେ
ନିଜର ପଦେ ଅଧେ ମତ ଜଣାଇବାକୁ ଦିଆର ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓକଲଙ୍କ
ପ୍ରଶ୍ନ ଫଳରେ ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲା । ସେ କହଲେ “ନଥାନ୍ତା କାହିଁକି ?
ହାବୁଡ଼ା ଝଟକା କେଉଁଠି କମେ, ନୀର ଜାତି ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟି
ଅଧେ ଗୁଡ଼ପଣ ଦିଆ ଶୁଣାଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଉକ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ
ଆଜି ଏହା ଯେପରି ବ୍ୟାପୁଛି ସେ ନୂଆ କଥା । ଆଜି କାଲି ଆମ ଦେଶରେ
ଯେ ଉନ୍ନତ ଶିକ୍ଷା ଓ ଉଚ୍ଚଷ୍ଟ ସଭ୍ୟତାର ହାଉଆ ବହୁଛି ସେଥିରେ ଏପରି
ହେବା ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

କମିତାର ବାବୁଙ୍କ କଥା, କହବା ତଙ୍ଗରୁ ବୁଝିଲି ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଟିକିଏ ସରଗରମ ହୋଇ ଲାଗିବ । ଭଲ କରି ଶୁଣିବାକୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଲି । ଆମ ସହଯାତ୍ରୀ ଅଦ୍ଭୁତ ଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ଦୂଠା ଟିକିଏ ଆଗକୁ ଦେଖାଇ କାନ ଡେଇଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କ ଜାଗାରୁ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ନାହିଁ ।

ମହଳାଟି ଟିକିଏ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ—ଶିକ୍ଷା ସତ୍ୟତାର ଦୋଷ କଣ ? ଆଉ ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ପରା, ସେହି ପୁରୁଣା ଅସତ୍ୟ ଯୁଗର ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଅଜଣା ଅତିକ୍ରା ବାଳକ ବାଳିକାକୁ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତେ ? ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସୁଖରେ ରହିବେ, ତାଙ୍କର ମନ ମିଳିବ କି ନାହିଁ ସେ କଥାକୁ ଖାତର ନାହିଁ । ଏଇ କଥାଟା ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲ ପରା ?

କମିତାର ବାବୁ ପୁରୁଣା କାଳିଆ ଚିବାହ ପକ୍ଷରୁ ପସନ୍ଦ କରି କିଛି କହି ନ ଥିଲେ । ସେ ଯାହା କହିଥିଲେ ଶୁଣି ପଣ୍ଡି ଦିବୁକରେ କିନ୍ତୁ ସେତିକିରୁ ମହଳା ଠଉରେଇ ନେଲେ, ସେ ପୁରୁଣା ଚିବାହ ପକ୍ଷର ପକ୍ଷପାତୀ । ସେହି ଅନୁମାନରେ ସେ ପୁରୁଣା ଚିବାହ ପକ୍ଷର ନିନ୍ଦାକରି ଆସୁଥିବା କେତେ କଣ ଗାଇ ଗଲେ ।

କମିତାର ବାବୁ ଗାବୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମହଳାଙ୍କ ବକ୍ତିତାକୁ ଉଡ଼ାଇ ଖାଲି ଏତିକି କହିଲେ,—ଆଜିକାଲି ଲୋକେ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ସତ୍ୟ ହୋଇ ଗଲେଣି ।

ଓଁକାଲ ବାବୁ ପଚାରିଲେ—ସତ୍ୟତା ସତେ ଆପଣ ଶୁଣିପକ୍ଷ ପ୍ରଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଚିବାହ ଶାବନରେ ଅଶାନ୍ତିର କି ସମ୍ଭବ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ?

କମିତାର ବାବୁ କଣ କହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମହଳା ତାଙ୍କୁ ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ—ଆଜି ସେ ଅନ୍ଧାର ଯୁଗ ଆସିବ ନାହିଁ ଗୋ ଆସିବ ନାହିଁ । ଦିବୁକର ପରା ସମ୍ପତ୍ତି ଅସତ୍ୟ ଭାବରେ ଚିବାହ କରାଉଥିବ ?

ଓଁକାଲ ବାବୁ—ସେ କଥା କାହିଁକି ପଚାରିଲେ । ସେ କଣ କହିବେ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ଶୁଣି । ଆପଣ କଣଟି କିଏ ବୁଝେଇ ଦେଲେ ।

କମିତାର ବାବୁ—ଆଜିକାଲି ଯାହାକୁ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ତାହାର

ଫଳରେ ଲୋକେ ଅଧିକ ବୋକା ହେଉଛନ୍ତି । ଜମିଦାର ବାବୁ କିନ୍ତୁ କଦୂରା ପୂର୍ବରୁ ମହଲାଟି ନୁହେଁ ବଳ୍ଲିତା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ—

ବାଃ, ଅକଣା ଅକଣା ଲୋକ ଯୋଡ଼ିଏ ଆଣି ବାହା କରୁଦେବ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରେମ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ସୁଖରେ ରହୁନେ କପରି କହିଲେ ? ମଣିଷ ସବୁ କଣ ଗୋରୁଗାର ହୋଇଛନ୍ତି ? ମନ ଇଚ୍ଛା ଯୋଡ଼ିଏ ଆଣି ଏନା ଶୁଖିରେ ବାନ୍ଧି ଦେବ ? ମଣିଷଙ୍କର ତ ପୁଣି ବୁଦ୍ଧି ଅଛି, ଭଲ ମନ୍ଦ ଚିନ୍ତା କରିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି—ମାନସିକ ବୃଦ୍ଧି ସବୁ ଅଛି ?

ଜମିଦାର ବାବୁ—କାହିଁକି ଏପରି ବୁଝାଏ ବଳି ପଡ଼ିଲା । ମଣିଷ ପଶୁ ନୁହେଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ମଣିଷଙ୍କର ସମାଜ ଅଛି—ନୀତି ଅଙ୍ଗର ଅଛି ।

ମହଲା—ହଉ ତେବେ । କହୁଲ ଦେଖି ସ୍ତ୍ରୀର ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ କଥିଲେ ସେ ତା ସଙ୍ଗେ ରହିବ କମିତି ?

ଜମିଦାର ବାବୁ ଭାରି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ—ଏ ଯେଉଁ ‘ପ୍ରେମ ଗ୍ରେମ’ ବୋଲି ଚାଲିଆ କରୁଛ, ସେ କଥା ମୂଢ଼କାଳରେ କଥିଲା । ଏ ପ୍ରେମ ତୁଆ ଲୋକେ ଏଭଳିରେ ଧରୁଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରେମ କିଏ ଏପରି ଭାରିଲୁଣି ଯେ ଇଉରୋପରେ ଯିମିତି ପଡ଼ି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ‘ଗୁଡ଼ପକ୍ସ’ ଦିଆ ନଥା ଶୁଲିଛି, ଆମର ବି ସେହିପରି ହେବାର ଲପକ୍ଷମ ହେଉଛି । ଏଥିରେ ଏଣିକି ଟିକିଏ ମନ ନ ମାନିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାର ପଡ଼ି କହିବ, ‘ଯା ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ ଆଉ ରହିବି ନାହିଁ । ଅମୁକର ମୁହଁଟି ସୁନ୍ଦର, ନାକଟି ସୁନ୍ଦର ମୁଁ ଯାଉଛି ତାର ସାଙ୍ଗେ ଘର କରିବି ।’ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆଉ ସମାଜ ରହିବ ନା ସଂସାର ରହିବ ? ସ୍ତ୍ରୀ ପତିବ୍ରତା ହେବା ଶୁଦ୍ଧ; ସ୍ତ୍ରୀର ମନ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି, ଭୟ ଥିଲେ ମିନା ହେବ !

କରୁଣା ବାବୁ ଓଷଲ କାବୁଙ୍କୁ ମୋତେ ଓ ମୋ ଚରଣ ନିକର ହସ ମଜୁର୍ ରଖି ଶୁଣି ରହିଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଆମ ମୁହଁର ଭାବ ଦେଖି ସେହି ଅନ୍ୟାୟରେ ଜମିଦାର ବାବୁଙ୍କ କଥାକୁ ପସନ୍ଦ ବା ନାପସନ୍ଦ କରିବେ ।

ମନ୍ତ୍ରଣା ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—ହେଉ ତ ସେଇ ପୁରୁଣା କାଳିଆ କୁସଂସ୍କାର । ଭୟ କଣ ? ସ୍ତ୍ରୀ ଭୟ ପୁଣି କଣ କରିବ ? ସେ ଦିନ ଗଲାଣି ଗୋ, ଗଲାଣି ।

ଜମିଦାର ବାବୁ—ଭୟ କଣ ? ଶାସ୍ତ୍ର ପରା ଡାକୁଛି, ସାମୀକୁ ଭୟ କରିବା ସ୍ତ୍ରୀର କରବ୍ୟ ?

ମନ୍ତ୍ରଣା—ସେଦିନ ଗଲାଣି । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କଥାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

ଜମିଦାର ବାବୁ—ସେ ଦିନ ଯିବାର ନୁହେଁ । ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର କଥା ରହିବ, ରହିବ, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ଅଧୀନ । ସେହି ଅଧୀନତା ରହିବ । ପୁରୁଷର ଯାହା ଧର୍ମ ସ୍ତ୍ରୀ ତାହା ମାନ ଚଳିବ । ମଝିରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବାଡେଇ କରୁଛି ହେବାରେ ଲାଭ ନାହିଁ ।

ଜମିଦାର ବାବୁ ଏପରି କୋର ଦେଇ ଏକଥା ଗୁଡ଼ିକ କହିଲେ ଯେ କରାଣୀ ବାବୁ ପରଷ୍ଟାର ବୁଝିନେଲେ , ଜମିଦାର ବାବୁକର ଜିଦ୍ । ତେଣୁ ସେ ଆଉ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ତାଙ୍କ ମଜୁର ରଖିଥିବା ହସତି କୋରରେ ଫୁଟାଇ ଦେଲେ ।

ମନ୍ତ୍ରଣା ଏକଥାରେ ଚକ୍ରତ ହେଲେ । ସେ ତ ଦ୍ଵାର ମାନବୀ ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ଖୁବ୍ ଟାଣରେ କହିଲେ—ହଁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ତ ଏଇ କଥା । ଆପଣା ବେଳକୁ ଭୟ ଫୟ କିଛି ନାହିଁ । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବାଡ଼ ବତା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କଥା ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଭୟ, ପଡ଼ିବତାପଣ, ସବୁ ।

ଜମିଦାର ବାବୁ—ତା ତ ହେବାଇ କଥା । ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ସମାନ ସୁବିଧା ଦେଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଅବିବେକପଣିଆ କଲେ ଘରଭିତରେ ତ ନିନ୍ଦା ପଣିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଯଦି ନଷ୍ଟଚରଣୀ ହୁଏ, ତେବେ ବାହାରେ ଦୁଷ୍ଟତା କରି ଘରଭିତରେ ଆଣି କଳଙ୍କ ବୁକୁଳା ପହଞ୍ଚାଇବ ।

ଏ କଥାଟା ସେ ଏପରି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଏପରି କଢ଼ା ଭାବରେ କହିଲେ ଯେ ଏଥିରେ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦବିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ବିନତି କଲ ଭଳିଆ

ଅପତ୍ନି କଲେ—ଠିକ୍ କଥା, କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ତ ପୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ! ତା'ର ତ ପୁଣି ମନ ଅଛି । ସେ ମନ ଯଦି ନ ମାନିଲା ତେବେ ସେ କପର ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ଦରକର ରହେ ରଲା ?

କମିଦାର ବାବୁ କଥାଟାକୁ ବେଶାନ୍ତର କରି କହିଲେ—ଏଇ କଥା ତ ? ଏଥିକ କିଛି ଭୟନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ର ମନ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ତ ନିୟନ୍ତ୍ରୀ, ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ । ମୂଳରୁ ଯଦି ମନ ନମାନିଛି ତାହାହେଲେ ବଳେ କାଳକ୍ରମେ ମନ ମାନିଯିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଏ କଥା ଅସମ୍ଭବ । ମନ ମୂଳରୁ ନଥିଲେ, ଯେତେ ସମୟ ଯାଉ ପଛେ, ଆଉ କଣ ମନ ମାନବ ? ଜୋର ଜବରଦସ୍ତିରେ ତ ମନ ମାନେ ନାହିଁ ।

ଓଜାଲ ବାବୁ କହିଲେ—ଆଗ୍ର, ସେ କଥାତ ସିମିତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଧରନ୍ତୁ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଅସତ୍ୟ ହେଲା, ସେତେବେଳେ କଉଁବ୍ୟ କରି ?

କମିଦାର ବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ଅସତ୍ୟ ହେବ କାହିଁକି ନା ? ମୂଳରୁ ସେ ଚାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେ ଚାଟ ବନ୍ଦକଲେ ବି ଯଦି ଏପରି ହୁଏ ?

ହେଉ କି ନ ହେଉ । ଆମେ ଏତିକି ଜାଣୁ ଯେ ଆମ ସମାଜରେ ଏପରି ହେବା ଖୁବ୍ କ୍ଷୁଦ୍ର ।

ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ରୁନି ହେଲେ । କିରାଣୀ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ଭୁନି ହେଲେନାହିଁ । ସେ ଟିକିଏ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସି ଗୋଟିଏ କଥା ଆରମ୍ଭକଲେ । ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ—ତାଙ୍କର ଜଣେ କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅସତ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଯାଇ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ତ୍ତି ଅର୍ଜିଲେ । ଯାମୀ ବିଚାର ଝୁବ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ । ଶେଷକୁ ଅଗତ୍ୟାତାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏବେ, ସ୍ତ୍ରୀଟି ଲଗାମ ଗୁଡ଼ି ପାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣମାନ୍ଦାରେ କୁପଥଗାମିନୀ ହୋଇଛି, ପୁରୁଷ ଚିତର ଏକୃଷ୍ଟିଆ ବୁଝୁଗୁଣ୍ଡା ଜୀବନ କଟାଇଛି ।

କଥାଟି କହିଯାଇ କିରାଣୀ ବାବୁ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ।

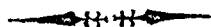
ବୁଦ୍ଧି କମିଦାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ଆଗରୁ ପୁରୁଷ ସତକ୍ ହୋଇଥିଲେ

ଏପରି ଘଟି ନଥାନ୍ତା । କଥା ଅଛି ‘ବିଶ୍ୱାସେ ନୈବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ସ୍ତ୍ରୀଷୁ ରଜା କୁଳେଷୁଚ ।’ ଏକଥା ମନେ ରଖି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଟିକିଏ ନ ଜଗିଲେ ସର୍ବନାଶ !

ମୁଁ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀର ହୋଇ ପାରୁନି ନାହିଁ । କହିଲି—‘ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ତ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗିବାକୁ କହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷର ତାଙ୍କୁ ଆଉ କବେ ଦରକାର ନାହିଁ ପରା ? ଆମଣ ଗାଡ଼କୁ ପ୍ରଥମେ ଆସିଲେ ବେଳେ କରୁଣା ବାବୁଙ୍କୁ ସେ ସବୁ କଥା କହୁଥିଲେ, ମନେ ଅଛି ତ ?

ଜମିଦାର ବାବୁ ମୂଳରୁ ମାରଦେଲେ—ସେ ତ ଅନ୍ୟ କଥା । ସେ କଥାର ଏଠାରେ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।—

ଗାଡ଼ ଆସି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଠିଆ ହେଲା । ସେହି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଜମିଦାର ବାବୁ ଓହ୍ଲାଇବାଣ କଥା । ସେ ତର ତର ହୋଇ ପ୍ଲାଟଫର୍ମକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

—ଦୂର—

ଜମିଦାର ବାବୁ ଯିବା ମାତ୍ରେ ପୁଣି କଥାକାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା ।

କରୁଣା ବାବୁ କହିଲେ—ଅସଲ ମରହଟ୍ଟି ବୁଢ଼ାଟା ।

ମହଲା ପକେଟ ଭିତରୁ ସିଗାରେଟ୍, ଖଣ୍ଡେ ବାହାର କରି ନଆ ଧରଇ ଧରଇ ମତ ଦେଲେ—ପୁରୁଣା ଯୁଗର ବଙ୍ଗରତାର ସାକ୍ଷାତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି । କି କୁସଂସ୍କାର ! ନାହିଁ ଜାତି ବିଷୟରେ କି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା । ଏହି ଭଳି ଲୋକଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ନାହିଁ ଜାତିର ଏତେ ଅଧଃପତନ ।

ଓଗଲ ବାବୁ ତ କହିଲେ—ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଜଗତର ଉନ୍ନତ ଆତ୍ମର ଓ ମାନ ସବୁ ଆମ ଦେଶରେ ପଶୁ ପଶୁ ଆହୁରି ଅନେକ ଦିନ ଲାଗିବ । ଏପରି ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଆଜି କାଲି ବି ବଡ଼ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ମହଲା ଟିକିଏ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—ଦେଖ, ବିବାହ

କଷ୍ଟରେ ଏମାନଙ୍କର କି ଧାରଣା ! ସତେ ଏ ଧାରଣା ଲୋପ ହେବ ନା ଦେଶର ସୁଦିନ ଫେରିବ ! ଏମାନେ ଏହି ଟିକକ ବୁଝୁ ନାହାନ୍ତି ଯେ, ପ୍ରେମ ନଥିଲେ ବିବାହର କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ପ୍ରେମ ବିବାହକୁ ପବିତ୍ର କରେ—ପ୍ରେମ ଥିଲେ ଗାଈ ବିବାହ କାନ୍ଦୁକ ବିବାହ ନାମର ନାହୁଁ ।

କରୁଣୀ କାରୁ ଶୂନ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଏକଥା ଶୁଣୁଥାନ୍ତି, ସତେ ଅବା ଯେପରି କଥା ପିଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ମୋର ମନେ ହେଲା, ଭବିଷ୍ୟତରେ ନିଜର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇ ତାଙ୍କ ଭଲଥା ଲୋକଙ୍କ ଅଗରେ କହିବା ନିମନ୍ତେ ସେ କେତେ ଶୁଦ୍ଧ ଏ କଥା ନାହିଁ । ନାହିଁ ମନେ ରଖି ପକାଉଥାନ୍ତି । ଏହିମନ୍ତ୍ର ସମୟରେ ଅମ ଅଦ୍ଭୁତ ଲୋକଟିଙ୍କର ସେହି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ଶୁଣାଗଲା । ସତେ ଯେପରି ସେ ମଧ୍ୟଲୀଳ କଥାରେ ଉପହାସ କରିବାକୁ ଗାଈ ବୁଡ଼ିବିରୁଦ୍ଧ ହେବା ବୋଲି ଭୟରେ ହସ ବୁଦ୍ଧ କରି ରଖୁଛନ୍ତି, ବା ମଧ୍ୟଲୀଳ କଥାରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ମୃତି କ'ଣ ହେବାରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର କୋନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ ହେବାପାଇଁ ବାଟ ଖୋଜି ପାଟିଠେଇଁ ଆସି ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଥିଲା । ହଠାତ୍ କେଟି ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ସେ ଆପଣା ବସିବା କାଗାକୁ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ରୁଦ୍ଧ ଆନେଗ ଓ ବିଚଳିତ ଭାବ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ସଫା ଜଣା ପଡ଼ିଥାଏ ।

ସେ ସେହି ଆବେଗରେ ପଚାରିଲେ—ସେହି ପ୍ରେମ ବିବାହକୁ ପବିତ୍ର କରେ, ସାଦ୍ୱା ବ୍ୟଗତ ବିବାହର ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରେମ ଜନନୀ କଣ ?

ମହିଳା ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଟିକିଏ ମଧୁର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ, ଅସଲ ପ୍ରେମ,—ଏ ପ୍ରେମ ନଥିଲେ ବିବାହ ଅସମ୍ଭବ ।

ଅଦ୍ଭୁତ ଲୋକଟି ପୁଣି ଅତି ସନ୍ତୁର୍ଣ୍ଣତାରେ ପଚାରିଲେ—ହଁ ଯେ, ସେହି ପ୍ରକୃତ, ଅସଲ ପ୍ରେମଟି କଣ ?

ମହିଳା—ସେ କଣ, ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି !

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ସେ କଣ ମୋତେ ଟିକିଏ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଏ ପୁଣି ଗୋଟାଏ କଣ ସେ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଏ କଥା ତ ବଡ଼ ସାଦାସିଧା ।

ମହଳା ଏତକ କହ କହ ଖୁବ୍ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ । ବୋଧହୁଏ ସେ ଜନଶକ୍ତି ସେ ଅତି ସାଦା ସିଧା ବୋଲି କହୁଥିଲେ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କୁ ଅତି ସାଦା ସିଧା ପରି କଣ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଟିକିଏ ସମୟ ଚିନ୍ତା କଲା ପରେ ସେ ପୁଣି କହିଲେ—ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ କଣ ? ନା—ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷକୁ ପସନ୍ଦ କରେ ସେତେବେଳେ କୁହାଯାଏ ସେହି ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ ଅଛି ।

ଭଦ୍ର ଲୋକଟି ସ୍ଵରରେ ଉପହାସ ପୂର୍ବକ କହିଲେ—ପ୍ରେମ ତାହା ହେଲେ ପସନ୍ଦ ? ଆହୁ, ଏ ପସନ୍ଦ କେତେ ଦିନ ପାଇଁ ? ମାସେ ? ଦିନେ ? କି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ?

ଅବଳା ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା ହେଲେ, କହିଲେ—ଆପଣ ତାହା ହେଲେ ଖାଲି ଯୁକ୍ତି କରବା ପାଇଁ ଏପରି ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛନ୍ତି ?

ଭଦ୍ରଲୋକ—ଆଦୌ ନୁହେଁ । ପ୍ରେମ ବୋଲିଲେ ଆପଣ କଣ ବୁଝୁଛନ୍ତି, ଖାଲି ସେହି କଥା ବୁଝିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଯୁକ୍ତି ତର୍କ କରିବା ମୋର ପ୍ରକୃତ ନୁହେଁ ।

ଓଁକାଲ ବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମହଳାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଖୁସୀଲାଳି କଲେ ତାଙ୍କ କଥା ପରିଷ୍କାର ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ କହିଲେ—ମହଳା ଜଣେ କହିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ସଂସ୍କୃତ ବିବାହ ମୂଳରେ ଯଦି ପ୍ରେମ ନାହିଁ, ତେବେ ବିବାହର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ଦ୍ଵିତୀୟତଃ, ପ୍ରେମ ବିନା ଯଦି ବିବାହ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସେ ବିବାହ ସମାନ ଚକ୍ଷୁରେ ଯାହା ହେଉପରେ, ଶିଶୁରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାହା ବିବାହ ନୁହେଁ ଏବଂ ସେପରି ବିବାହ ସୂତ୍ରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ନରନାରୀ ଯଦି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ରହନ୍ତି ଏବଂ କୌଣସି ତଥାକଥିତ ଗର୍ଭିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ—

ଭଦ୍ରଲୋକ ଅଧୀର ଭାବରେ କଥା ଦେଇ କହିଲେ—ବିଶ୍ଳେଷଣରେ

କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ମୋର ପ୍ରଥମ ପରୀକ୍ଷାର କଥା—ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରେମ, ତାହା କଣ ? ପ୍ରେମ ଯେବେ ପସନ୍ଦ ହେଲା ତେବେ ଏ ପସନ୍ଦ କେତେଦିନ ସ୍ଥାୟୀ ?

ମହିଳା—କେତେ ଦିନ ? ବହୁ ଦିନ । ଅନେକ ସମୟରେ ଜୀବନତମାମ ।

ଭଦ୍ରଲେକ—ତେବେ ତ ଆଉ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ତାହା ଖାଲି ଉପନ୍ୟାସରେ ଦେଖାଯାଏ । ବାସ୍ତବ ଜଗତରେ ଏ ପ୍ରେମ ବହୁ ଦିନ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ କି ? ବଡ଼ ହେଲେ ଏହା ବର୍ଣ୍ଣେ ଖଣ୍ଡେ ରହେ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ବିବାହର କେତେ ସମ୍ପ୍ରାଦ, କେତେ ଦିନ, ଏପରିକି କେତେ ଘଣ୍ଟା ପରକୁ ଏହାର ସତ୍ତା ନ ଥାଏ ।”

ଆନେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏ ପ୍ରକାର ମତ ପ୍ରକାଶରେ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହେଲୁ । ମହିଳା ଟିକିଏ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—ଏପରି ଗୁଡ଼ାଏ କଥା ଆପଣ କିମ୍ଭେ କହୁଛନ୍ତି କେଜାଣି । ଆନେମାନେ ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ ‘କିନ୍ତୁ’ ‘ମାତ୍ର’ କହି ନିଜ ନିଜର ପ୍ରତିବାଦ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଜଣାଇଲୁ ।

ଭଦ୍ରଲେକଟି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ କହିଲେ—‘ହଁ ମୁଁ ଜାଣୁଛି, ମୋ କଥା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଧୁଲା । ଆପଣମାନେ ସ୍ୱପ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ବୁଲିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ତାହା ବାସ୍ତବ, ସତ୍ୟ । ଆପଣମାନେ ପ୍ରେମକୁ ଯାହା ବୁଝୁଛନ୍ତି ତାହା ସେପରି ନୁହେଁ । ଜଣେ ଜଣକୁ ପ୍ରେମ କରେ, ବା ତା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସେତେ ବେଳା ଦିନ ନୁହେଁ । ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଖିଲା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତା’ର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖରୁ ମନ ଛାଡ଼ି ଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଧିକ ସୁସୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ତା’କୁ ସ୍ୱାମୀ ରୂପେ ବରଣ କରିବାକୁ ହୃଦୟରେ ଅନ୍ତତଃ ଲାଳସା କରେ ।

ମହିଳା—ଆପଣ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ଅତି ଜଘନ୍ୟ । ପ୍ରେମ ସ୍ଥାୟୀ ହେବା କଣ ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ?

ଭଦ୍ରଲେକ—ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖାଯାଉଛି କଣ ? ହୁଏତ ପୁରୁଷ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତି ଜୀବନ ତମାମ ରଖିପାରେ; କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀର ଏକ ପୁରୁଷଠାରେ ଅନୁରକ୍ତି ବେଶି ଦିନ ରହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ—ଏହା କେବେ ହୋଇନାହିଁ କି କେବେ ହେବ ନାହିଁ ।

ଓଁକାଲ ଏ କଥାର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଜଣାଇଲେ—ନା, ଏ କଥା ଠିକ ନୁହେଁ । ଦମ୍ଭର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବା ତ ସେପରି କିଛି ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଭଦ୍ରଲେକ ଜୋରରେ କହି ଉଠିଲେ—ଅସମ୍ଭବ—ଅସମ୍ଭବ । ଆପଣ ବାସ୍ତବ ଜଗତକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ଖାଲି କଳ୍ପନାରେ ମାତି ଏହି ସାମାନ୍ୟ କଥାଟା ବୁଝୁ ନାହାନ୍ତି । ମହାଶୟ, ଖାଲି କହିଲେ ତ ହେବନାହିଁ । ଚରୁର କଣ ଦେଖନ୍ତୁ, ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିବାହ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଚୂଷ୍ଟି ହୋଇଗଲେ ତ ପ୍ରେମ ଶେଷ ହେଲା । ତୁମ୍ଭେ କଣ ଜୀବନ ତମାମ ଆସିବ ନାହିଁ ? ତୁମ୍ଭେ ତ ସୀମା ଅଛି । କହନ୍ତୁ ଦେଖି, ଗୋଟାଏ ବଳିତା ଜାଲ ଦେଲେ ସେ କ'ଣ କ'ଳକ ଯାକ ଜଳୁଥିବ ? ଲିଭିବ ନାହିଁ ?—

ମହଳା ବିକ୍ରମରେ ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ—ଓଁହୋ ! ଆପଣ ତ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରେମର କଥା କହୁଛନ୍ତି, ଏ ତ ପାଶବିକ ପ୍ରେମ । ଖାଲି ପଶୁପରି ଶାରୀରିକ ବିଳାସ ବାସନା ଚରତାର୍ଥ କରିବାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ପ୍ରେମ ? ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଏକ ହେଲେ ଯେଉଁ ପ୍ରେମ ସ୍ବତଃ କାତ ହୁଏ ମୁଁ ସେ ପ୍ରେମର କଥା କହୁଅଛି । ସେ ପ୍ରେମ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ । ତାହା ସ୍ଥାୟୀ ହେବ ନାହିଁ ?

ଭଦ୍ରଲେକଟି ସ୍ବରରେ ସୋଳ ଅଣା ବିଦ୍ରୁପ ରଖି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ବାଃ, ଆଦର୍ଶର ସୀମା ? ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରେମ ? ଓଁ, ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରେମ ଯୋଗରୁ ପରା ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଏକ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଅନ୍ତି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉଲ୍ଲସ ନିମନ୍ତେ ପରା ବିବାହ ଦିନଠାରୁ ମଧୁ ଶଯ୍ୟା କରନ୍ତି ! ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରେମ ! ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର କଥା ଏକା ।

ମହଳା ଏତିକିରେ ତୁପ୍ ହେଲେ । ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଏ ଶେଷ କଥାକୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଯୁକ୍ତିଲା ନାହିଁ ।

ଓଁକାଲ ବାବୁ ଯୁକ୍ତି ଚଳାଇଲେ—ହଁ, ଆପଣ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ସତ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି, ପ୍ରେମ ନାହିଁ । ପ୍ରେମ ନାହିଁ ତ ବିବାହ କିପରି ବଢ଼ୁଛି ?

ଭଦ୍ରଲେକଟି ଅଧୀର ଭାବରେ କହିଲେ—ମୁଁ କଣ ବିବାହ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛି ? ମୁଁ କହୁଛି ପ୍ରେମ ସ୍ଥଳେ, ବିବାହ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ଗୋଟାଏ କଳ୍ପନା ମାତ୍ର । ବିବାହ ତଲୁକୁ ବୋଲି ଦେଖାଇ ଦେଲେ ତ ପ୍ରେମର ଅସ୍ତିତ୍ବ ପ୍ରମାଣ ହେଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦେଶର ପ୍ରେମକୁ ବିବାହର ମୂଳ କରି ଧରାଯାଉଛି ସେଠାରେ ତ ବିବାହ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଅଛି ଶାଲ ଗୁଡ଼ିଏ ଏବଂ ପାରିବାରିକ ଅଶାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ପୂର୍ବକାଳରୁ ଯେ ବିବାହ ତଳି ଆସୁଛି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ସେ ଏ ପ୍ରେମମୂଳକ ବିବାହ ନୁହେଁ, ସେ ବିବାହ ପ୍ରେମ-ପ୍ରଧାନ ନୁହେଁ । ସେ ବିବାହ ମୂଳରେ ଆହୁର ମହତ୍ତ୍ବ, ଆହୁର ଉନ୍ନତ ଉପାଦାନ ଥିଲା । ବିବାହ ଆମର ଥିଲା ଧର୍ମ, ସତ୍ୟ । ଧର୍ମସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବାର ବିବାହରେ ପବିତ୍ରତା ଥିଲା, ସ୍ଥାୟିତ୍ବ ଥିଲା । ହା ପୁରୁଷ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଏକ, ବିଦ୍ରବ୍ୟବସର ଆର ପାରିରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ରହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଦିନ ଆମେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାବବିଧିକୁ ହୋଇ ବିବାହରୁ ଏ ଧର୍ମକୁ ଗୁଡ଼ିପକ୍ଷ ଦେଲେ, ସେହିଦିନୁ ବିବାହର ପବିତ୍ରତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ପ୍ରେମ ଦୁଆ ଧରିଲା ଦିନଠାରୁ ବିବାହରେ ପଶୁବ ପଶିଛି । ଆଗରୁ ପାତ୍ର-କ୍ରତ୍ୟକୁ କ୍ରତ ସ୍ବରୂପ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲା ; ସାବିତ୍ରୀ ଥିଲେ ପତିକ୍ରତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର, ଆଜି ଆମ ଶିକ୍ଷିତ ମହିଳାମାନେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କୁସଂସ୍କର ଗଢ଼ିନି ଅଶିକ୍ଷିତା ଅବଳା ବୋଲି ଅବଜ୍ଞା କରିବେ, ନ ହେଲେ ସ ବିଦ୍ୟା ଚରିତକୁ କଳ୍ପିତ ବୋଲି ଉପହାସ କରିବେ ।

ମହିଳା କହିଲେ—ଆପଣ ତ ତେବେ ଭାର ଖାଣ୍ଟୁ ହେଉ ।

ଭଦ୍ରଲେକ—ମୁଁ ହେଉ ନୁହେଁ, ମୁଁ ରୁମର ଭଳି କ୍ରତୁ । ରୁମଠାରୁ ଏକ ନମ୍ବର ଅଧିକା ଉନ୍ନତ ? ମାଙ୍କି ତରୁଚିବାଲା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରେମର ସ୍ବଦ ଶୁଣି, ଶିକ୍ଷିତା କୁସଂସ୍କର ଶୂନ୍ୟ ଖାଣ୍ଟି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରେମରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଆଜି ଏ ଜ୍ଞାନ ପାଇଛି । ମୁଁ କିଏ ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି ?

ଓକଲ ବାବୁ—ନା ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ !

ଭଦ୍ରଲେକ ହୃଦୟର ଆବେଗରେ କହୁ ଉଠିଲେ—ମୋତେ ନ ଚିହ୍ନିବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କି ସୌଭାଗ୍ୟ ଠିକ୍ କହୁପାରୁନାହିଁ । ମୋର ନାମ

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ । ଖବର କାଗଜରେ ଘଟିଥିବେ, ମୁଁ ଏହି ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମରେ ପାଗଳ ହୋଇ ମୋର ନିଜ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହତ୍ୟା କରିଛି ।

ଏତକ କହିଦେଇ ଭଦ୍ର ଲୋକଟି ହଠାତ୍ ଉଠିଯାଇ ତାଙ୍କ ଚିରଣ-ବିଛା ହୋଇଥିବା ବେଞ୍ଚରେ ମୁହଁକୁ ମାଡ଼ି ଶେଇଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କର କହିଥିବା ସବୁ କଥା ମନେ ମନେ ବସି ପାଶୁଥାଏ । ଶେଷରେ ସେ ଯାହା କହିଲେ ସେ କଥା କଲ୍ୟାଣ କରୁଥାଏ ।

ଓଢ଼ିଲ ବାବୁ ଏବଂ ମହଲା ପର ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ରହିବା ମାତ୍ରେ ଗାର୍ଡ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଅନ୍ୟ ବର୍ଗରୁ ଚାଲିଗଲେ । କାହିଁକି କେଜାଣି ? ସେମାନଙ୍କ ଭାବ ଭଙ୍ଗୀରୁ ଜଣାଗଲା, ବୋଧହୁଏ ସେ ଆମ ସଙ୍ଗୀ ଭଦ୍ରଲୋକଟି ସାଙ୍ଗେ ଆଉ କେଣ ସମୟ କଟାଇବା ଗର୍ବିତ ମନ-କଲେ । କିନ୍ତୁ ବାବୁ ଆଗରୁ ଓଢ଼ିଲ ଯାଇଥାନ୍ତି, ଆଉ ରହିଲୁ ଆମେ ଦୁହେଁ—ସେ ଆଉ ମୁଁ ।

—ଜିନି—

ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସଙ୍କ ପାଖ ବେଞ୍ଚରେ ବସିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ କଣ କହିବି କିଛି ଠିକ୍ କରି ନ ପାରିବାରୁ ତୁନି ହୋଇଥାଏ । ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କିଛି ନକହି ଧୁଆଁ ଖିଆ ଓ ଚାଆପିଆରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଅଧଘଣ୍ଟେ ଖଣ୍ଡେ ଗଲା । ଗାଡ଼ି ଆସି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେସନରେ ଲାଗିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ଚା ପିଆଇରୁ ମୁହଁ କାଢ଼ି ମୋତେ ପଚାରିଲେ, “ମୁଁ କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଯିବାରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ମୋ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଖରାପ ଲାଗୁଥିବ । ତେବେ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ବର୍ଗରୁ ଚାଲି ଯାଉଛି ।”

ମୁଁ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବ ଦେଲି—କି ଅଭାଗ୍ୟ କଥା ! ଆପଣ ଏପରି ବିଚାରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ମୋତେ ଆଦୌ ଖରାପ ଲାଗୁନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ—ଟିକିଏ ଚାଁ ଖାନ୍ତୁ । ବଡ଼ କଡ଼ା ଚାଁ ମୋର । ଆପଣଙ୍କୁ କିମନ୍ତ ଲାଗିବ କେଜାଣି ? ଏହା କହି ସେ ମୋତେ ମୁଣ୍ଡିଏ ଚାଁ ଦେଇ ପୁଣି କହିଲେ—ତାଙ୍କ କଥାରେ ସବୁ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । କିଛି ନ ଜାଣି ବୁଝାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପ ହେଉଛନ୍ତି ।

ମୁଁ—କାହା କଥା ?

“ସେଇ କଥା । ସେଇ ସ୍ତେମ କଥା । ଆପଣଙ୍କୁ ନଦ ଲାଗିଲାଣି କି ?

“ନା, ନଦ ତ ଆଦୌ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।

“ତେବେ ଭଲ । ଆପଣଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କଥା କହନ୍ତି । କହନ୍ତି, କିପରି ଏହି ସ୍ତେମ ଯୋଗୁଁ ହିଁ, ମୁଁ ଘୋର ପାପ କରିଛି—ମୋ’ର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାରିଛି ।”

ମୁଁ କହିଲି, “କହନ୍ତୁ, ଅବଶ୍ୟ କହବାରେ ପଦ ଆପଣଙ୍କର ଦୁଃଖ ନ ହୁଏ ।”

ତତ୍ତ୍ୱମଣି ବାବୁ—ଦୁଃଖ ପୁଣି କଣ ? ଅନ୍ୟ ଆଗରେ ନିଜର ଦୁଃଖ କାହାଣୀ କହିଲେ ଦୁଃଖ ଲାଗିବ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣ ମୋ ଗଳ୍ପ ଶୁଣିବାରେ ଚିନ୍ତା ହେବେ ନାହିଁ ତ ?

ମୁଁ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ମୋର ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲି । ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

“ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୁଡ଼ଘାଟର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲୁଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଥିଲି ଜଣେ କମିତାର । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ଜଣେ କେନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଖଣ୍ଡେ କମିତାସାଥୀମାନଙ୍କର କଣିଥିଲେ, ମୋର ପତାକା ଥିଲା । ଏ ଦେଶରେ ଯେତେ ଯାଏଁ ପତା ଅଛି ସବୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ବେଶ୍ ଭଲ ଚାକିରିରେ ତ ଥିଲି । ଯାଜ ସେ ସବୁ; ସେ ସବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଟାତର କଥା ।

ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ମୁଁ ଥିଲି ବେଶ ଭଲ ଲୋକ । ତା’ ଅର୍ଥ ମୋର ସଙ୍ଗୀମାନେ ଯିମିତି ଭଲ ଥିଲେ, ମୁଁ ବି ସେହିପରି ଭଲ ଲୋକ ଥିଲି । ନାଚ ଶାସ୍ତ୍ରର ମାନଦଣ୍ଡରେ ମୁଁ ପାପୀ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମନେ କରୁଥିଲି ମୋର ତରଫରେ କିଛି ‘ଦୋଷ’ ନାହିଁ । ତଳାସକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ତରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲି । ମୁଁ ଲମ୍ପଟ ନ ଥିଲି, ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ମୋର ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏ ସମ୍ପର୍କ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି, ମୋର ପରାବରତା କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମୋ ପ୍ରତି ସ୍ତେମରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାର ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତା’ଠାରୁ ନିଜକୁ

ଦୂରରେ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟକୁ ବରଣ କରୁଥିଲି । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ନ ହେବାକୁ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଭଲ ଗୁଣ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲି ଏବଂ ମୋର ଏ ଗୁଣଟା ସ୍ତ୍ରୀରୁ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ଗର୍ବିତ ହେଉଥିଲା ।”

ଏହିଠାରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ସେ ତାଙ୍କର ସେହି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି କଲେ ଏବଂ ଯେଣେ କାଳ କଣ ଚିନ୍ତାକର ପୁଣି କହିଲେ, “ଗତ ବର୍ଷ ତମାମ ଜେଲଖାନାରେ ପଡ଼ି ମୋର ଜ୍ଞାନ ଉଦୟ ହୋଇଛି, ମୁଁ ବୁଝିଛି. ମୁଁ ଯାହା ଗୁଣ ବୋଲି ମନେ କରି ଗନ୍ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ତା ଠାରୁ ବଳି ଭୟାନକ ପାପ ଆଉ ନାହିଁ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ନ ହେବାକୁ ମୁଁ ଗୁଣ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲି—ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିଳାସର ସାମଗ୍ରୀ ମନେ କରି ଭୋଗ କରୁଥିଲି, କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀର ବିଳାସ ବାସନାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆକର୍ଷଣର ଅଙ୍ଗୁର ଫୁଟି ଉଠିଲା ବେଳକୁ ସେ ଅଙ୍ଗୁରକୁ ମୋଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିଛି, ମୋର ଏ ଗୁଣ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୋଷ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାରେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅଛି ।

“ଆଉ ଏ କଥା । ଏହା ଆପଣଙ୍କୁ ଅବାନ୍ତର ବୋଧ ହେଉଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋର ଇତିହାସ କହେଁ । ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ଷୋଳ ବର୍ଷ ବୟସ, ସେତେବେଳେ ମୋ ଗୋଡ଼ ପାପ-ପକ୍ଷରେ ବୁଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥାଏ; ଭଲ ନୂଆ କରି କଲେଜରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ ଭଲକରି ପାପରେ ଡେଇଁ, କିନ୍ତୁ ତା ପୂର୍ବରୁ ଯେ ମୁଁ ପୂର୍ବ ନିଷ୍ଠାପ ଥିଲି, ତାହା କହି ଦେବ ନାହିଁ । ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ, ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ଚଉଦ ବର୍ଷ, ସେତେବେଳକୁ ମୋର ସାଙ୍ଗ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ କଥା ବାବୁରେ ମୋ ମନ କଳ୍ପସିତ କରୁଥିଲେ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନୁହେଁ, ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀଜାତି ମୋ ମନକୁ ଚିତ୍କାରେ ଆଲୋଚିତ କରୁଥିଲା । ମୁଁ ଏକାନ୍ତରେ ବସି କାଳ୍ପନିକ ସ୍ତ୍ରୀର ସଙ୍ଗସୁଖ ଲଳନାରେ ଅନୁଭବ କରି କେତେବେଳେ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, କେତେବେଳେ ବା ଆସୁଗାନରେ ହୃଦୟ ଭରିଦେଇ ମୋତେ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠା ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲି ।

“ସେ ଯାହାହେଉ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ପାତ୍ର ଥିଲା ମୋ ନିକର । ମୁଁ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ମୋ ପାତ୍ରକୁ ଟାଣି ଆଣି ନ ଥିଲି । କଲ୍ଲନାରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସଙ୍ଗସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁଭବ କରି ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେହେଁ, ରକ୍ତମାଂସବଶିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀର ପାର୍ଶ୍ବବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମୋର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

“ଏଥର ହେଲା । ମୋତେ ଏ ସଙ୍ଗନାଶର ବାଟ ବଢାଇଲା ମୋର ଏବଂ ମୋ ଭାଇର ଜଣେ ସାଙ୍ଗ । ସେତେବେଳେ ସେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ପିଲାଟିଏ ବୋଲି ମୋତେ ଜଣା ଯାଇଥିଲା । ଚିତ୍ତଶିଆ ଶିଖାଇଥିଲା ଆମକୁ ସିଏ; ମଦ-ପିଆ ଶିଖାଇଥିଲା, ଏବେ ବେଶ୍ୟା ଘରକୁ ବାଟ କଢେଇଲା ।

“ମୁଁ ଗଲି, ମୋ ଭାଇ ଗଲେ । ସେଦିନ କି ପାପ କରି; କି ନରକକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଡ଼ ବଢେଇଦେଲି, ସେତେବେଳେ ଜାଣିପାରି ନ ଥିଲି । ଜାଣିବାର ସୁବିଧା ବି ନ ଥିଲା । ଏ ସବୁ ବିଷୟ ଗୁରୁଜନମାନେ ଆମ ଆଗରେ କହୁଛନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଦିଶ୍ୟାସ କରନ୍ତି, ଏ କଥାଟା ଆମ ଆଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ ଆମର ସଙ୍ଗନାଶ । କାଗରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଏ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଆମେମାନେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଆତ୍ମ-ମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବି ଲଜ୍ଜା ନ ଥାଏ, ଏଥି ପ୍ରତି ଆମର ମନୋଯୋଗ ପଡ଼ୁ । ଇଂରେଜୀରେ କିମ୍ବଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ ଲେଖାଯିବ, ସେ କଥା ମାଷ୍ଟେ ଯେତେ ଯତ୍ନରେ ପଢ଼ାନ୍ତି, ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ତହିଁରୁ ଶହେ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ଯତ୍ନରେ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଫଳରେ ପିଲାଦିନୁ ସ୍କୁଲରେ ଆମର ଧାରଣା ବକ୍ସମୂଳ ହୁଏ ଯେ, ଧର୍ମ ଗୋଟାଏ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ, ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରି ତଳିବାରେ ଲାଭ କିଛି ନାହିଁ, ଜଗିରଟି ତଳି ପାରିଲେ ହେଲା ।

“ପୂର୍ବରୁ କହୁଛି, ଗୁରୁଜନମାନେ ଏପରି ବିଷୟରେ ଆମ ଆଗରେ ବିଦୁ ବିସର୍ଗ କିଛି ପକାନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଏ କଥା ପକାନ୍ତି, ସେମାନେ ଏ ସବୁ ଗହ୍ଫିତ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ନେଇ ଆଣି ଥୋଇ ପାରିଲା, ତାର ପ୍ରଶଂସା ତ କହୁଲେ ନ ସରେ । ଏ ସବୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଏଥିରୁ ବାରଣ କରିବ କଣ, ଓଲଟି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପ୍ରଶଂସା ପାଇବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରେ ।

“ସରକାର ମଧ୍ୟ ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଶଂସା ଦିଅନ୍ତି । ସରକାର ଲଲସେନ୍ଦ୍ର ଦେଇ ବେଶ୍ୟା ରଖାଇଛନ୍ତି, ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ରଖାଇଛନ୍ତି, ଏ ପାପର ଫଳ-ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ବେମାର ହେଲେ ଭଲ କରିବେ ବୋଲି । ଡାକ୍ତର ମାନେ ଆହୁର ଅଧିକ କରନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କୁ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାନ୍ତି, ବେଳେ ବେଳେ ବେଶ୍ୟାଘରକୁ ଗଲେ ଦିଏ ଭଲ ହେବ ବୋଲି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦିଅନ୍ତି । ଏସବୁ ଶିକ୍ଷାର ଫଳ, ସତ୍ୟତା ଓ ବିଜ୍ଞାନର ଫଳ ।”

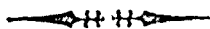
ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । ପଚାରିଲି—“ଶିକ୍ଷା, ସତ୍ୟତା, ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଏଥିରେ ଦୋଷ କଣ ? ଡାକ୍ତର କଣ ରୋଗ ହେଲେ ଚିକିତ୍ସା କରନ୍ତିନାହିଁ ? ନାନା ପ୍ରକାର କୁଣ୍ଡିତ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରିବା ହେତୁ ସେମାନେ ଯେ ସମାଜର କୃତଜ୍ଞତାର ପାତ୍ର ।”

ସେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ “କୃତଜ୍ଞତାର ପାତ୍ର ନା ଅଭିଶାପର ପାତ୍ର ? ରୋଗ ଚିକିତ୍ସା କରିବାରେ ସେମାନେ ଯେତେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି, ତହିଁରୁ ଶହେ ଭାଗରୁ ଥିବେ ଯଦି ବିଳାସ, ଲମ୍ପଟତା ଦୂର କରିବାରେ ଲଗାଉଥାନ୍ତେ, ଲୋକଙ୍କୁ ସତ୍‌ମାର୍ଗରେ ଯିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ରୋଗ ତ ମୋଟେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଚିକିତ୍ସାର କି ପ୍ରୟୋଜନ ରହନ୍ତା ? ରୋଗଟିଏ ହେଲେ ତାକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିଦେଇ . ସେମାନେ ପାପକୁ ପ୍ରଶଂସା ଦେଉଛନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ରୋଗଭୟ ରହୁ ନାହିଁ । ଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରୁ ‘ଅଭୟ’ ପାଇ ସମାଜ ରସାତଳକୁ ଯାଉଛି ।

“ମୁଁ ଯେ ବେଶ୍ୟା ଘରକୁ ଗଲି, କଣ ପ୍ରେମରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଗଲି ? ନା—ବିଳାସ ବାସନା ଚୂଳ୍ପ କରିବା ପାଇଁ ଗଲି । ମୋର ସଙ୍ଗୀମାନେ ବୁଝାଇ ଦେଲେ, ମୁଁ ମୋର ଶରୀରର ଉପକାର ନିମନ୍ତେଯେପରି ସିଗାରେଟ୍ ଖିଆ, ମଦପିଆ ଧରିଥିଲି, ସେହିପରି ଶରୀର ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀଗମନ ପ୍ରୟୋଜନ । ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପାପର ଗନ୍ଧ ରହିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା କଲି ତାହା ଲୋକତନ୍ତ୍ରରେ ଗଢ଼ିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ବୁଝିଲି । ତାହା ନ କଲେ ଶରୀରର ଶରୀରଧାରଣ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କଲି ।

“ବେଶ୍ୟା ଘରେ ପଶିଗଲା ବେଳେ ବେକେକ ଟିକିଏ ସତର୍କ କରି ଦେଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା କିଛି ନୁହେଁ । ପାପ କଲା ଭଳି ମନକୁ ଟିକିଏ ଲାଗିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ତନ୍ତ୍ରା ବେଶୀ ଯଶ ରହିଲା ନାହିଁ ।

“ନରକର ନାଟ ଖୋଲିଗଲା । ନାୟା ପ୍ରତି ପରସ୍ତ ପ୍ରେମରାବ ପୋଷଣ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେଲା । ସେହି ଦିନ ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀମୁଖ ଦେଖିଲେ ପାପଚନ୍ତ୍ରା କଲି । ମୋର ଭାବ, ଭଙ୍ଗୀ, ସରୁଥିରେ ଲମ୍ବିଟତା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ହେଲି ପାପୀ ଲମ୍ବିଟ । ଏହି ପାପ, ଏହି ଲମ୍ବିଟତା ମୋର ସର୍ବନାଶର କାରଣ । ଏହି ଦିନ ଯେଉଁ ପାପଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କଲି, ତାହାର ଫଳରେ ମୁଁ ଆଜି ସ୍ତ୍ରୀ-ଘାତା ଜଗନ୍ନାଥ ନରକ କଟି !

—ଗୁରୁ—

“ଏହିପରି ଦିନକୁ ଦିନ ମୋର ଅଧୋଗତି ହେଲା । ଆଗ ଆଗ ବେକେକର ଯେଉଁ ଟିକିକ ଶାସନ ମୋ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଦୁର୍ବଳ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, ହମେ ସେତକ ବି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ପାପୀ ବୋଲି ଆଜି ସିନା କହୁଛି, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ମୋର ପାପ ମୋତେ ଢିଣ୍ଡୁ ନ ଥାଏ—ନ ଦିଶିବାର କଥା । ମୋ ଠାରୁ ଅଧିକ ପାପୀକେତେ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋର ନିଷ୍ଠାସ୍ବତା, ସଜରହତା (?) ଦେଖି ମୋତେ ଟାଡ଼ୁଲି କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଭଲ ବୋଲି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ।

“ସେମାନଙ୍କ ଭଳିଆ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ ନ କରିନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । ସମାଜ ତ ଆମକୁ କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ର ଦେଇ ନ ଥାଏ, ଆମ ପାପ ଆମେ ବୁଝନ୍ତୁ କିପରି ? ମୋ ସଙ୍ଗୀମାନେ ଓ ମୁଁ ଉନ୍ନତ ସମାଜରେ ସୁଶିକ୍ଷିତ ଭକ୍ତବଂଶୀୟ ପରିବାର ଭିତରେ ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଅଧିକାର ପାଇଥାଉଁ । ସମାଜ ଆମ ପାପକୁ ପୁଣ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ନେଇଥାଏ କି ନାହିଁ

କେଜାଣି, ଯାହା ହେଉ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମାତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁ ନ ଥାଏ । ଅବିବାହିତା ଯୁବକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ହସଖେଳ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ କାପ ମା ମନା କରିବେ କଣ, ଆମକୁ ଆଗ୍ରହରେ, ଇଚ୍ଛାରେ ଆହ୍ୱାନ କରୁଥାନ୍ତି ।

“ଆମ ଭଳିଆ ମାତ ଦୁଷ୍ଟରହି ଯୁବକ କୌଣସି ଭଦ୍ର ଗୃହସ୍ଥ ଘରକୁ ଗଲେ କଣ ହେବା ଉଚିତ କହିଲେ ? ଗୃହସ୍ଥ ଆମକୁ କହିଲେ, ‘ବାବୁ, ତମ ଗୁଣ ଆମେ ଜାଣୁ । ଆମର ଏଠାରେ ସରଳା ଯୁବତୀ ଅଛନ୍ତି, ଆପଣମାନେ ଏଠାରୁ ଭୁରନ୍ତ ଦୂର ହୁଅନ୍ତୁ ।’ ଏହା ହେବାର କଥା ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ହୁଏ କଣ ? ଗୃହସ୍ଥ ଆମକୁ ଆଦରରେ ଘରକୁ ଡାକି ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ହସ ଖୁସି କଲେ ଆମଦ୍ୱାରା ଅନୁଗୃହୀତ ହେଲା-ପରି ମନେ କରନ୍ତି ।

“ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆମର ଅନୁତାପ ଆସିବ କିପରି କହିଲେ ? ମୁଁ ନିଜକୁ ଅସଲ ସଜରହି ଯୁବକ ବୋଲି ଗର୍ବ କରୁଥାଏ ଏବଂ ମୋ’ ଭଳିଆ ସଜରହି ଯୁବକର ଉପଯୁକ୍ତା ପତ୍ନୀ ମିଳିଲେ ତା’ ସଙ୍ଗେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଅଣାନ୍ତା ହୋଇ ଚାହୁଁଥାଏ !

“ସମୟ ଗଢ଼ି ଯାଉଥାଏ, ବୟସ ବଢ଼ି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ବୟସ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ନରକର ତଳକୁ ତଳକୁ ଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୋ’ର ସେ’ଦିନର ଆତ୍ମପ୍ରସାଦରେ ଟିକିଏ ବାଧା ପଡ଼ୁ ନ ଥାଏ । ମୁଁ ମୋ ‘ଚକ୍ଷୁରେ’ ମୋ ସଙ୍ଗୀ ମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ, କନ୍ୟାପିତାଙ୍କର ଦିଶେଷତଃ କନ୍ୟାମାତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଗୋଟାଏ ପହଁଲ ନମ୍ବର ଯୁବକ ବୋଲି ଦିଶୁଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ମୋର ବିବାହ ହେଲା । ଆଜିଯାଏ ମୁଁ ଉପଯୁକ୍ତା ପାତ୍ରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଥିଲି ଏତେ ଦିନେ ମୋର ଉପଯୁକ୍ତା ଜଣେ ମିଳିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ପସନ୍ଦ କଲି ।

“ସେ କଲିକତାର ଜଣେ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର କନ୍ୟା ଦୁଇଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ — ଦିନେ ରବିବାର ଉପାସନା ମନ୍ଦିରରେ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲି । ସେ ଦିନ ଠାରୁ ମୋର ମନ୍ଦିରକୁ ଯିବା ରବିବାରର ଗୋଟାଏ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ତହିଁ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାର ସେହି ସୁଗଠିତ ଗୋଲ ମୁହଁଟି ଦେଖିବା ପାଇଁ, ଇଶ୍ଵରପ୍ରିୟ ମୋ ମନରେ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ଚିନ୍ତାର ନ କରିଥିଲେହେଁ, ରବିବାର ଗୁଡ଼ିଠାରୁ ଆଉ ରବିବାର ଉପାସନାକୁ ଯିବାବେଳେ ଯାଏଁ ଗୁହଁ କସିଥାଏ । ରବିବାର ଦିନ ଚରବରରେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଦେଇ ତାର ସେହି ମୁହଁ, ତାର ସେହି ସୁନ୍ଦର ଘନକୃଷ୍ଣ କେଶ ଅପେକ୍ଷାରେ ମନ୍ଦିର ଦୁଆରମୁହଁରେ ପଦ ଚାରିଶ କରୁଥାଏ । ମୋର ଏ ଭାବ ତା ନକରରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ମୋତେ ଯେପରି ଚାହିଁଲା, ସେଥିରୁ ଆଶା ହେଲା । ଆଉ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତାଙ୍କ ବଗିଚାରେ ତା ସଙ୍ଗେ ଦୁଇ ଗୁରୁ ପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ମୁଁ ‘ପ୍ରସ୍ତାବ’ କରିଦେଲି । ସେ ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କଲା ।

“ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି କହୁଥିଲେ ପରା ଶୁଣିଲେ, ଆଦର୍ଶର ଟିକନ କଥା— ପ୍ରେମରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା କଥା ? କି ମୂର୍ଖତା ! ସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁରୁ ଯୁବକ କି ଆଦର୍ଶର ପରିଚୟ ପାଏ କେଜାଣି ? ତା କଥାରୁ କି ମନ୍ଦର ଭାବର ସଙ୍କେତ ପାଏ କେଜାଣି ? ମୋ ବିଷୟରେ ତ ସେପରି କିଛି ଘଟି ନାହିଁ । ମୋର ଭାବିକା ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କିଛି ତା ହୃଦୟର କୌଣସି ମନ୍ଦଭ୍ରମ ସୂଚନା ଦେଉଥିଲା ପରି ତ କାହିଁ ମୋର ମନେ ହେଉ ନାହିଁ ! ଆଜି ତାର ସେ ବେଳେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଯାହା କିଛି ମନେ ପଡ଼ୁଛି, ସେଥିରେ ମନ୍ଦଭ୍ରମ କିଛି ଭାଗ ନ ଥିଲା । ସେ ସେତେବେଳେ ଯାହା କହୁଥିଲା, ତାହା ଅତି ସାଧାରଣ କଥା; କିନ୍ତୁ ତା ସୁନ୍ଦର ମୁହଁରୁ ବାହାରୁଥାଏ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ଅସାଧାରଣ ମନେ ହେଉଥାଏ । ଯେଉଁ ରମଣୀ ଯେପରି ସୁନ୍ଦର, ସେ ସେପରି ମନ୍ଦର ବୋଲି ଯୁବକ ମନେ କରେ ! ଯାହା ହେଉ, ମୁଁ ତାହାର ସମ୍ମତି ପାଇ ଘରକୁ ମହାଆନନ୍ଦରେ ଫେରିଲି । ନିଜକୁ ନିଜେ କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାଏ । ବିବାହ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଯେଉଁ ରମଣୀକୁ ଆଜିଯାଏ ଖୋଜି ହେଉଥିଲି, ତାକୁ ପାଇଲି ।

“ବିବାହ—ବି—ବା—ହ—କେଡ଼େ ନୂଆ କଥାଟାଏ ପରି ଜଣା ପଡ଼ିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ନୂଆ କଣ ? ମୁଁ ତ ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ଥର ବିବାହ

କରିଥିଲି । ଖାଲି ମୁଁ କାହିଁକି ? ଆମ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ଏବଂ ଆମ ପ୍ରଭାବରୁ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କ୍ଷମେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ବିଷୟକେ ଜଣେ ସୁଦ୍ଧା ଲୋକ ବାହାରିବେ ନାହିଁ, ଯେ ତାଙ୍କ ଅସଲ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବହୁବାର ବିବାହ କରି ନାହାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିଛି, ପୂର୍ବକାଳରେ ଏ ଦେଶରେ ଲୋକ ଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଯୌବନକୁ ଚଳାସର ସମୟ ବୋଲି ମନେ କରୁ ନ ଥିଲେ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ପାଳୁଥିଲେ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠାଏ ଠାଏ ଦେଖୁଛି, କେତେକ ଯୁବକଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ପୁରୁଷା ଭାବ ପୁଣି ଜାଗିଉଠୁଛି; କିନ୍ତୁ ଆମ ବେଳେ, ମୋର ଯୌବନରେ ଆମ ଶିକ୍ଷିତ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ସଜର ହି ଲୋକ ଖୋଜି ପାଇବା କଷ୍ଟ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର କି ମୂଢ଼ତା—କେହି ଏ କଥାକୁ ଗାରକଣ ଧରୁ ନ ଥିଲେ । ମନେ କରୁଥିଲେ, ସମାଜ ବେଶ୍ ଉନ୍ନତ ! ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଏତେ କମ୍ ଯେ, ତାଙ୍କୁ ବେଶାତିର୍ କରାଯାଇ ପାରେ ! ସମସ୍ତେ ଏ ଦିଗଟାକୁ ଅବଜ୍ଞାରେ ଉଡ଼େଇ ଦେଉଥିଲେ ।

“ଉପନ୍ୟାସମାନଙ୍କରେ ଦେଖୁଥିବେ, ଉପନ୍ୟାସକାର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଏତେ ଜାଗା ଦେଉଛନ୍ତି, ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା—ଙ୍କର ମିଳନ ଚିନ୍ତା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ‘କୁଞ୍ଚି ମାଛି’ ଗୁଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଉପନ୍ୟାସକାର ପ୍ରେମିକର ପୂର୍ବ ଇତିହାସର ଯୁଷ୍ଟାଏ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କେଉଁଠାରେ ଦେଖିଛନ୍ତି କି ? ଉପନ୍ୟାସକାର ସେ-ଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟି ବୋଲି ଗୁଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି । ନ ଗୁଡ଼ିଲେ ବା କଣ ହୁଅନ୍ତା ? ସେ ଯଦି ଏସବୁ ବିଷୟ ଲେଖନ୍ତି, ତେବେ ଯେଉଁ ଯୁବପ୍ରାଣମାନଙ୍କର ଏ କଥା ପଡ଼ିବାର ଏକାନ୍ତ ଦରକାର ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଏ ବହି ତାଙ୍କ ବାପ ମା ଦିଅନ୍ତେ କି ? କେବେ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀ ତମାମ୍ ପାପ ପୂର୍ବ ରହୁଛି ବୋଲି ନିଜ ଝିଅଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେବା ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ ।

“ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଏ ବିଷୟରୁ ଲୁଚେଇ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏ ବିଷୟ ନିଜେ କରିଥିଲେ ବି ଆମେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଭୁଲିଯାଉଁ; ମନେକରୁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ବେଶ୍ ଭଲଲୋକ । ଆମେ ଯିମିତ ଭଲ, ଆଉ ସମସ୍ତେ ବି ସିମିତ ଭଲ ।

“ହତଭାଗିନୀ ଅବବାହତାମାନେ ଏ କଥା ବେଷ୍ଟ ଭଲରୂପେ ବଶ୍ୟ କରନ୍ତି । ମୋ ଅଭାଗିନୀ ଭାଗ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ବର୍ତ୍ତୁଣଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ମୋ ବିବାହ ପୂର୍ବ ଜୀବନର ଡାଇରୀ ପଢ଼ାଇଲି । ସେଥିରେ ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ସବୁ କଥା ଲେଖାଥାଏ । ମୁଁ ନିଜ ଆତ୍ମ ତାକୁ ଏସବୁ ଦେଖାଇ ଦେଲି । ଅନ୍ୟ କୌଣସିଠାରୁ ସେ ଏ ବିଷୟ ଶୁଣିଲେ ବେଶୀ ମର୍ମାହତ ହେବ ବୋଲି ଭୟ କଲି । ଦେଖାଇଦେଇ ଯାଉ, ଅନୁତାପ କଲି । ତା ମୁହଁରେ ସେତେବେଳେ ଯେ ଦୁଃଖ, ଯେ ହତାଶ ଭାବ, ଯେ ଅନୁତାପର ଚିହ୍ନ ଆଙ୍କି ହୋଇଗଲା, ତହିଁରୁ ମନେ ହେଉଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ସେ ସେହିକ୍ଷଣି ମୋତେ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ।”

ମୁଁ ପଚାରିଲି—“କାହିଁକି, ସେ ଗୁଡ଼ିଗଲେ ନାହିଁ ?” ସେ କହିଲେ ମୋର ଯୋଗୁଁ—ମୁଁ ହତଭାଗ୍ୟ ତାକୁ କ୍ଷମା ରକ୍ଷା କଲି । ବିବାହର ଜୀବନ ରତ୍ନରେ ଏପରି ଆଉ କେବେ କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି କରୁଥିବା ସଂକଳ୍ପ ତାକୁ ଜଣାଇଲି । ଏହଠାରେ ବନ୍ଦ ହୋଇପାରି ସେ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କର ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚାହୁଁଥିବା କଲେ ଏବଂ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ପୁଣି କହିଲେ—“ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ଯଦି ସେତେବେଳେ ତାକୁ ବାଧା ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତି, ଗୁଡ଼ିପକ୍ଷ ନେଇ ଚାଲିଯିବାକୁ ଯଦି ଗୁଡ଼ି ଦେଇଥାନ୍ତି, ତଦ୍ୱାରା କେଡ଼ି ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

—ପାଞ୍ଚି—

“ମୋର ଏ ବିଷୟରେ ଏବଂ କିଛି କଥା ଯେ, ଏପରି ସକୃତ କଥା ଲୁଚେଇ ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ବିଚାର ନାଳିକାଗୁଡ଼ିକ ଠକେଇ ହୁଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମାମାନେ ଅଗରୁ ନିଜ ସ୍ୱମୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଳ୍ପିତ ହୋଇ ଏସବୁ କଥା ଦେଖିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନ ଦେଖିଲା ପରି ହୁଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଚରାକର ପବିତ୍ରତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା ପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଜାଲରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଭୟାବ୍ଧ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଣାଯାଉଥାଏ, ସେମାନେ ପୁରୁଷର ନିରାପତ୍ତି

ଉପରେ ଯେପରି ବଶାସ ଥିବାର ଭୁଲ କରନ୍ତି, ବାସ୍ତବିକ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ ସେ ନିଶ୍ଚୟତାରେ ଆସ୍ଥା ନ ଥାଏ ।

“ବଡ଼ଶଶତାରେ କେରଣି ଦେଖାଇ ଲୋକେ ଯେପରି ମାଛ ଧରନ୍ତି, କାଲିଆ ଗୁଡ଼ିକ ପକେଇ ଯେପରି ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ କାଲରେ ଧରେ, ସେହିପରି ସେମାନେ କାଲରେ ପୁରୁଷକୁ ଧରନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଝିଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜାଣନ୍ତି, କି ଓ ଉପନ୍ୟାସ କାର ଯାହାକୁ ପଢ଼ନ୍ତି ପ୍ରେମ ବୋଲି କହନ୍ତି, ତାହା ହୃଦୟର କୃତ୍ରି ଉପରେ—ଯୁବକର ଭିତର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ଯୁବକ ସଙ୍ଗେ ଯୁବକର ଥରକୁ ଥର ଭେଟ ଦେଲେ, ଯୁବକ ଭଲ ଖୋସା ପାରି, ଭଲ ବେଶ ହୋଇ ଯୁବକକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କଲେ, ଯୁବକର ମନରେ ପ୍ରେମ ଜାଗରୁକ ହୁଏ । ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ଶେଷେ ଖାଦୀର ବର୍ଣ୍ଣ ଉପରେ ଯୁବକର ପ୍ରେମ ଯେତେ ନିର୍ଭର କରେ, ଯୁବକର ସହସ୍ର ସଦ୍‌ଗୁଣ ଉପରେ ତେତେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ ।

“ଏ କଥା ଆପଣଙ୍କୁ ଅପସନ୍ନ ଲାଗୁଛି ପର ? ଅପସନ୍ନ ଲାଗିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ପ୍ରକୃତି ଜାଣିଥିବା ଜଣେ ନାରୀକୁ ପଚାରିଲେ ସବୁ କଥା ବେଶ୍ ଜାଣି ପାରିବେ । ସେ କହିବ, ‘ନାରୀ ଯେଉଁ ପୁରୁଷକୁ ତା ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇନାକୁ ବସିଥିବ, ତା ଆଗରେ ନାରୀର ଶଠତା, ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଜଣାପଡ଼ି, ସେଥିପାଇଁ ଭୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବେଶର ପରିପାଟୀରେ ହେଳା କଲେ ତଳିବ ନାହିଁ ।’ ନାରୀ ଜାଣେ, ପୁରୁଷ ଉନ୍ନତ ଆଦର୍ଶ, ଚରିତ୍ରର ମହତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଯାହା ସବୁ ଗାଇ ହୁଅନ୍ତି, ସେଥିରେ କଡ଼ାକର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ତାହା ସବୁ ନକଲି । ପୁରୁଷ ନାରୀର ଗୁଣ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ, ସେ ଗୁଡ଼େ ରୂପ । ଅସକର ହା ନାରୀ ଏ କଥା ଜାଣେ । ଆମ ଘରମାନଙ୍କର ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ମହିଳା ମଧ୍ୟ ଅଜାଣତରେ ଏସବୁ ଶିଖିଯାଏ ।

“ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ ସଂସ୍କାର ଯୋଗୁଁ ଆମକୁ ଭଦ୍ରମହିଳା ଭଦ୍ରମହିଳା ପରି ଦିଶନ୍ତି ଏବଂ ବେଶ୍ୟା ବେଶ୍ୟା ପରି ଦିଶନ୍ତି କିନ୍ତୁ, ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କର ଦେଖିଲେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ବେଶ୍ୟାର ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ, ଆମ ଘର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସେହି ଆଦର୍ଶ । ଯଦି ଏମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା,

ତାହାହେଲେ ଏହି ଆଦର୍ଶର ପାଥକ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ବାହାର ବ୍ୟବହାରରେ ଦେଖାଯାନ୍ତା ; କିନ୍ତୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ କଣ କିଛି ଦେଖାଯାଏ ? ବାରବାଲା ଯେପରି ବେଶଭୂଷାରେ ନାନାଧକାର ପରିପାଟୀ କରେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଯାହାକୁ ଆମେ କୁଳବଧୂ କହୁଥାଉଁ, ଉଦ୍‌ସହଳା କହୁଥାଉଁ, ସେମାନେ ଉତ୍ତରର ମହାତ୍ମାକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ସେପ ନକରି ବାହାର ଗୁପ୍ତଚକ୍ରରେ ମରା । ସେହି ଭଳିଆ ସେହିଭଳିଆ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରେମ; ସେହିଭଳିଆ ସବୁ । ଲୁହେଶ୍ୟ ବି ଠିକ୍ ସମାନ ବାରବାଲା ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବା ପାଇଁ ଏସବୁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରେ—ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ କୁଳବଧୂର ମଧ୍ୟ ସବୁ କେଶଭୂଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେଇଆ ।

“ମୁଁ ଆଗରୁ କହୁଛି, ମୁଁ ଅକୃଷ୍ଣ ହେଲି ଏହି ବେଶଭୂଷା ଯୋଗୁ । ମୋତେ ଆକର୍ଷଣ କରୁନେବା ସହଜ ହେବାର କଥା । ଖଟ ପିତୃଆ ଦେଇ ଯେପରି ଆଜ୍ଞା କୋର ତଥାପି ହୁଏ, ମରୁଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ବାର କରି ଯେପରି ଫସଲ କରାଯାଏ, ସେହିପରି ପିଲାଦିନୁ ମୁଁ ସମାଜରେ ଯେତେ ଭାବରେ ଲାଲିତପାଲିତ ହୋଇଥିଲି, ତା ଫଳରେ ମୁଁ ଏପରି ହୋଇଥିଲି ଯେ ଟିକିଏ ଆକର୍ଷଣରେ ମୋର ପ୍ରେମକରିବାର କଥା । ମୁଁ ଯେ ଶୁଦ୍ଧରେ ପିଲାଦିନ ବଢ଼ିଥିଲି, ସେଥିରେ ମୋର ପ୍ରେମିକ ହେବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ।

“ଆଜି ସକାଳ ଓଲି ଯେଉଁମାନେ ରେଳଲାଲନ୍ ପାଖ ଭଲରେ କାମ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଖାନ୍ତା କଣ ? ସେମାନେ ଖାନ୍ତା ଭାରି ଡାଲି—କଣେ ଅଧେ ତାଙ୍କ ରତରୁ ଯାନ୍ତି ଭାତ ଡାଲି ସାଙ୍ଗକୁ ଦଶଶ୍ର ପରିବାପାତ । ଖାଦ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଯେ ଶକ୍ତି ଦିଏ, ସେ ଶକ୍ତିର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ଦିଲ୍-କାମରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଏ । ଆମେ ଖାଉଁ ଭାତ ଡାଲି, ଦିଅ ଦୁଧ ଏବଂ ଏ ସବୁ ସାଙ୍ଗକୁ ମାଛ ମାଂସ । ଏ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଦେହରେ ଯେ ପ୍ରଭୁର ଶକ୍ତି ଦିଏ, ତାକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ କରୁ କଣ ? କିଛି ନାହିଁ । ବହୁ ଶକ୍ତି ପଡ଼ି ଦେବା ବା ଦସ୍ତଗତଟାଏ କରି ଦେବାରେ ଶକ୍ତି ବା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉ କେତେ ? ଫଳରେ ଦେହରେ ପ୍ରଭୁର ଶକ୍ତି ରହିତ ହୋଇ ରହେ । ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବାର ବାଟ ନ ପାଇ ତାହା ଶରୀରରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଉତ୍ତେଜନା,

ଅରଳାଷ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାତ କରାଏ । ଏମାନଙ୍କ ସମବାୟରେ, ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ପ୍ରେମ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗଲପ୍ତା, ତାହା ଅତ୍ୟଧିକ ପରମାଣରେ ଜାତ ହୁଏ ।

“ମୁଁ ପ୍ରେମରେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି କିପରି ? ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ମା ଯଦି ସୁତରୁର ଭାବରେ ଜାଲ ପକାଇ ନ ଥାନ୍ତା, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଶାଢ଼ୀ ଦିଆର କରିବା ବାଲି ଯଦି ଶାଢ଼ୀରେ ସେ ଲେଉଟମାୟ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା, ଗୁଡ଼ାଏ ସାରକାନ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ଖାଇ ମୁଁ ଯଦି ଉନ୍ନତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ଏବଂ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଯଦି ଭଲ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧାଇ ତାର ମା ପୁରୁଷ ଶିକାର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ତା ସହୃଦ ମୋର ଦେଖା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ମୁଁ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତି, ପରେ ଯାହା ଘଟିଲା ସେ ସବୁ ବି ଘଟି ନ ଥାନ୍ତା ।

“ସେ ଯାହା ହେଉ, ମୁଁ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଧରଣର ବିବାହ ଏବଂ ଯାହାକୁ ଆମ ଭଲ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଅନୁକରଣ କରୁଛନ୍ତି, ତାକୁ ମୁଁ ଜାଲି ବୋଲି କହୁଛି । ଆପଣଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ୍ ଏହା ଗୋଟାଏ ଜାଲ ।

“ସନାତନ କାଳରୁ ଆମ ଦେଶରେ ଚଳି ଅସୁଛି, କନ୍ୟାର ଚୟନ ହେଲେ ତା ପାଇଁ ତାର ପିତାମାତା, ଅଭିଭାବକମାନେ ପାହଞ୍ଚି ଏ ସ୍ଥିର କରି ତାର ବିବାହ ଦିଅନ୍ତି । ଖାଲି ଆମ ଦେଶରେ କାହିଁକି, ଚିନ ଦେଶରେ, ସମସ୍ତ ମୁଖଲମାନ ରାଜ୍ୟରେ ଏବଂ ଇୟୁରୋପର ସାଧାରଣ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ-ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏ କଥା ଚଳୁଛି । କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀଜନସଂଖ୍ୟାର ଶହେ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ଲୋକ, ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗର୍ବ କରନ୍ତି ଏବଂ ଆମ ଦେଶର ମୁଣ୍ଡେମୁଣ୍ଡେ ଥୋଏ ଯେଉଁମାନେ କି ଏ ସତ୍ୟତାର ଅନୁକରଣରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ସେମାନଙ୍କ ସନାତନ ବିବାହ ପ୍ରଥା ବଡ଼ ପୁରୁଣାକାଳୀନା ବଡ଼ ଅସତ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ! ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ବୁଲି ଧରିଛନ୍ତି । ଏ ଯେଉଁ ଉନ୍ନତ (!) ବିବାହ ପ୍ରଣାଳୀ, ତାହାର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରକାର କଣ ? ଯୁବକମାନେ ଘରେ ସଜଡ଼ାସଜଡ଼ା ହୋଇ ବସିଥିବେ । ଦୋକାନରେ ସଜାଡ଼ି ରଖା ହୋଇଥିବା ଜିନିଷପାତ୍ର ପରି, ଯୁବକମାନେ ବଜାରର କଣ୍ଟାକାମାନଙ୍କ ପରି ଯୁବକ-ହାଟରେ ବୁଲି ବୁଲି ନିଜ ପସନ୍ଦ ମୁତାବକ ଯୁବକ ଆଣିବେ । ଖେଳ

ସରଲେ ଯଦି ଭାବି ପଡ଼ିଲା ଅଥାଚ୍ ଯୁବକ ସେବେ ରହିଲା, ତେବେ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବ । ଦୋକାନ ଯେପରି ଗ୍ରାହକ ଅର୍ପେ ଦୋକାନ ପାଖରେ ବସିଲେ ଜନସଭା ଗୁଣଗ୍ରାମ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ, ଜନସଭା ସମ୍ପଦ ସଜାମକତ କର ପରିସାର କରି ଦେଖାଇ ଥୋଇଥାଏ, କନ୍ୟାମାତାମାନେ ସେହିପରି କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଗୋଷ୍ଠୀକ ପିନ୍ଧାଇଥାନ୍ତି, ଯେପରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ବେଣୀ, ବେକ ଓ ଗୁଡ଼, ଉନ୍ମୁକ୍ତ ବାହା ଯୁବକ ମନକୁ ଡାକ ଥାନ୍ତିବା କଥା । ନିଜେ ତାରି ଭାବ-ଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ଵାରା ସତେ ଯେପରି କହୁଥାଏ, ‘ଏ, ମନ୍ଦର ନିଅମ ! ମୋ ହାତକୁ ଦେଖୁ ନାହିଁ, କେତେ ଗୋଲ, ମୋ ବାଳକୁ ଦେଖୁ ନାହିଁ, କିମିତି କଳା, ଚକ୍ରଣ, ମସୃଣ । ଏଣେ ପୁରୁଷ ତନ୍ମ ତନ୍ମ କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥାଏ, କେଜାଣି ଠକରେ ଉଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ଭୟରେ ଭାବି ସତର୍କ ହୋଇ ଚଳୁଥାଏ । ହଠାତ୍ ସେ କଣକୁ କାହାକୁ ଦେଖି ଝୁଲିଯାଏ । ସତର୍କତା ଉଲ୍ଲେଖିଥାଏ, ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଏ ଏବଂ ନାଶର ଗୁରୁତ୍ଵ ଦ୍ଵାରା ସେ ତାଙ୍କ ଦାନ୍ତଧନା ଜାଲରେ ଯାଇ ପଡ଼େ ।”

ମୁଁ ପଚାରିଲି—ତେବେ ଆପଣ କଣ ଚାହାନ୍ତି ? ପୁରୁଷ କର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ତ୍ରୀ ବାହୁଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ବାହୁଲେ କଣ, ଭଲ ହୁଅନ୍ତୁ । ତାହା କଣ ଅତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଥା ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ?

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ କହିଲେ—“ମୁଁ କଣ ଚାହେଁ, ନିଜେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେବେ ମୋର ଏତିକି କହିବାର ଲାଜ୍ଜା ଯଦି ସମାଜ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କୁ ସମାନ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସମ୍ଭାବନା ବିବାହ ଶୁଦ୍ଧ ଯଦି ଶୁଣାର ପଦାର୍ଥ, ତେବେ ଏ ନୂଆ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଶିତଗୁଣ ଦୃଷ୍ଟା କରିବାର କଥା । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦେଶୀୟ ଶୁଦ୍ଧ ଯେତେ ମନ୍ଦ ହେଉ ପକ୍ଷେ ତାର ଏତିକି ଗୁଣ ଥିଲା ଯେ, ତୃତୀୟ ମଧ୍ୟ ବିବାହ ସ୍ଥିତି କରୁଥିବା ହେତୁ ଭରକନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କୁ ସମାନ ନ୍ୟାୟ ଦେଖାଇବାର, ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେତକ କର୍ତ୍ତମାନ ଏ ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତମାନ ନାଶ ହୁଏତ ଦାସୀ, ନ ହେଲେ ପଲ୍ଲେଇନକାରଣୀ ପ୍ରଶାନ୍ତୀ ହୁଏତ ପୁରୁଷ ଗାଈକବଦ ପରି ସ୍ତ୍ରୀ କଣ୍ଠିତ ବା ନାଶ ତା କେଶବୁଝାର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ

ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରଲେଭିତ କରି ଆସୁଛ କରୁଛି । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ନ୍ୟାୟ ରହିଲା କେଉଁଠାରେ ? ହୁଏତ ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ଅବରୁହ ହେଲା ଅଥବା ନାରୀ ପ୍ରତି ଅବରୁହ ହେଲା ।”

ଏତକ କହିସାରି ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତାକରି ବୁନି ହୋଇ ବସିଲେ । ଗାଡ଼ ଭିତରୁ ବାହାରର ଅନ୍ଧକାରକୁ ଖୁବ୍ ତନ୍ମୁଗ୍ଧ କରି ରହିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କର କହିବା କଥା ସବୁ ମନରେ ପାଶୁଥାଏ ।

କିଛି ସମୟ ଚିନ୍ତାକରି ସେ କହିଲେ—“ହଁ, କଣ କହୁଥିଲୁ ?— ଆଜିକାଲିର ଏହି ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମଜଗତର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କାରଣ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଅତି ଇମ୍ମାନିତା ଆଜି ନାରୀ ଜାତି ହାତରେ ପ୍ରଭୃତ କ୍ଷମତା ଦେଇଛି । ନାରୀ ଆଜି ଆମର ପ୍ରଭୁ ।”

ମୁଁ କହିଲୁ—ସ୍ତ୍ରୀ କିମିତି ହେଲା ? ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ତ ଆଜି ପୁରୁଷ ହାତରେ ! ନାରୀ ଜାତିକୁ ଆତ୍ମେମାନେ ସାମାଜିକ ସବୁ ବିଶ୍ୱାସନୀୟତା ଅଲଗା କରି ରଖିଥାଇଁ !

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ—ଠିକ୍ ସେହି କାରଣରୁ ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଆମ ଉପରେ ଏପରି ଅସାଧାରଣ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଛନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗକାଳରେ ସୁରୋପର ଶ୍ରୀକ୍ଷୀଆନ୍ତରାଳ ଓ ପ୍ରଜାମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ରାଜନୈତିକ ଏବଂ ସାମାଜିକ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ହାତରେ ଥିଲା ଟଙ୍କା, ରାଜାମାନେ ଏହି ଟଙ୍କା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଏହି ଟଙ୍କା ଯୋଗୁଁ ନିଜ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଅତ୍ୟାଚାରର କିଛି ମାତ୍ର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ପାରୁଥିଲେ—ଟଙ୍କା ବଳରେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ରାଜା ଏବଂ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ପାରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ନାରୀ ଜାତିର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ଏହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ନାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଆମେ ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଛଡ଼ାଇ ନେଇଥାଉଁ—ସେମାନେ ଭୋଟ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ସେମାନେ ବିଶ୍ୱବିପତ୍ତିର ଆସନରେ ବସି ପାରିବେ ନାହିଁ, ସମାଜର, ସରକାରର ମୁଖ୍ୟ

ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଗଣେଷ ହାତ ରହୁନ ନାହିଁ । ଟାଲି ଏତିକି ନୁହେଁ, ନାଣୁର ନାଣୁଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଦେଇ ରଖି ଦେଖାଇ । ନିଜର ପତି ନିଜେ କରଣ କରିବାର ଅଧିକାର ଆମେତାଙ୍କୁ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତି । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ବାଡ଼ିବା, ସେମାନେ ଆମର ପ୍ରେମ ବା ଘୃଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବସିଥିବେ ।

“ଆଶା କହୁଛନ୍ତି, ନାଣୁ ଯଦି ତାର ପତି କରଣ କରୁଥାନ୍ତୁ, ତେବେ ସମାଜ ବଡ଼ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତା; କିନ୍ତୁ, ଏହି ଦେଶରେ ପୂର୍ବକାଳରେ ନାଣୁର ତ ଏହି ଅଧିକାର ଥିଲା । ସେ କାଳର ସମାଜ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜ ଠାରୁ କେଉଁ ଭାବରେ ବେଶୀ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହୋଇଥିଲା, କହିଲେ ଦେଖି ? ଶୁଣ, ଆଗଣଙ୍କ କଥା ଏବେ ହେଉ । ଯଦି ନାଣୁକୁ ଏ ଅଧିକାର ଦେବା ଜଗନ୍ନାଥ, ତେବେ ପୁରୁଷ ହାତରୁ ମଧ୍ୟ ନାହାଁ ଛତାଇ ନିଆଯାଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ କରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ବାଡ଼ିବା ଅଧିକାର ପୁରୁଷର ଏକଗୁଡ଼ିଆ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ । ନାଣୁର ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଗାଲି, ଘଳରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଧିକାର ନାଶ ପାଇଁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା କାରଣ ନାଣୁ ପୁରୁଷର ମାନସିକ କୃତ୍ତି ଉପରେ ଅଧିକାର ଜାରି କରୁଛି ଏବଂ ପୁରୁଷକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଛି ଯେ, ସେ ପୁରୁଷକୁ ଖେଳର ଜିନିଷ କରି ପକାଇଛି । ପୁରୁଷକୁ ନିଜର କି ନିଦ୍ରା କରି ରଖିଛି ।”

ମୁଁ ପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲି — କପର ?

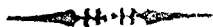
“କପର ? ବୁଝି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ଆମ ଦେଶର ସହରମାନଙ୍କର କିଛି ବଡ଼ ବନ୍ଦୀ ସବୁ ଦେଖିଛନ୍ତି କି ? ଜଙ୍ଗଲରେ କଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି ? ମସ୍ତକର ଅଳଙ୍କାର ଦୋକାନ, କେତେ ରକମ ସୁନ୍ଦର ସୌଜନ ଅଳଙ୍କାର ସବୁ ସଜିଲ ହୋଇ ଥିବା ହୋଇଛି । ଲୁଗା ଦୋକାନରେ କେତେ ରକମର ଚକଚକିଆ ଶାଢ଼ୀ ଗଜେତ ହୋଇଛି । କେତେ ରକମର ମୁଗୁନିଆ କଞ୍ଚା, ନାସନାତେଲ, ସାବନ ତଥାର ହୋଇ ଥିବା ହୋଇଛି । ଏସବୁ କାହାପାଇଁ ? ଆମ ଦେଶର ଏକ ଅଦେଶୀ ଭିତ୍ତିଭେଦ ଅବସ୍ଥା ଆହୁରି ଶୋଚନୀୟ । ସେଠାରେ ଶତକଡ଼ା ନବେ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମନମାତ୍ରେ ଜିନିଷ ତଥାର କରିବାରେ, ହସ୍ତକୁ

ହସ୍ତା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ ନୂଆ ପୋଷାକ ଉଦ୍ଭବନ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବା ପୁରୁଷର ଆଜିକାଲି ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଅବଶ୍ୟ ଏତେଦୂର ନୁହେଁ ! କିନ୍ତୁ ଗତ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଚାଲିଛି, ଆମର ବି ଦିନେ ଏହିପରି ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ।

“ନାରୀ ବିଳାସର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଅବସ୍ଥା ଆଜି ଏପରି ଭୟଙ୍କର ହୋଇଛି ଯେ, ପୁରୁଷର ନିର୍ବିକାର ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି ନାରୀର ପାଶୁବତ୍ତୀ ହେବା ଆଜିକାଲି ଅସମ୍ଭବ । ମୋ ପିଲାଦିନେ ବି ନାରୀର, ଯାହା କିଛି ହେଲେ ମୋତେ କିମିତି କିମିତି ଲାଗୁଥିଲା । ଆଜି ସୁବେଶା ନାରୀ ଦେଖିଲେ ମୋ ମନରେ ମହା ଭୟ ଜାତ ହେଉଛି । ମନେ ହେଉଛି, ପୁଲିସକୁ ଡାକନ୍ତି, କହନ୍ତି, “ଏ ମୋର ସବନାଶ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ଧମକଉଛି । ସମସ୍ତ ଜଗତର ସବନାଶ କରିବା ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ମୁଁକୁ ଜବତ କର, ମନୁଷ୍ୟ ପାଖରୁ ମୁଁକୁ ଦୂରରେ ରଖ । ଏ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ଜୀବ ।

“ଏସବୁ ଶୁଣି ଆପଣଙ୍କୁ ହସ ମାଡ଼ୁଛି; ନା ? କିନ୍ତୁ ଏ ହସ କଥା ନୁହେଁ, ବାବୁ ! ଦିନ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ଲୋକେ ଏ ବିପଦ ବୁଝି ପାରିବେ । ଇସ୍ତଫେପର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏସବୁ ବୁଝି ପାରିଲେଣି । ଆମ ଦେଶର ଚଣ୍ଡାକଥୁର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ତମେ ଏସବୁ ସତ୍ୟ ବୁଝିବେ ଏବଂ ବୁଝି ବିସ୍ମିତ ହେବେ—ଏତେ ଦିନଯାଏ ତାଙ୍କୁ କିପରି ନାରୀ ଏପରି ଜଗନ୍ୟ ଉପାୟରେ, ଜଗନ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଶ କରି ରଖିଥିଲା ? ଏହା ଦିଗୁର ଆପଣାକୁ ଆପେ ମଧ୍ୟ ଧକ୍କାଉବେ ।

“କିନ୍ତୁ ଆମେପରି କଥା, ଲୋକେ ଏ ସତ୍ୟ ଏବେପୁରା ବୁଝୁ ନାହାନ୍ତି । ଠକମାନଙ୍କୁ ସମାଜ ଦଣ୍ଡ ଦେଉଛି, ଜୁଆଖେଳ ବନ୍ଦ କରା ହୋଇଛି—କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଠାରୁ ବେଶୀ ମାରାତ୍ମକ ଏ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବିଷୟ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ କିଛି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆଜି ଜଗତର ଚାରିଆଡ଼େ ଜ୍ଵାଲ ପକାଇ ଦେଇ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସାଧୁଛି । ପୁରୁଷ ଏ କଥା ବୁଝୁ ନାହିଁ, ବୁଝି ବି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରୁ ନାହିଁ ।

—ଛଅ—

“ପୂର୍ବରୁ କହିଛି—ମୁଁ ଏହି ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲି; ମୋର ହାତ ସୁନ୍ଦର
ତେଜ ଓ ସୁନ୍ଦର ରୂପର ମୋହରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ତା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲି ଏବଂ
ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲି ; ସେ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସନ୍ତୋଷ ହେଲା ।

“ଆମ କୁଳରୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏବଂ ନୂଆ ଧରଣର ଶିକ୍ଷା ମାଲ ସତ୍ୟ କୋଲାଭ
ସେଉଁମାନେ ଆମର ସମାଜର ଶାନ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମାନବ ମାନବ ଅନୁକରଣ
କରୁଛନ୍ତି ସେମାନେ, ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ବିବାହ ମଧ୍ୟରେ ସେଉଁ
ସମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ‘ନିବନ୍ଧ’ ସମୟ, ତହିଁରେ ହିଁ ପୁରୁଷ ମଥାସମ୍ମୁଖ ଏକତ୍ର
ରହିବେ ବୋଲି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି । ସେହି ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ମୋର
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦିନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କଟାଇଲି ।

ସେ ‘ନିବନ୍ଧ’ ସମୟଟା ମୋ ମନରୁ ଗାଲି ଦାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ସତ୍ୟ
ମନର ମେଳ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମ ଦୁହେଁକି ଭିତରେ ପ୍ରେମ ଜାଗରୁକ ହୋଇ-
ଥାନ୍ତା, ତେବେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଆମକୁ ବସନ୍ତ ଅସ୍ତକ ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତା;
କିନ୍ତୁ ଆମର ପ୍ରେମରେ ପାଶବିକ ଗୋରୁର ଲାଲସା ପୂର୍ଣ୍ଣମାସରେ ଥିଲା ।
ମୋ ହାତ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଦେଲା ମ’ହେ, ମୋ ହୃଦୟରେ ସେହି ପାଶବିକ
ଭାବ ବଳବତ୍ତର ହୋଇ ଉଠେ, ମୁଁ ତାକୁ ଧରି ପକାଇ ରମ୍ଭନ ଦେବାକୁ
ହୁଡ଼ି ଇଚ୍ଛା କରୁ ବସେ । ମୋର ହାତ ମନରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭାବ
ହେଉଥିବ, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ: କିନ୍ତୁ ବିବାହଟା ଅଗରେ ଅଛି । ସେ କାର୍ଯ୍ୟଟା
ନି ସରଲେ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବେ ଗାର୍ଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସର ମିଳିବ ନାହିଁ । ଫଳରେ
ଆମେ ଦୁହେଁଯାକ ଏକାଠି ହେଲେ ମନେ ମନେ ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ
ସେହି ବିବାହ ଦିନ ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରା କରବାରେ ଲାଗୁ, ସେହି ଦିନକୁ ପ୍ରଶଂସା
କରୁଥାଉ । ଆଉ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ କେଉଁ ବସନ୍ତରେ କି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବୁ ?

“ସେହି ଚର-ପ୍ରଶଂସିତ ବିବାହ ଦିନଟା ଆସିଲା, ବିବାହ ମଧ୍ୟ ହେଲା ।
ଏହି ବିବାହକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ
ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ଭଣ୍ଡାରକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି, ଅଗ୍ନିକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି,

ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଚରଦନ ପାଇଁ ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ଦେଉଥିଲେ । ସେ ବନ୍ଧନ ଥିଲା ଅଛେଦ୍ୟ—ଇହକାଳରେ ଅଛେଦ୍ୟ, ପରକାଳରେ ଅଛେଦ୍ୟ ; ସେ ବିବାହରେ ପଶୁବର ବିକାଶ ନଥିଲା । ଭୋଗ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ଭୋଗ ଭୋଗ ପାଇଁ ନୁହେଁ—ତାହା ସେହି ପରମ ଇଶ୍ଵରଙ୍କର ସନାତନ ନିୟମ-ପାଳନ ପାଇଁ । ପୁଣି କାମନାରେ ବିବାହ ହେଉଥିଲା, ସେହି ପୁଣି ଥିଲା ନରକରୁ ଶାଶକର୍ତ୍ତା, ଇହକାଳର ସୁଖ ବା ଗର୍ବର ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ, ପିତାଙ୍କ ପରକାଳର ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ ।

କିନ୍ତୁ ଏ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିବାହକୁ ଆଉ ଦେଖୁଛି କିଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ବିବାହରେ ପରମେଶ୍ଵର ନାହାନ୍ତି, କି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ନାହିଁ, ବନ୍ଧନ ନାହିଁ । ଆଜି-କାଲିର ବିବାହ ସେଇଭୋଗ ଓ ବିହାରର ଗୋଟାଏ ଲାଇସେନ୍ସ । ବିବାହରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ନାହିଁ, କାରଣ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ପୁରୁଷ ବାରନାଶ ଗୃହକୁ ଗମନ କରୁଛି ଏବଂ ବିବାହ ପରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଗମନ କରବା ପାଇଁ କିଛି ବାଧା ଅଛି ବୋଲି ସେ ମନେ କରୁ ନାହିଁ ବା ତାକୁ ମନେ କରାଇ ଦେବା ପାଇଁ ସମାଜର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ବିବାହଟା ଗୋଟାଏ ନିହାତ୍ ମାମୁଲି, ବାଜେ କଥା । ଚିତ୍ତରରେ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରଜାଙ୍କ କଚେରୀର କର୍ମଚାରୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଠାରୁ ସ୍ବାଧୀନତା ଦାବୀ କରି ପାଇ ପାରିବ ।

ଆମେ ଦୁହେଁ ଏହି ପ୍ରକାର ବିବାହର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ଥିଲୁ ବିବାହ ହୋଇ ଗଲା ଏବଂ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ସେହି ତଥାକଥିତ ସୁଖର ସମୟ ମଧୁଚନ୍ଦ୍ର (honey-moon) ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଆପଣ ଦେଖିଥିବେ, ଅନେକ ସମୟରେ ଆତ୍ମେମାନେ ଭୁଲ କରୁ, ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି, କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜା ଯୋଗୁଁ ହେଉ ବା ନିଜର ଟେକ ବଜାୟ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହେଉ, ଆତ୍ମେମାନେ ସେ ଭୁଲ ସ୍ଵୀକାର କରୁ ନାହିଁ । ଏପରି କି ଭୁଲ୍ ଟାକୁ ଠିକ୍ ବୋଲି ବି ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗେ ପ୍ରକାଶ କରୁ । ଫଳରେ ଅନ୍ୟମାନେ ସେହି ଭୁଲ୍ରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ଆତ୍ମେମାନେ ଯେଉଁ କାରଣରେ ଭୁଲ ସ୍ଵୀକାର କରୁ ନ ଥିଲେ, ସେହି କାରଣରେ

ସେମାନେ ତ ଭୁଲ୍ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଫଳରେ ସେ ବାଟରେ ଯେ ଯାନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ସେ ଭୁଲ୍ରେ ପଡ଼ନ୍ତି, କେହି କାହାକୁ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଭୁଲ୍ରେ ପଡ଼ିବା ଲାଗିଥାଏ, ମୁହଁଲଜରେ ସମସ୍ତେ ଚୁପ୍ ରହନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର ସୁନାମ କେଜାଣି ତଳେ ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ଭୟରେ ଭୁଲ୍କୁ ଠିକ୍ ବୋଲି ରଖି ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ଥରେ ମୁଁ ବଜାରରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲି, ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା ଗୋଟିଏ ପସରା ଭିତରେ—ଜଣେ ଦାଢ଼ିବାଲି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଠିଆ ହୋଇ ରତନକୁ ହାତ ଦେଖାଉଛି । ମୋର ଟିକିଏ କୌତୂହଳ ହେଲା । ରତନରେ କଣ ଥିବ ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ରତନରେ ପଶିଲି । ପ୍ରଥମେ ପାଙ୍କୁ ଯାଇ ଦେଖିଲି, ଦାଢ଼ିବାଲି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରି ମୋତେ ଯେ ଦର୍ଶାଉଲା, ସେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା, ଧାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଛି । ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ରତନରେ ପଶିଲି । ରତନରେ ଯାହା ଦେଖିଲି, ସେଥିରେ ନିରକ୍ତ ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ସର୍ବସକାଳ ଗୋଟେ ମାକଡ଼ ପାଟିରେ ନେଇ ବିକ୍ରି ଖଣ୍ଡେ ପୂର୍ବେଇ ଦେଉଛି । ମାକଡ଼ ନିଡ଼ ଖାଇ ଧୂଆଁ ବାହାର କରୁଛି । ଏହିପରି ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ କାଳେ କଥା । ଟିକିଏ ଦେଖି ସାରି ମନେ ମନେ ଲାଗି ବିରକ୍ତ ହୋଇ, ପଇସା ଚାରିଅଣା କୁଆ ହାଡ଼ି ଖାଇଲା ବୋଲି ମନେମନେ ଚିନ୍ତା ପଦାକୁ ବାହାର ଅସିଲି । ସର୍ବସକାଳ ମୋତେ ବୋକା ସମକାଳ କି କଣ କେଜାଣି, ମୋ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପଦାକୁ ଆସି ବାହାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ଯିବେ କି ନ ଯିବେ’ ଦୋ ଦୋ ପାସ୍ତ ହେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ଆପଣମାନେ ଏହି ବାବୁକୁ ପଚାରନ୍ତୁ—ମୋ ସର୍ବସକାଳ କି ନାହିଁ? ବାବୁ, ଆପଣ କହନ୍ତୁ ।” ମୋତେ ଆହୁରି ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା: ମୁଁ କପରି ଠକେଇ ହୋଲି, ସେ କଥା ଲଜରେ କହୁ ନ ପାରି ନୁହଁ ହୋଇ ବାହାର ଅସିଲି । ଲୋକେ ମୋ ମୌନକୁ ସମ୍ମତି ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ଚିନ୍ତା ଆରମ୍ଭରେ ସକଳ ରତନରେ ପଶିଲେ ।

ଯାହାକୁ ଆମ ପଣ୍ଡିତ (?) ମନେ ‘ମଧୁଚନ୍ଦ୍ର’ ବୋଲି ଅନୁବାଦ କରନ୍ତି, ସେହି ସମୟର ଅନୁଭୂତି ଠିକ୍ ଏହି ସର୍ବସକାଳ ଦେଖିଲା ପରି । ଏ

ମଧୁଚନ୍ଦ୍ର ଅବସ୍ଥାଟା ଯେଉଁ ହୃତଭାଗା ପୁରୁଷମାନେ ଭୋଗ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଏ ସମୟର ଯନ୍ତ୍ରଣା ବେଶ୍ ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସଂସାର ଯେଉଁ ସମୟଟାକୁ ସୁଖର ସମୟ ବୋଲି କହେ, ସେ ସମୟଟାର ଅସଲ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ କରି ଅପଦସ୍ଥ ହେବାକୁ ମନ କାହାର ହେବ ? ସୁତରାଂ ଯେତେ ଯାହା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିବାହର ପୁରୁଷ ନିଜ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ମୁହଁରେ ଏ ସମୟଟାକୁ ସୁଖ ଓ ସମ୍ବୋଧନ ସମୟ ବୋଲି ମାନି ନିଏ, ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି କହେ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ସୁଖ ବୋଲି ବିଚାର ଆପେ ଆପଣାକୁ ଠକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।

ହୃଦୟରେ ଟିକିଏ ସାହସ ବାନ୍ଧି ଯଦି କେହି ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟଟା ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଇଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ବାସ୍ତବିକ ଜଗତର ପ୍ରଭୃତ ମଙ୍ଗଳ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଜଗତର ଆଖି ଫିଟି ଯାଇଥାନ୍ତା ; ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମ-ବିଜ୍ଞାନ ଡାକି କରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏ ସାହସ ଅଜ୍ଞପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହାର ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ବି ସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ଉପହାସର ଧାସ ହେବା ପାଇଁ ଗର୍ବିତ ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଆଉ ଘୋଡ଼େଇବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ଅସଲ ସତ୍ୟ କହି ଜନସମାଜର ମଙ୍ଗଳସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାହସୀ ଲୋକ ଦରକାର ।

ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏ ଯେଉଁ ମଧୁଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଲୋକେ ଅତି ଆନନ୍ଦର ସମୟ ବୋଲି ବିଚାରନ୍ତି ଏବଂ ଯୁବକ ଯୁବିକା ଯେଉଁ ସମୟକୁ ବିଶେଷ ଆବେଗରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି, ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ, ଅଧିକ ବିରକ୍ତିକର ସମୟ ଆଉ ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ମୋର ଏ ସମୟଟା ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବିବାହର ପ୍ରାୟ ଦୁଇଦିନ ଯାଉ ନ ଯାଉଣୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ଏକସଙ୍ଗରେ ରହିବା ଅତି ଅସହ୍ୟମୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଅସହ୍ୟମୟତାକୁ ସୁଖ ବୋଲି ବିଚାରବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ମୋ ହୃଦୟର ବିରକ୍ତିକୁ ରୁଦ୍ଧ କରି ରଖୁଥାଏ, ଜଗତକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ,—ମୁଁ ଯେଉଁ ସୁଖଭୋଗ କରୁଛି ନାହିଁ ନ ଥିବ ।

ଏହି ମଧୁରତ୍ୱ ସମୟରେ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ମୋ ପ୍ରଥମ ବିଦିଷିଆ ବେଳ । ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୋତନାରେ ମୁଁ ବିଦିଷିଆଟା ଗୋଟାଏ ଭାରି ମଉଜ ବୋଲି ମନେକରି ବିଦିଷିଆ ଆରମ୍ଭ କଲି । ପ୍ରଥମେ ଧୂଆଁ ଶୋଷିଦେଲା ବେଳକୁ ଅତି କଦର୍ୟ ଲାଗିଲା । ପାଟି ଓ ପେଟ ଭିତର ଗୋଟାଏ କପର ଅକଥନାୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟରେ ଶୁଣି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏ ଯେଉଁ ବିଦିଷିଆକୁ ଏତେ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଛନ୍ତି, ତାହା ଖରାପ ବୋଲି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲଙ୍ଘିତ କରିବା ଅସୁବିଧାର ହେବ ବୋଲି ବିଚାର ଅତି କଷ୍ଟରେ ବାହାରେ ହସ ହସ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ଭିତରର କଷ୍ଟ ଓ ଆତ୍ମୀୟ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖୁଥିଲି ଏବଂ ବିଦିଷିଆରେ ପେଟ ଯେ ଦରାସ୍ତି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ତାହା ଯନ୍ତ୍ରଣା ନୁହେଁ, ପ୍ରକୃତ ବିଦିଷିଆ ସୁଖ ବୋଲି ମନକୁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ କରୁଥିଲି । ମଧୁରତ୍ୱଟା ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସମସ୍ତେ ଏ ସମୟଟାକୁ ଭଲ ବୋଲି କହନ୍ତି । ତେଣୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଏ ଅସହ୍ୟ ସମୟର ଅସହ୍ୟ ଅନୁଭୂତିକୁ ସୁଖ ବୋଲି ମୁଁ ମୋ ମନକୁ ଭୁଲାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଏ ସମୟ ପରି ଦୁଃସମୟ ଆଉ ନାହିଁ ।”

ତାଙ୍କର ଏ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ବାସ୍ତବିକ୍ କଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି,—

“ଆପଣ ବିବାହିତ ଜୀବନକୁ ବିଶେଷତଃ ନବ ବିବାହିତ ଜୀବନକୁ ଯଦି ଏ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି ତେବେ ସଂସାର ଚଳିବ କିପରି ?”

ସେ ଟିକିଏ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଲେ । ତା ପରେ ଶୁର୍ ଗନ୍ଧାର ଭାବରେ ଅଥଚ ଜୋରରେ ଉଠିବ ଦେଲେ “କଣ କହିଲେ ? ସଂସାର ଚଳିବ ନାହିଁ ? ଅର୍ଥାତ୍ ବିବାହିତ ଜୀବନ ଅସହ୍ୟ ହେଲେ ବଂଶକୁଳି ହେବେ କୁଆଡ଼ୁ ନା ? ଆଶୁ, ମହାଶୟ ପିଲା କବିଲା ଯଦି ଜନ୍ମ ନ ହୁଅନ୍ତି, ବଂଶକୁଳି ଯଦି ନ ହୁଏ, ତେବେ କ୍ଷତିଟା କଣ ?”

ମୁଁ—କ୍ଷତି ? କ୍ଷତି କଣ ? ଏ ତ ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର କଥା ନୁହେଁ । ବଂଶକୁଳି ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ପିଲାପିଲି ଯଦି ନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ମାନବ ଜାତିର ଲେପ ଯେ ନଷ୍ଟ !

ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ଲେପ ହୋଇଗଲେ ବା ଛାଡ଼ି
କଣ ?

ମୁଁ—ସଂସାର ଲଳା ସେ ସରସିବ !

ମୋର ଏ କଥା ଶୁଣି ସେ ଠୋଠା ହସିଲେ—ଘୋର ଅବଜ୍ଞାରେ
ତା ପରେ ଖୁବ୍ ମଧୁର ଭାବରେ କହିଲେ, “ଓହୋ ! ଏହି ସଂସାର ଲଳାଟା
ଲଗାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଆପଣ ଚାହାନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ବିବାହ କରୁ, ପିଲାକିନ୍ନ
ଜାତ କରୁ । ସଂସାର ଲଳାଟା ଲଗିଥିଲେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେଲା
ବୋଲି ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ।”

“କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ସେତିକି ? ମୁଁ ମନେକରେ ଈଶ୍ଵର
ଖାଲି ଲଳା ଲଗାଇବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହାନ୍ତି । ଲଳା ସଦି
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତେବେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସେ ଭାଷା ଦେଇଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ?
ବୁଦ୍ଧି ବିଚାର ଦେଇଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେତିକି
ନୁହେଁ । ସେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟକୁ ବୁଦ୍ଧି ବିଚାର ଦେଇଛନ୍ତି—ସେ
ସେହି ବୁଦ୍ଧି, ସେହି ବିଚାର ବଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇବ ବୋଲି । ପୂର୍ଣ୍ଣତା
ଜନିତଟା କଣ ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ବୁଝୁଥିବେ । ମୁଁ ବୁଝୁଛି, ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ
ପ୍ରତି ସଦ୍‌ଭାବ ରଖିଲେ, ସମାଜର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭାବିବୋଲି ବିଚାରଲେ,
ଯାହା ନୀତି, ଯାହା ଗୁଣ ତା’କୁ ଛାଡ଼ି ଏହି ମହତ୍ତ୍ଵ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରିଲେ
ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇଲା । ସେତିକିରେ ତାର ନିର୍ବାଣ । ତା ପାଇଁ ଆଉ
ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦରକାର ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଗଲେ
ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଙ୍ଗ ହେଲା; ଯେହୁଠାରେ ସଂସାରଲଳା, ସୃଷ୍ଟିର
ଆବଶ୍ୟକତା ଶେଷ । ତା ପରେ ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅତି ରହିବ
ନାହିଁ, ମନୁଷ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା ବି ଆଜି ନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧି ଏହି ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର
କରିଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସବୁ ଧର୍ମରେ ବି ଏହି କଥା । ସମସ୍ତେ ସ୍ଵୀକାର
କରୁଛନ୍ତି, ଏ ସଂସାର ଅନନ୍ତ ନୁହେଁ, ସାନ୍ତି । ତିନି ଆସିବ ଯେବେ ସଂସାର
ଅନନ୍ତ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହୋଇଯିବ ।”

ମୁଁ କହୁଛି—ଏ ତ ଠିକ୍ କଥା । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଯେତେଦିନ ଯାଏ ନ ଆସିଛି, ସେତେଦିନ ଯାଏ ସଂସାର ତ ଚାଲିବା ଦରକାର । ସେତେଦିନ ଯାଏ ତ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକତ୍ର ରହବା ଦରକାର, ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଦରକାର, ନ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇବ କାହିଁ ?

ସେ କହିଲେ—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କହିବା କଥା ବୁଝିଲି । ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇବା ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅନୁଷ୍ଠାନ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ନ ମିଳିବାରୁ ସେ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ ସେ ଭ୍ରାତୃଦେଇ ନିଜେ ସଂସାର-ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରୁ ଚିତ୍କାର ନେଉଛି । ଏହା ଯଦି ପ୍ରକୃତ ହେଉ-ଆଜ୍ଞା, ତାହାହେଲେ ମୋର କିଛି ଆପତ୍ତି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ଏହା କଣ ହେଉଛି ? ମନୁଷ୍ୟ ଭିତ୍ତିରଙ୍ଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ଦାୟାଦ କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଣ ବିବାହ କରୁଛି ନା ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରୁଛି ?

“ମହାଶୟ, ଆପଣ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ସେପରି ହେବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ତାହା ହେଉ ନାହିଁ । ପୂର୍ବକାଳରେ କେତେ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଏହା ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସବୁ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିବାହରେ ବଡ଼ ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଚିଲାସ ବିବାହର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଶବିକ ସୁଖ ସମ୍ବୋଗ ପାଇଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଫରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଏହି ପବିତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥାଉ, ସ୍ୱର୍ଗର ଜିନିଷଟିକୁ ନରକର ଉପଯୁକ୍ତ କରିଥାଉ ।

ମୁଁ ଆଜ୍ଞାକାଲିର ବିବାହକୁ ପାଶବିକ କହୁଛି; କିନ୍ତୁ ପାଶବିକ ନୁହେଁ, ଆହୁରି ହୀନ । ଶ୍ରେ ଲୋକଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ଏ ହୀନ ସମ୍ବୋଗ ନୁହେଁ । ପଶୁମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଏ କାମପ୍ରକୃତି ଚଳତାର୍ଥ କରିବାରେ ନିଯୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ସମସ୍ତ ଅଛି । ଜୀବନର ଶହେ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ବା ତହିଁରୁ ଅଳ୍ପ ସେମାନେ ଏଥିରେ ଖଳି କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର ଏହାହିଁ ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଯେ

ବିବାହର ପ୍ରଥମ ଦିନଠାରୁ ବାବିକ୍ୟ ଶରୀରକୁ ଅସମର୍ଥ ନ କଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ଆନୁମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସଙ୍ଗସ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ବୁଝୁଛନ୍ତି ନା ?”

ମୋ ସଙ୍ଗୀ କଥାଟିକୁ ଟିକିଏ ଅତିରଞ୍ଜିତ କରୁଥାନ୍ତି । ଅଥବା ସେ ନିଜ ପ୍ରାଣର ଫାତ୍ର ତାପର ସହୃଦ ଏସବୁ କଥା ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି ବୋଲି ମୋତେ ଏ ସବୁ ଅତିରଞ୍ଜିତ ପରି ଜଣାଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋଟା-ମୋଟି ଯେଉଁ କଥାଟି ମୋତେ କହିଲେ, ତାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧ କଲି । ସେ ମୋ ହୃଦୟର ଚିନ୍ତା ବୁଝିପାରିଲା ପରି କହିଲେ, “ହଁ, ହଁ, ଆପଣ ମୋ କଥାକୁ ଟିକିଏ ଅତିରଞ୍ଜିତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ବିଚାରୁଛନ୍ତି ପ୍ରାୟ ! କିନ୍ତୁ ଏଥିର କୌଣସି ପଦକ ଅତିରଞ୍ଜିତ ନୁହେଁ । ଏ କଥାର ସତ୍ୟତା ମୁଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛି । ମୋର ୧୨ ବର୍ଷର ବିବାହର ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏ ସତ୍ୟର ପ୍ରମାଣ ପାଇଛି । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିଛି ଗ୍ଲାସ ସଂସ୍କାର ଯଦି ମନୁଷ୍ୟର ଏକମାତ୍ର କାମ୍ୟ ବସ୍ତୁ ନ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ଆଜି ଏପରି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତି ଏବଂ ଶେଷରେ ମୋ ସ୍ବାପ୍ନ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମାକୁ ନିଜ ହାତରେ ମାରିପକାଇ ନ ଥାନ୍ତି ।”

ଏତକ କହି ସେ ଗୋଟିଏ ଘର ନିଶ୍ବାସ ପକାଇଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେହି ଅଭୂତ ଚୀକ୍କାର କଲେ । ନିଜର ଅତୀତ ଜୀବନ ଆଖି ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ପଡ଼ି ଯିବାରୁ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ମତି ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁ କରୁ ହଠାତ୍ ସ୍ବୀର ସ୍ଫୁଟ ଜାଗରୁକ ହୋଇ ତାଙ୍କ ସ୍ବାଭାବିକ ମନୋଭାବକୁ ଟିକିଏ ବେଶୀ ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ କରି ଦେଲା ପରି ! ସେ ନିଜ ଆସନରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ଏ ଅଭୂତ ଲୋକଟିର ଅଭୂତ ଗତିବିଧି ଦେଖି ତାର ହୃଦୟର ଯାତନା ଅନୁମାନରେ ଉପଲବ୍ଧ କରୁ ବରୁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଗଣ୍ଡର ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କଲି ।

—ସାତ—

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ତାରୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ପୁଣି କହିଲେ, “ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଛି ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ହେବ,—ସଂଯମ, ସାଧୁତା, ବିଶ୍ୱମୈତ୍ରୀ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତାଗରେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ରସ୍ତାରେ ଚାଲିଲେ ଉତ୍ସରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ହେବ, ସେ ରସ୍ତାରେ କଣ ଆମ୍ଭେମାନେ ଚାଲୁ-ଥାଉଁ ? ନା, ଆମ୍ଭେମାନେ ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ପଥକ ହୋଇଥାଉଁ । ଏ ବିପରୀତ ଦିଗରେ କିଏ ଚଳାଉଛି ? ଇନ୍ଦ୍ରଯୁମାନେ । ଇନ୍ଦ୍ରଯୁ ନିରୋଧ ନ କଲେ ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ।

“କାମପ୍ରକୃତି ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଚାପୁ । ଜଗତରେ କିଛି କରକାରୀ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଚାପୁକୁ ଦମନ କରିବାର କଥା । କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାହା କଣ କରୁଥାଉଁ ? ନା, ତତ୍ ପରବର୍ତ୍ତେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏ ଘୃଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତିକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ପରିତ୍ରଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଜୀବନତମାମ ବ୍ୟୟ କରୁଥାଉଁ । ଫଳରେ ମୂଷାମାନଙ୍କ ପରି ଖାଲି ବର୍ଷକୃତ୍ତି କରିବା ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

“ଆମଣ ଏହୁଠାରେ ଆସି କିଏ ପାରନ୍ତି ! ଆମଣ ଆମଣଙ୍କ ଅର୍ଥ-ମାନ୍ଦ୍ରଜ୍ୟ ମଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ କହି ପାନ୍ତି ଯେ ଅଜିକାଲି ଅସଥା ବର୍ଷକୃତ୍ତି କିପରି ନ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନ ଚାଲିଛି । କିନ୍ତୁ ନିରୋଧ (Birth control) ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ଆହୁରି ଶୁଦ୍ଧ । ଆମ୍ଭେମାନେ କିନ୍ତୁ ନିରୋଧ ପାଇଁ ଚିନ୍ତାମାନ ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଉଁ, ତା ମୂଳରେ ବେଶୀ ପାପ ସ୍ୱର ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ନିରୋଧ ମୂଳରେ ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା ଆଦର୍ଶ ନାହିଁ । ଆର୍ଥିକ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୈଷୟିକ କାରଣରେ ସିନା କିନ୍ତୁ ନିରୋଧ ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଜଗତରେ କେହି ଇନ୍ଦ୍ରଯୁ ସଂଯମ ପ୍ରୟତ୍ନ କରୁଛି କି ? ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ କେହି ଜୋର୍ ଦେଉଛି କି ? କାମପ୍ରକୃତି ଶାନ୍ତ ହେଉ; କିନ୍ତୁ ତାର ଯାହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଫଳ, ସେ ସବୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଉ କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ । ଏହା ଆଜି

ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲୁଥାଉଁ, ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ବୃହତ୍‌ସଂହିତା ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଦ୍ଵାରା ଜନ୍ମନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ପାଇଁ ଅତି ଯତ୍ନ କେହି ପ୍ରୟତ୍ନ କରେ, ତେବେ ତାର ଉପଦେଶ କେହି ଗ୍ରହଣ କରିବେ କି ? ତାକୁ ଟାହୁଲି କରି ଟାପିବା କରି ଆମ୍ଭେମାନେ ଉଡ଼ାଇ ଦେବା ।

“କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ଜନ୍ମନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲେ ଜନସଂଖ୍ୟା ଉପରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଇ ପାରିବା ଅବଶ୍ୟ । ଫଳରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ଲୋକ ଜନ୍ମ ହେବେ ଓ ବଞ୍ଚି ରହିବେ, ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭୌତିକ, ବୈଷୟିକ ସୁଖସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଭୋଗ କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯାହା ପ୍ରକୃତ ସୁଖ, ତାହାର ପ୍ରାପ୍ତି ଏ ଉପାୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ନୁହେଁ । ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା ଦ୍ଵାରା ସାଧିତ ହେବ ନାହିଁ । ବରଂ ବେଳକୁ ବେଳ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକ ଗ୍ଵାନତା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ।

“ଫଳରେ ସେହିକଥା ହେଉଛି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦୂରତର ହେଉଥାଉଁ । ଶେଷରେ ଦିନ ଅଧିକ ଯେବେ ପରମେଶ୍ଵର ନିଜ ସୃଷ୍ଟିର ଅସାରତାରେ ହୁଏ ହୋଇ ମହାପ୍ରଳୟ ଘଟାଇବେ, ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିକୁ ସଂହାର କରି ପୃଥିବୀର ଭାର ଲାଘବ କରିବେ ।

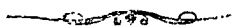
“ଏ ସବୁର କାରଣ କଣ ? ପୂର୍ବରୁ କହୁଛି, କାମପ୍ରବୃତ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦମନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବଳେ କଲେ ଦମିତ ହେବେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରି ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବ ବା ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲୀନ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାଡ଼ି ବସିବେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟତ୍ଵ ଲୋପ ହେବ, ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ ହେବ ଏବଂ ଏପରିକି ପଶୁଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ଵାନତା ପାଇବ । ଏହି କଥାବେଶୀ ବୁଝାଇ କହିବାର ପ୍ରୟୋଗ ଜନନୀୟ । ଏହାର ଉତ୍କଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆପଣ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖୁଥିବେ ।

“ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ ଧାରଣା ରହି ଯାଇଛି ଯେ, କେବଳ ପର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି କାମଲୋଭୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା ପାପ । ନିଜର

ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଯେତେ କାମଲୋଲୁପ ହେଲେ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ବରଂ ତାହା ପ୍ରଶଂସ୍ୟ, ପାରିବାରିକ ପ୍ରେମର ନିଦର୍ଶନ । କିନ୍ତୁ ଏ ଧାରଣା ଭ୍ରାନ୍ତ । ପରମେଶ୍ୱର ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ କହିଛନ୍ତି, ବିଳାସବାସନା ଚରିତାଟି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେ ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ, ସେ ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାପ କରିଛି, ବ୍ୟଭିଚାର ହୋଇଛି । ଏକଥା ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେପରି ସତ୍ୟ, ନିଜର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ମୁଖରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସତ୍ୟ ।

“କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ପ୍ରଣୟ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି, ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଉପଦେଶକୁ ଲୋକେ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ନିତାନ୍ତ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ନ କଲେହେଁ ତାର ଅର୍ଥକୁ ମୋଡ଼ିବିଡ଼ି ନିଜର ପ୍ରବୃତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଖାପ ଖୁଆଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

“ଫଳରେ ଆଜିକାଲିର ବିବାହିତ ଜୀବନରେ ମାତି ନାହିଁ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶୃଙ୍ଖଳା ନାହିଁ । ବିଶୃଙ୍ଖଳ ଭାବରେ ଆନେମାନେ ବିବାହିତ ଜୀବନକୁ ଭୋଗ ବିଳାସର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଏବଂ ବିବାହକୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସେବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଲାଇସେନ୍ସ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି ।”

—ଆଠ—

“ସମାଜ ଅନୁମତି ଦେଉଛି, ପିତାମାତା ବିବାହିତ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଅଲଗା ରହିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ଦେଇ ମାତି-ଗର୍ବିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ଅଛି । ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ କଲେ, ଯାହା ଅମାତି ତାର ଆଚରଣ କଲେ ଦଣ୍ଡ ବଳେ ବଳେ ଆସି ପଡ଼ୁଥିବ ହିଁ ପଡ଼ୁଥିବ ।

“ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ସେ ଦଣ୍ଡ ବଡ଼ ଭରଦ୍ୱା ଆସି ପଡ଼ୁଥିବଲା । ମୁଁ ମୋର ନବବିବାହିତ ସମୟଟି ସୁଖଶାନ୍ତରେ କଟାଇବା ପାଇଁ ଯେତେ

ତେଣୁ କଲି ସବୁ ବିଫଳ ହେଲା । ଯେଉଁ ପ୍ରେମକୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବୋଲି, ହୃଦୟ ଓ ଆଦର୍ଶର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ-ସଂତୁତି ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲି, ତାହା ଦୁଇ ଦିନ ଦିନରେ କୁଆଡ଼େ, ଦୂରଭୂତ ହୋଇଗଲା । ମୋର ମଧୁଚନ୍ଦ୍ର ସମୟଟି ଲଜ୍ଜା, ଆତ୍ମଗ୍ଳାନି ଏବଂ ମନସ୍ତାପରେ ଅତିବାହିତ ହେଲା । ବିଷୟଟିର ଟିକିଏ ବିଶେଷ ନିବୃତ୍ତି ଦରକାର ।

“ଦିନେ—ବିବାହର ୩୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ହେବ ପରା—ମୁଁ ଦେଖିଲି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନଟି କେଜାଣି କାହିଁକି ଟିକିଏ ଅସ୍ତବ୍ୟ ଅଛି । କାରଣ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି ଏବଂ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଚୁମ୍ବନ ଦେଲି । ବିଚ୍ଛିନ୍ନଥିଲା ଏହି ଚୁମ୍ବନ ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବ ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ବିପରୀତ ହେଲା । ସେ ମୋତେ ଛିଆଡ଼ ଦେଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି—
“କଥା କଣ, ଏପରି କାନ୍ଦୁଛ କାହିଁକି, ପ୍ରିୟେ !

“ସେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଥାଏ, ତାଙ୍କ ମନରେ ଘୋର ଦୁଃଖ । ଆମ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧର ଘୃନନା ବୋଧହୁଏ ସେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କଥାଟା ଭଲ କରି ବୁଝି ନ ପାରି କଣ କହିବେ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଯାହା ହେଉ, ମୁଁ କାତର ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖର କାରଣ ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ବହୁବାର ପଚାରିବା ପରେ ସେ କହିଲେ, ତାଙ୍କ ମାଙ୍କଠାରୁ ସେ ଦୂରରେ ରହିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ମନଦୁଃଖ ହେଉଛି । ମତେ କଥାଟା ପସନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ । ମୋର ବୁଝିବାକୁ ବାକି ନ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ଦୁଃଖର ମୂଳରେ ମାଙ୍କର କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ମାଙ୍କ ବିଷୟ ଆଦୌ ଉଲ୍ଲେଖ ନକରି ନାନାପ୍ରକାର ପ୍ରେମସମ୍ବନ୍ଧ ଯୁକ୍ତିରେ ତାଙ୍କୁ ବୋଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାକଲି । ସେ ସେଥିରେ ଶାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ କଣ, ଅଧିକ ଚଟିଗଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ମାଙ୍କ କଥା ଆଦୌ ନ ଉଠାଇବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ମାଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା କରୁଛି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ବୋଲି ମୋତେ ଜଣାଇ ଦେଲେ । କହିଲେ ‘ହଁ ହଁ ହଁ, ମୁଁ ଏଥର ଜାଣିଲିଣି ଯେ ତୁମେ ମତେ ଯାହାସବୁ କହିଥିଲ, ସେଗୁଡ଼ାକ ମିଛ !’

“ମୁଁ ଏ କଥାରେ ଘୋର ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କଲି ଏବଂ ବ୍ୟଥାଜନିତ ଅଭିମାନରେ ତାଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁର, ସ୍ନେହ-ମମତା-ଘୃନା ବୋଲି କହିଲି ।

“ମୋର ଏକଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ କୁଆଡ଼େ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଦୁଃଖ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବିରକ୍ତି ଓ ହୋଧ ଦେଖାଗଲା । ସେ ମୋତେ ସ୍ୱାର୍ଥପର, ନିଷ୍ଠୁର, ଘୃଣ୍ୟ, ଅମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ଗାଳିଦେଲେ । ମୁଁ ଏ ନୂତନ ଅନୁଭୂତିରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଗୁହଁ ରହିଲି—ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ମୋ ପ୍ରତି ଘୋର ଘୃଣା ଓ ବିଦ୍ରୋହଭାବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥାଏ ।

“ମୋ ହୃଦୟର ସେତେବେଳର ଅବସ୍ଥା ଆପଣ କଲ୍ଲନା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ସ୍ୱର୍ଗରୁ ରସାତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲି । ପ୍ରେମ-ହୃଦୟର ମିଳନ ଆଦର୍ଶର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ କଣ ଏଇଆ ! ଦିଶାସ ହେଲା ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଚିରୁରିଲି, ନିଷ୍ଠୁର ତାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ-ବିକୃତି ଘଟିଛି ।

“ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଡେଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । କେତେ ମଧୁର କଥା ଶୁଣାଇଲି, କିନ୍ତୁ ମୋର ସମସ୍ତ ମଧୁରତାର ପ୍ରତିଦାନରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ନିଷ୍ଠୁର ବାକ୍ୟବାଣି ପାଇ ମୁଁ ବି ରାଗିଗଲି ଏବଂ ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କ ଭିତରେ ବେଶ୍ ଗାଳିଦିଆଦେଇ ଚାଲିଲା । ଓହ୍ଲା ! କି ଶାନ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଆନ୍ତେମାନେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ବାକ୍ୟବାଣି ପ୍ରହାର କଲୁ !

“ବିବାହର ଜୀବନର ଏହି ପ୍ରଥମ କଳିର ସ୍ପୃହ ମୋ ହୃଦୟରେ ଗୋଟାଏ ଗଣ୍ଡର ଦାଗ ପରି ରହିଗଲା । ମୁଁ ଏହାକୁ କଳି ବୋଲି କହୁଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା କଳି ନୁହେଁ । ଏହା ଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁର ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ ଶଳାକା । ଏହା ଦ୍ୱାରା ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କ ଭିତରେ କେତେ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ, କେତେ ଅମେଳ ପରିଷ୍କାର ଜଣା ପଡ଼ିଗଲା । ପରସ୍ପର ବୁଝିଲୁ, ଯାହାକୁ ଆନ୍ତେମାନେ ସମାଧାନ ପ୍ରେମ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲୁ, ତାହା ଏହି ଅଳ୍ପ ଦିନିକି ଭିତରେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ପରସ୍ପରର ବିରକ୍ତି ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମକୁ ଦଳିମନ୍ତ୍ରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

ଆଜି ଏପରି ମନେ ହେଉଛି ; କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ବିବାହର ନୂତନତାରେ କଳହର କଟୁତ୍ୱ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଆନ୍ତେମାନେ ଶାନ୍ତ ଲ ଶା କର ଯାଇ ପୁଣି ପୂର୍ବବତ୍ ପ୍ରେମମୟ (?) ଜୀବନ ସାପନ କରି-

ବାକୁ ସଚେଷ୍ଟ ହେଲୁ, ମନେ କଲୁ ଆଉ ଏପରି ସ୍ଥାନ କଳହ ଘଟିବ ନାହିଁ । ହାୟ, ମାତ୍ର ମଧ୍ୟ ଗଲ ନାହିଁ । ପୁଣି କଲି ପହଞ୍ଚିଲ । ପ୍ରଥମ କଳିଠାରୁ ଏହା ଅଧିକ ଗୁରୁତର ଏବଂ ହୃଦୟରେ ଗଭୀରତର ଦାଗ ପକାଇ ଦେଲା । ମୁଁ ଦ୍ଵିତୀୟ କଲି ପରେ ବୁଝିଲି, ପ୍ରଥମ କଲିଟା ଯେ ଗୋଟାଏ ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟନା ତାହା ନୁହେଁ । ଏହାର କାରଣ ଥିଲା ଏବଂ ସେହି କାରଣ ଦ୍ଵାରା ହେବାର ନୁହେଁ । ଫଳରେ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କଲି ଲାଗିବ ।

“ଦ୍ଵିତୀୟକାର କଳହଟି ମୋ ହୃଦୟରେ ଗଭୀର ଦାଗ ପକାଇବାର କାରଣ ଆଉ ଗୋଟିଏ — ଏ କଲିର କାରଣର ହେୟତା । କି ଯୁଦ୍ଧ ନଗଣ୍ୟ କାରଣରେ ସେ କେତେ ଚଟିଗଲା ! ମୁଁ ଟଙ୍କା ପଇସା ବିଷୟରେ ଚିପା ଲୋକ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୁକ୍ତହସ୍ତ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଯେ ମୁଁ ଚିପା ହେବି, ଏ କଥା କଲ୍ଲନା ମଧ୍ୟ କରିବାର ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଣ କହିଲି, ସେ କଥାର ସେ ବିକୃତ ଅର୍ଥ ବାହାରକଲା ଯେ, ମୁଁ ମୋର ଟଙ୍କା ଯୋଗୁଁ ତା ଉପରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଯାଉଛି ଏବଂ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟରେ ତାକୁ ଅଧୀନ କରିବାକୁ ବସୁଛି ।

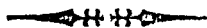
“ତାଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲି ଏବଂ କ୍ଷଣକ ପରେ ତାକୁ ନିଷ୍ଠୁର, ସ୍ଥାନସ୍ଥାବା ବୋଲି ଗାଳିଦେଲି । ସେ ମୋତେ ଗାଳି ଦେଲା ଏବଂ ଏପରି ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଇଲା—ଓହୋ, ସେ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିଶିଯାଇ ମୋ ହୃଦୟରେ ଖେଳ ଆଦାତ କରୁଛି—ସତେ ଯେପରି ମୁଁ ତାର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ନୁହେଁ, ତାର ଚର ଶତ୍ରୁ !

“ବାପ, ଭାଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ଵଜନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅନେକ ବାର କଲି କରିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ କଲିରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ କଲି ପରି ଏତେ ବୈରଭାବ ଓ ଦୃଷ୍ଟା ଜାତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

“ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ଘୃଣା ମଧ୍ୟ ବେଶୀ ସମୟ ଶ୍ଵାସୀ ହେଲା ନାହିଁ । ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମ ଘୃଣାକୁ ଦୂର କରିଦେଲା । ନିବୋଧ ମୁଁ । ପୁଣି ବିଚାରିଲି, ଏପରି କଲି ଆଉ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଦ୍ଦେବକୁ ଏପରି ଘଟିଛି ।

“କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭାୟ ଓ ତରୁଥ କଳହ ଆସି ଶୀଘ୍ର ଏ ଧାବଣାକୁ ଦୂର କରି-
ଦେଲା । ମୁଁ ପରିଷ୍କାର ଦେଖିଲି କଳହ ଆମ ଜୀବନରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣା
ହେବା ଉପରେ । ଦୁଃଖମୟ ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତାରେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଗଲା ।
ମୋପରି ହତଭାଗ୍ୟ ଏ ଜଗତରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ
କାହା ଘରେ ଏପରି କଳି ଘଟୁ ନ ଥିବ, ଏକଥା ଚିନ୍ତା କରି ମୋ ହୃଦୟର
ଦୁଃଖ ବହୁ ଗୁଣ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଜାଣି ନ ଥିଲି ଯେ, ଯେଉଁଥି
ପାଇଁ ମୁଁ ନିଜକୁ ହତଭାଗା ବୋଲି ମନେ କରୁଛି, ତାହା ଏକୁଟିଆ ମୋର
ନୁହେ । ନଗର ଯାକ ସମସ୍ତଙ୍କର ସେହି ଦଶା । ଲୋକେ ନିଜର ଏହି ଦଶାକୁ
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖନ୍ତି । ଏପରି କି ନିଜଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଘୋଡ଼ାଇ
ରଖିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

“ମୁଁ ଯେ ଏପରି ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନ ଥିଲି ତାହା ନୁହେ । ବିବାହ ଦିନଠାରୁ
ମୋ ମନରେ କିଏର ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ପଡ଼ିଗଲା ଯେ, ବିବାହ ଜୀବନ ସୁଖର
ନୁହେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଃଖ ପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏ ଗୁମ୍ଫାଟାକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଯଥା-
ସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଏ କଳିଗୋଳ ଭିତରେ ପ୍ରେମର ଟିକିଏ ମୁହଁ ନା
ଥିବ ବୋଲି କଳିଗୋଳକୁ ମନରେ ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟବହୃତ କରି
ଦେଖୁଥାଏ । ଆଜି ମୋ ବିବାହର ଜୀବନ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଶେଷ ନ ହୋଇ-
ଥିଲେ ମୁଁ ସେହିପରି ଆତ୍ମବିକଳରେ ମାତ୍ର ନଥାନ୍ତି ବୋଲି ବା କିଏ କହିବ ?
ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ଆଜି ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ମୋର ବିବାହର ଜୀବନରେ ଜଉମୁଦ
ଦେଇ ଦେଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହୃଦୟରେ ମାର ତାକୁ ଓ ମୋତେ ବିବାହ ରୂପ
ନରକରୁ ମୁକ୍ତ କରନ୍ତି ।”

—ନଅ—

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଗାଡ଼ି ଆସି ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଷ୍ଟେସନରେ ରହିଲା ଏବଂ
ଦୁଇଜଣ ଯାତ୍ରୀ ଆସି ଆମ ବଗିଚାର ଶେଷମୁଣ୍ଡ କୋଣରେ ଯାଇ ବସିଲେ
ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନରେ ଠିଆ ହେଲା ବେଳୁ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗାଡ଼ି ପୁଣି

ଥରେ ଗୁଲ୍‌ଲୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ରୁନିହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ଗାଡ଼ି ପୁଣି ଗୁଲ୍‌ଲୀ ଏବଂ ସେ ତାଙ୍କ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

“ଏ ସବୁ ବିଷୟରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଖରାପ କଥା ଏହି ଯେ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରେମକୁ ଲୋକେ ମନର ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରକୃତି ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେହଁ ଏବଂ ଏହାର ମହାନୀୟତା ବିଷୟରେ ପ୍ରକାଶ ଗ୍ରହଣ-ମାନ ଲେଖିକାରେ ହେବା ନ କରୁଥିଲେହଁ ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେ ପ୍ରେମ ଦେଖାଯାଏ, ତାହାଠାରୁ ବଳି ଘୃଣ୍ୟ, ପୈଶାଚିକ ହିଂସା ଆଉ ନାହିଁ । ବଡ଼ ପରିତାପର ବିଷୟ, ଏହାର ପୈଶାଚିକତା ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ କେଜାଣି କାହିଁକି ଯତ୍ନକେଲେ ଚାଲୁଲେ । ଏହାର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଏତେ କଷ୍ଟା କାହିଁକି ? ପ୍ରକୃତ ଘୃଣ୍ୟ ଜନସତାର ଏତେ ଅକାରଣ ପ୍ରଶଂସା କାହିଁକି ?

“ଏହି ଅକାରଣ ପ୍ରଶଂସା ମୋ ମନରେ ପ୍ରେମ ବିଷୟରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା କରିବା ଦେଇଥିଲା ଯେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗରେ ହୋଇଥିବା କଳହମାନଙ୍କରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସତ୍ତା ଯେଉଁ ଘୃଣା ଦେଖାଯାଇଥିଲା, ତାହାର ଜାତକ କାରଣ ମୁଁ କୌଣସିମନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଗୁଝିବାକୁ ଯମ ହେଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାର କାରଣ କେତେ ପରିଷ୍କାର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଷ୍ଠା କଣ ଯାଉଛି । ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ସମ୍ପର୍କ ଭଲ, ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ଥିଲା । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖଲାଳସା ପ୍ରେମରୂପରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ପ୍ରକୃତର ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଗୋଟାଏ କୃତ୍ରିମ ନନ୍ଦନରେ ଏକ କରି ଦେଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖ ସମ୍ବୋଧର ନୂତନତ୍ୱ ଦୂର ହେବା ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଦୁଇ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସ୍ୱତଃ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଘୃଣା ଓ ଅସମ୍ଭାର ଉଦ୍ବେଗ ହେଲା ।

“ଏ ଘୃଣା ଓ ଅସମ୍ଭାର ମୋତେ ବଡ଼ ଖରାପ ଲାଗୁଥାଏ ଏବଂ ଅନ୍ତତଃ ମୋ ମନରୁ ଏହାକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଯତ୍ନରୋଦ୍ଧାମ୍ନି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ନିରର୍ଥକ । ତାର ମୋ ପ୍ରତି ଯେପରି, ମୋର ବି ତା ପ୍ରତି ସେହିପରି ଘୃଣା । ସେ ଘୃଣାର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି

ପାରୁ ନାହିଁ । ଦୁଇଜଣ ଦୋଷୀ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଯେପରି ଦୃଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ଏହା ଏକପ୍ରକାର ସେହ୍ନପରି । ମୋର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନରେ ଓ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ ରୂପ ପାପରେ ପକାଇଛି ବୋଲି ସେ ମନେ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ସେ ମୋ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର କାରଣ ।

“କିପରି ? ମୁଁ କିଶ୍ଚୁଥାଏ ଯେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତ ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ । ପର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ମୁଁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୋ ଚଳନରେ ନୀତିବରୁକ କିଛି ନାହିଁ । କଲିର କାରଣ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ । ତାର ଚରଣ ମନ, ସେ କଳହ-ପ୍ରିୟା, ପ୍ରେମ ତା ହୃଦୟରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପାରବାରିକ ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱଜ୍ଞତା । ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ମୁଁ ସବୁତକ ଦୋଷ ମୁଣ୍ଡରୁ ଛଡ଼ାଇ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡରେ ନେଇ ତାଳି ଦେଉଥାଏ ।

“କିନ୍ତୁ ସେ ନରପତ୍ନୀ । ତାର ଦୋଷ କଣ ? ଆମ ସମାଜର ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯାହା, ସେ ମଧ୍ୟ ତାହା । ସେହିପରି ବେଷ୍ଟନୀରେ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା ପାଇ ବଢ଼ିଥିଲେ । ଦୋଷ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ସେହି ପ୍ରେମର—ଯେଉଁ ପ୍ରେମ-ବ୍ୟାଜରେ ଆନ୍ତେମାନେ ଜଗତର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷର ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ଦାମ୍ନ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରେମ ବ୍ୟାଜରେ ଆନ୍ତେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ବିନାଶ ସାଧନ କରୁଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ ଏକଥା ପରସ୍ପର ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ପରୁରଲି, “କିପରି ?”

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାରୁ ମୋର ମୂର୍ଖତାର ଉପହାସ କଲା ପରି ଟିକିଏ ଚାହିଁ କହିଲେ, “କିପରି, କାହିଁକି ? ଏକଥା ତ ବଡ଼ ସହଜ । ଆପଣ ତ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ତେମାନେ କି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଁ । ତାଙ୍କୁ ସହ-ଧର୍ମିଣୀ ବା ଜୀବନର ସାହାଯ୍ୟକାରଣୀ ବୋଲି କଥାରେ କହୁଥିଲେହେଁ ଆନ୍ତେମାନେ ମନରେ କେବେ ବିଚାରୁଥାନ୍ତି କି ? ଆନ୍ତେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦାସୀ କରି ରଖିଥାନ୍ତି; ଦାସୀମାନେ ଦାସ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କୁ ଯେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ସେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କଣ ଅଛି ? ଏବଂ ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁମାନେ ଦୃଷ୍ଟା କରିବାକୁ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ଯେପରି ସ୍ବାଭାବିକ ଅଧିକାର

ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ଆମ୍ଭେମାନେ ସେହିପରି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଚ୍ଛା-
ରୁଚ କରୁଥାଉ ।

“ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଆପଣ କହିପାରନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର
ଦାସୀ ନୁହନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭୋକ୍ ଅଧିକାର ଦେଇଥାଉ ।
ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ସେମାନେ ପଢ଼ି ଲେଖି, ଆମ ପରି
ସରକାରୀ ଚାକିରି କଲେଖି, ଓଫିସ୍ ହେଲେଖି, ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଁ-
ଆମ୍ଭେମାନେ ଲଢ଼ୁଥାଉ, ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଲଢ଼ୁଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ଦାସତ୍ବ ରହିଲା
କେଉଁଠାରେ ? ଏଣୁ ମୁଁ କହେ, ‘ଠିକ୍ ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ବାଧୀନତା ମୂଳରେ
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦାସୀ କରିବାର ଅଭିସନ୍ଧ ରହିଛି । ଉଦାହରଣ ଦେଲେ କଥାଟା
ବେଶ୍ ବୁଝିବେ ।

“ଆମେରିକାରୁ ଦାସତ୍ବ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା । ପୃଥିବୀରୁ ଦାସତ୍ବପ୍ରଥା
ଉଠିଛି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ କଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନୁଷ୍ୟର ଦାସ ନୁହେଁ ? ଦାସତ୍ବପ୍ରଥା
ଆଇନଦ୍ବାରା ଉଠାଇ ଦେଇସାରି ଲୋକେ ଯେଉଁ ଆର୍ଥିକ ଅନୁସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟିକରିଛନ୍ତି,
ତାହାଫଳରେ କେତେକ ଲୋକ ଅନ୍ୟର ଦାସ ହେବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟହୋଇଛନ୍ତି ।
ଦାସତ୍ବ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ହୋଇଛି । ସ୍କୁଲତଃ
କହିବାକୁ ଗଲେ ମନୁଷ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ଦାସତ୍ବ ଉଠାଇଛି । କିନ୍ତୁ
ଅନ୍ୟର ସେବା ଇହୁତ କରିବାକୁ, ନିଜେ ଆଳସ୍ୟରେ ରହି ଅନ୍ୟର ପରିଶ୍ରମ
ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ
ପ୍ରକୃତି ନ ଯାଇ ରହିଛି, ଦାସତ୍ବର ପ୍ରାକୃତିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ସେହିଠାରେ । ସେହି-
ପରି ଆମ୍ଭେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଅଧିକାର ଦେବାକୁ ମେଲକୁ ଦେଖା-
ଇବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରୁଥାଉ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ କରିବାକୁ
ଯେ ଇଚ୍ଛା, ତାହା ଆମଠାରୁ—ଆମ ସମାଜର ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଯାଇଛି କି ?
ତାହା ନ ଗଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଧୀନତା କଥା କେବଳ କଥାରେହିଁ ରହିବ ।

“ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ସବୁ ଜୀବକଳ୍ପ, ପକ୍ଷିପତଙ୍ଗଙ୍କ ଭିତରେ
ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାଧୀନତା ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ଆସନ ସମାନ;
ପୁରୁଷ ଯାହା କରୁଛି, ସ୍ତ୍ରୀ ସେଥିରେ ସହଯୋଗ କରିପାରୁଛି । କାହିଁକି ?
ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ

ପ୍ରକୃତର ନିୟମ ପାଲୁଛି କି ? ଗୋଟିଏ କଥାରୁ ବେଶ୍ ବୁଝିବେ ।

“ଗର୍ଭଧାରଣ ସ୍ଥାନାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରୁଥିଲବେଳେ ତାକୁ ଉଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବା ଆତ୍ମମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଗର୍ଭଧାରଣ ଉତ୍ତରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଯଦି ରୂପେ ମନେକର, ତେବେ ଏଣି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସେହି ଅଙ୍ଗ ସାଧିତ ହେଲାବେଳେ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ପାଲୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତା ପ୍ରତି କାମାରୁର ହୋଇ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା ପାପ । ଏକଥା ଗ୍ରାବଜନ୍ତୁ ମାନୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ମାନୁଛି କି ? ମନୁଷ୍ୟ ଗର୍ଭଧାରଣ ଓ ଶିଶୁଚାଳନରେ କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପ ଅଛି ବୋଲି ବୁଝୁଛି କି ? ମନୁଷ୍ୟର କର୍ମପଦ୍ଧାର ମାପ-କାଠି ଡାକ୍ରର ମତ । ଡାକ୍ରର ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଲେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ।

“ଆଉ ଏ ଡାକ୍ରରମାନେ ! ମନୁଷ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏତେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ବ ବୁଝି କାର୍ଯ୍ୟବିଧାନ କରୁଛନ୍ତି କି ? ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏତେ ଲେଖା କଥା ଆବିଷ୍କାର କରୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର କି ମାତିରେ ଜୀବନଯାପନ କରିବାର କଥା, ତାହା ସେମାନେ କେତେବେଳେ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି କି ? ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୂଆ ନୂଆ ଔଷଧ ଆବିଷ୍କାର କରି ପ୍ରକୃତର ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦେଉଛି ଏବଂ ପ୍ରକୃତର ନିୟମ ଲଙ୍ଘନ ଫଳରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଫଳ ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସୁଛି, ତାହା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଡାକ୍ରମାନେ ଔଷଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାପର ଗୁରୁତ୍ବ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଅବସର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଡାକ୍ରର ଯାହା କରୁଛନ୍ତି, ତା ଫଳରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ପାପ ବେଶୀ ଗ୍ରାସୁଛି ଏବଂ ନାମ୍ନ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଅଧିକରୁ ଅଧିକତର ଦାସୀ ହେଉଛି । ଏ କଥା ବାହ୍ୟ କର ଆପଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।”

ବାସ୍ତବିକ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସବୁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି । ମୋ ଆଖି ଆଗରୁ ସତେ ଯେପରି ପରଲ ଉଠି ଯାଉଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ହଠାତ୍ କିଛି ସମୟ ରୁନ ହୋଇ ରେଳ ଝରକା ବାଟେ ବାହାରର ଅନ୍ଧାରକୁ ନିର୍ମମେଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହି ତା ପରେ କ୍ଷମା ମାଗିଲା ପରି ମୋତେ କହିଲେ, “ଆପଣ ମୋତେ ପାଗଳ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବେ । ମୁଁ ଏପରି ଗୁଡ଼ାଏ ଅନର୍ଥକ ବକ୍ତୃତ୍ତ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ନା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାର କାହାଣୀ କହୁଛି । ଏ ଚକ୍ରପୁରେ ମୁଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ଯେ, ମୋର ଅନିଚ୍ଛାରେ ମୋ ଭାବଗୁଡ଼ାକ ହମେ ହମେ ବାହାରି ପଡୁଛି ।”

— ଦଶ —

“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ କହୁଥିଲି, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ଦେମାନେ ଦାସୀ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବାରୁ ଏକ ଡାକ୍ତରମାନେ ତାଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା ବଳରେ ପ୍ରକୃତର ନିୟମ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରୁ ସମାଜ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅପବିତ୍ରତା ପଶୁଛି ଏବଂ ଠିକ୍ ଏହି କାରଣରୁ ମୁଁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହତ୍ୟା କରୁଛି । ମୋର ଗଳ୍ପ ଶେଷରେ ଆପଣ ଏକଥା ପରିଷ୍କାର ବୁଝିବେ । ଯାହା ହେଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ଗଳ୍ପକୁ ଆସେ ।

“ମୁଁ କହୁଥିଲି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗରୁକ ହୋଇଥିବା ଘୃଣା କଥା । ହମେ ହମେ ଏହି ଘୃଣା ତାର ସଙ୍ଗୀ ରୂପେ ଅବଶ୍ୟାସକୁ ଡାକି ଆଣିଲା । ତା ମନରେ ମୋ ପ୍ରତି ଅବଶ୍ୟାସ ଆସିଲା କି ନାହିଁ କେଜାଣି. ‘ମୁଁ’ ଅନ୍ତର୍ଗତ ତା ପ୍ରତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଶ୍ୟାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଅବଶ୍ୟାସ ମୂଳରେ ସେହି ଡାକ୍ତରମାନେ ।”

ମୁଁ ଟିକିଏ ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନରେ କହିଲି, “ଆପଣଙ୍କର ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପରେ ତ ଭାବ ରାଗ !”

ସେ ହଠାତ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ, “କଣ ? ମୋର ରାଗ ହେବାଟା ତେବେ ଅନ୍ୟାୟ ! ଆପଣ ମୋର ଇତିହାସ ଟାଉଲ କରି ଶୁଣିଲା ପରେ ବୁଝିବେ, କିପରି ଏ ଡାକ୍ତରମାନେ ମୋର ସଂଜ୍ଞାଗତ ମୂଳ କାରଣ ।

ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଜାତ ହେଲା । ପୁଅ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ଯଦି ମାତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତେବେ ତାର ଲଳନ ପାଳନର ଭାର ନେବା ତା ପକ୍ଷରେ ଦୁଇଗୁଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ପ୍ରଥମ ପୁଅକୁ ମାଲି ମାତୃତ୍ବର ପବିତ୍ରତାର ଅଧିକାରଣୀ ହେବା କାଟରେ ଏହି ତାକୁରମାନେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲେ । ଯଦି ସେ ସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ପୁଅର ସମସ୍ତ ଭାର ନେଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ହୁଏତ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିରୋଧ ଭାବ ଦୂର ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା ଏବଂ ଆଜି ସେ ଓ ମୁଁ ଏକସଙ୍ଗରେ ମହା ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତୁ । ଆଉ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଫଳ କଣ ?”

ଘାଘ ନିଶ୍ବାସଟିଏ ମାର ସେ ପୁଣି କହିଲେ, “ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପୁଅର ଜନ୍ମପରେ ତାକୁର ମୋ ଘରକୁ ଆବେଶ କଲେ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଉତ୍ତର ବାହାର ସବୁ ଅଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ବହୁ ନାରେ ବୁଝେ ଘରଣି ଲେ । ଏସବୁ ପାଇଁ ପୁଣି ମୋତେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଫିସ୍ ଟଙ୍କା ଗଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଟଙ୍କା ଧରି ସେମାନେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଲେ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଅତି ଦୁର୍ବଳ; ପିଲାକୁ ଦୁଧ ଦେଲେ ତାର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ଏବଂ ପିଲାର ବି ଯତ୍ନ ହେବ ।

“ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ଘରକୁ ମାର ଅସହାୟତାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଆତ୍ମମାନେ ତାକୁ ଧାଇଁ କରି ନିୟନ୍ତ୍ର କଲୁ ଏବଂ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମାତୃତ୍ବର ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ନିଜ ହାତରୁ ଗ୍ରହଣ ଆଶ୍ଵସ୍ତ ହେଲା ।

“ଏହି ବିଷୟ ମୋ ହୃଦୟରେ ଘୋର ଆଘାତ ଦେଲା । ମୁଁ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତାକ୍ଷୁବ୍ଧ, ଆଜ୍ଞା, ଏ ତ ମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଟିକିଏ କୁଣ୍ଡା ଅନୁଭବ ନ କରି ଗ୍ରହଣ ଦେଲା । ସ୍ତ୍ରୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ଦେବାକୁ କେତେ ବେଳ ? ମୋଠାରୁ ଅନୁରକ୍ତି କାଢ଼ି ନେଇ ତାହା ଅନ୍ୟଠାରେ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ କାହିଁକି ?

“ଏହିଠାରେ ମୋର ଅବିଶ୍ବାସର ମୂଳ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ମାତୃତ୍ବରେ ଅବହେଳା ମୋ ସନ୍ଦେହକୁ ଜାତ କରାଇଲା ଏବଂ ତାର ମାତୃତ୍ବ ପୁଣି ସେ ସନ୍ଦେହ ମୂଳରେ ନିରାଶ୍ରୟ କରି ତାକୁ ବଢ଼ାଇଲା । ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି କି ?

“ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟ ଦାନ କରିବା ଅଧିକାର ସିନା ଅନ୍ୟକୁ ଦେଉଥିଲୁ ; ଶିଶୁ ଯେ ତାର, ମନରୁ ଶିଶୁବିକ୍ରା ଯାଉଛି କେତେକେ ! ଦିବାବତ୍ତି ତାର ମନ ଶିଶୁଠାରେ ଥାଏ । ପିଲାଟି କେତେବେଳେ ଦିହ ହେଲା, ମୃଣ୍ ହେଲା, ସେ ଦିଗନ୍ତ ନେଇ ସେ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଅନେକ ସମୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥାଏ । ତାହା ଦେଖି ମୋର ସନ୍ଦେହ ଦୃଢ଼ ହେଲା । ସେ ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟ ନ ଦେବାରୁ ବା ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ପ୍ରକାଶ ନ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଶିର ବୁଝି ନେଇଥିଲି ଯେ ସେ ମାତୃପ୍ରବୃତ୍ତି-ହୀନ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଲା ପାଇ ଚନ୍ଦ୍ରା କରି ମୋ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେବ ରୁ ମୁଁ ମନେ ମନେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ଏହା ଗୋଟାଏ ଛଳନା । ବାସ୍ତବିକ ତାର ଶିଶୁପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ନାହିଁ । ମୋ ପ୍ରତି ଅସୁଯା ଆସିଲୁଣି । ମୋଠାରୁ ଅଲଗା ରହିବା ପାଇଁ ତାର ସବୁବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି । ସେହି ଇଚ୍ଛା ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଶିଶୁ ଦିଗନ୍ତରେ ଏ ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ଛଳନା କରୁଛି । ସନ୍ଦେହ, ଦୃଶ୍ୟ ବିଦେଶ ସବୁ ଏହିରୂପେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ଏ ସବୁ ଯେ ମାତାରେ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିଆସୁଥିଲା, ସେହିପରି ବଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ପାଳନରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପ୍ରଥମରୁ ଯେଉଁ ଟିକିକ ଅବହେଳା ଦେଖାଇଥିଲା ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରୁଥିଲି, ସେହିପରି ଅବହେଳା ଉପାଗତ ରୁଣ୍ଡିଥିଲେ ଅତି ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ଶେଷ ପରଶଦିର ସମୟ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମପୁତ୍ର ପରେ ଆଉ ଯେଉଁ ଟିକି ଜନ୍ମ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ତନ୍ୟଦାନ ମୋ ପ୍ରଭେତନାରେ ଡାକ୍ତର ପରାମର୍ଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି ସେ ନିଜେ ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ ଏବଂ ପିଲାଙ୍କ ଅଳିଙ୍ଗନ, ହାଲ ହଲକତ ବୁଝିବାରେ ତାର ବହୁତ ସମୟ ଯିବା ହେତୁ ମୋର ତାର ସଂଘର୍ଷ ବେଶୀ ବାଧୁଲା ନାହିଁ ଏବଂ ଶେଷ ପରଶଦିରେ ଦିନ ଟିକିଏ ପଛେଇଗଲା ।”

ମୁଁ ଏହିଠାରେ ପଚାରିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ପିଲାଟିମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠାରେ ?”

ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଗୋଟିଏ କୋମଳ ଜାଗାରେ ମୋର ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଘାତ

ଦେଲା । ସେ ଛଳଛଳ ଆଖିରେ କହୁଲେ, “ମୋ ପିଲାଟିମାନେ ? ମୋର କଣ ? ସେମାନେ କଉଁ ମାନ ଆଉ ମୋର ନୁହନ୍ତି ।

“ମୁଁ ବି ସେମାନଙ୍କୁ ମୋର ବୋଲି ବୁଝୁଥିଲି ଏବଂ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଭଉଣୀ ପାଖରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବାହାରକରି ଆଣିବାପାଇଁ ହାଜିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ମାତ୍ରେ ଧାଇଁ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଭଉଣୀ ମୋତେ ପାଗଳ ବୋଲି ଅବଜ୍ଞା କଲେ ଏବଂ ମୋର ପିଲାମାନେ ମୋତେ ଭୟ କରି ମୋ ପାଖ ପଶିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା କୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ । କଉଁ ମାନ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ମାଉସୀ ପାଖରେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରି ଗୁପ୍ତସ୍ୱାସ ଗୁପ୍ତସ୍ୱାସ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛନ୍ତି ।

“ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟ ପଡ଼ିବାରୁ ମୋର ସେହି ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ କଥା ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଡାକ୍ତରମାନେ ଆମ ସମାଜରେ କି ବିପଦ ଓ ଅଧଃ-ପତନର ମଞ୍ଜି ବୁଣିଛନ୍ତି, ଦେଖିବେ ? ପୂର୍ବକାଳରେ ପିଲାପିଲି ଥିଲେ ଶିଶୁରକ୍ଷକ ଅନୁଗ୍ରହର ନିଦର୍ଶନ; ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାନ । କିନ୍ତୁ କଉଁ ମାନ ଆଉ ତାହା ଅଛି କି ? ଆଜି ପିଲାପିଲି ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଏକସକାର କଣ୍ଠେ ! ପିତାମାତା ଦିନରାତି ସବୁବେଳେ ସେମାନେ କିପରି ସୁସ୍ଥ ରହୁବେ, ସୁଖରେ ରହୁବେ, ତାହା ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ଏହାର ମୂଳରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦୟା ।

“ପୂର୍ବକାଳରେ ପିଲାଟିଏ ଭୋଗରେ ପଡ଼ି ମରି ଯାଉଥିଲେ, ପିତାମାତା ମନକୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଉଥିଲେ, ‘ହଉ, ଦୁଃଖ କାହିଁକି ? ପରମେଶ୍ୱର ଦେଇଥିଲେ; ପୁଣି ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା, ସେ ନେଇଗଲେ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ବାଧା ଦେବା ମନୁଷ୍ୟର କି ଗାମର୍ଥ୍ୟ ?’ ପିଲାଟିଏ ବେମାର ହୋଇପଡ଼ିଲେ, ପିତାମାତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଡାକୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପିତା ବେମାର ହେଲେ, ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡାକ । ଡାକ୍ତର ନାହିଁ, ଡାକିବାକୁ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ୍ ନାହିଁ, ଶକ୍ତି ଯଦି ଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରେ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଅଲଗା କଥା । ଅବଶ୍ୟ କେତେକଣିଙ୍କଠାରେ ଏ ଶକ୍ତି ସେ ନାହିଁ, ତାହା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ଟିକିଟମର ଡାକ୍ତର । ସେମାନେ ଭୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟକର ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଜାଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆସି ହୁକୁମ ଦେଇଯାନ୍ତି, ‘ଅମୃତ ଖାଦ୍ୟ ଖାଅ,

ଅମୁକ ଆଡେ ମୁହଁ କରି ଶୁଅ; ଇତ୍ୟାଦି ।’ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ନିଦେଶ ହୋଇ-
ଥିଲେ ରକ୍ଷା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଦୁଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପଦେଶ ଏକ ହେବା
ବିରଳ । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ଆଜିକାଲି ପିଲାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁସଂଖ୍ୟା କିଛି ନା
କିଛି ବଢ଼ିଛି । ସେ ବିଷୟରେ ନାନା ମତ; ମୁଁ ମୋର ମତ ଦେବା ଦରକାର
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଗରୁ ଏତିକି ଡାକ୍ତରମାନେ ତାଙ୍କ ଔଷଧର ଚାହାଦୁଆ
ଦେଖାଇ, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବିଜ୍ଞାନର ବତାଇକରି ଆମ ଜୀବନକୁ ବଡ଼ ମାରମ୍ବ
କରି ପକାଇଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଇଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଆଇଁ । ବିଧାତା ଆଜିକାଲି
ଟଙ୍କା, ଔଷଧ ଓ ଡାକ୍ତରରୂପେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଆମ୍ଭମାନ-
ଙ୍କର ମନେ ହେଉଛି ।

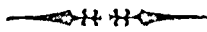
‘ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ତ୍ରୀମାନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ବିପଦ ଘଟାଇଛନ୍ତି ଏହିମାନେ । ଆଜି
ମାତ ଥିଲା, ନିୟମ ଶୃଙ୍ଖଳା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ସବୁ ପୁରୁଣାକାଳିଆ
କୁମ୍ଭାଙ୍ଗୁର ବୋଲି ଦୂରକୁ ଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର, କଣ
ଅସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ଏହି ବିଶ୍ଵରରେ ଆଚରଣ ନିୟମିତ ହେଉଛି ଏବଂ କୌଣସି
ବେନିୟମ୍ କରି ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇଗଲେ ଚାନ୍ଦର ତାଙ୍କ ଔଷଧ ଚାକୁରେ ସରଫେ
ହାତ ପକାଇ ସାହସ ଦେଉଛନ୍ତି, ‘ଭୟ ନାହିଁ, ଆମେ ଅଛୁ’, ନିର୍ଭୟରେ
ଅନ୍ୟାୟ ଅନାୟୁର କର; ଶିଶି ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇଟଙ୍କା । ଏତିକି କଣିଲେ ସବୁ
ଦୋଷ ମାଫ !’

“ଆଜି ବଜାରରେ ଏତେ ବିଜ୍ଞାପନ ବାହାରୁଛି । କି ରୋଗ କି ଔଷଧ
ବିଷୟରେ ବିଦ୍ରୁତି ଏବଂ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଖବରକାଗଜ ଆସି ଆମ କାନରେ
ଆମ ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ଵେ କହି ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ କେହି ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଉଛି କି,
କାନନକୁ ଏପରି ନିୟମରେ ଚଳାଅ ? ଏହା ଗହ୍ଵିତ, ଏହା ହିତ; ଏହା ପ୍ରକୃତି-
ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ଏହା ପ୍ରକୃତି-ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏପରି ବିଜ୍ଞାପନ ଆଜି ରୁଚିବିରୁଚି । ଯଦି
କେହି ଏପରି କଥା କହିବାକୁ ବାହାରେ, ତେବେ ଲୋକେ ତାକୁ ସତେ
ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି କହି ଟାଡ଼ୁଲି କରିବେ ।

“ଆଜିକାଲିର ଚିନ୍ତାକ୍ଷୁବ୍ଧ ଶିକ୍ଷା ଫଳରେ ବିବାହରୁ ପବିତ୍ରତା
ଯାଇଛି, ସ୍ତ୍ରୀଗମନ କରିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିଳାସ ହୋଇଛି ଏବଂ ନିତାନ୍ତ

ପିଲା ପୋଷିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ତାନ୍ତର କାରୁଁ ଲିଙ୍ଗଲୋସନ୍ ବା ଫ୍ରେଜିକ୍ୟାସ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ କ୍ୟାପ୍ ଓ ଲେସନ ବଳରେ ଯଥେଚ୍ଛାସ୍ତର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିବେ ଦେଉଛନ୍ତି ।

“ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ କଥା । ଗୁଡ଼ାଏ ଅବାନ୍ତର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠାଇଲ । ତେବେ ଏ ପିଲାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ନିତାନ୍ତ ଅବାନ୍ତର ନୁହେଁ । ମୋର ପିଲାପିଲିଗୁଡ଼ିକ ଯୋଗୁ ଶେଷ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନାର କାଳ ଟିକିଏ ଗଡ଼ଗଲ ନିଶ୍ଚୟ, କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୃଶ୍ୟ ଓ ବଦ୍ଧେଷ ଭାବ ପିଲାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ବଢିଲା । ବଡ଼ପୁଅଟି ମୋର ଡ୍ରମେ ବଡ଼ ପିୟ ହୋଇ ଉଠିଲା ଏବଂ ସବା ସାନ୍ କୋଡ଼ପୋଷ୍ଟ ଝିଅଟି ପ୍ରତି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁରକ୍ତ ହେଲା । ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁରକ୍ତ କେତେ କଲିର ବାରଣ ହୋଇଛି, ତାହାର ଗଣନା କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ପିଲାଟିମାନେ ବଢ଼ିଲାକୁ ସେମାନଙ୍କ ତରଫ ଆମର ତରଫ ଭୁଲିଆ ହୋଇଗଲା । ବଡ଼ ପୁଅ କଲିଗୋଳରେ ମୋ ପକ୍ଷ ଧରିଲା ଏବଂ ଝିଅଟି ତା ମାରି ପକ୍ଷରେ ରହିଲା । ଏହିପରି କଲିରେ ସହାୟକ ମିଳିବାରୁ ଆମ୍ଭ-ମାନଙ୍କର କଳହମତ୍ତାରେ ପ୍ରତ୍ୟାଘେଷୀ ଅଧିକ ଗୁରୁତର ହେବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାହାରକୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଆକାର ଧରି ଜଣାପଡ଼ିଲା ।

— ଏଗାର —

“ଏହିପରି ଦିନକୁ ଦିନ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଚାଲିଲା । ଆମ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପଦିନ ଭଲରେ କଟୁଥାଏ । କେବଳ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷତଃ ଶହୁଡ଼ା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆମ ମତଭେଦ ହେବାକୁ କଲି ହେଉଥିଲା । ଏଥର ଏଣିକି କଲି କରିବା ପାଇଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ମତଭେଦ ସୃଷ୍ଟି କଲୁ । ସେ ଯାହା କହେ, ଯେ ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶକରେ, ମୁଁ ସେ କଥା ଆଉ ଲଜ୍ଜାର ବିରୁଦ୍ଧାନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେ ମୋଠାରୁ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର ପାଏ, ମୋତେ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର ଫରାକଦେବା ନିମନ୍ତେ ଟିକିଏ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

“ବିବାହ କରିବାର * । ୭ ବର୍ଷ ପରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବେଶ ବୁଝିଗଲୁ ଯେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପରସ୍ପରର ମତ ମିଳିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅତି ଅଳ୍ପ । ତେଣୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ସେ ଦୁଆ ଚେଷ୍ଟା ଛାଡ଼ିଲୁ । ପରବାରର ସାଧାରଣ ଦିବସରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଓ ଲଳନପାଳନ ଦିବସରେ ତାର ଗୋଟିଏ ମତ; ମୋର ଗୋଟିଏ ମତ । ସେ ତାର ସୁଦଧା ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ତା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଏ ଏବଂ ମୋ ସୁଦଧା ବେଳେ ମୁଁ ମୋର ଇଚ୍ଛା କଳାୟି ରଖିବାପାଇଁ ଚପୁର ଥାଏ । ତାର ଇଚ୍ଛାରେ ବାଧା ଦେବାକୁ ମୋର ସବୁବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ କେବଳ କଳହ ଭୟରେ ତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏକା ବଢ଼ିଲା ବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅତି ସାଧାରଣ ଦିବସରେ କଥାବାତ୍ ହେଉଁ । ‘ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ବାଜିଛି ? ଖାଇବା ବେଳ ହେଲାଣି କି ନାହିଁ । ପିଲାର ଦେହ ଅସୁସ୍ଥ ଅଛି, ଡାକ୍ତର ଡାକିବ କି ?’ ଏହିପରି ଦିବସରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କଥାବାତ୍ ଚାଲେ । ମୋର ମନେହୁଏ, ପଶୁପକ୍ଷୀ ସୁଦ୍ଧା ଏତିକି କଥାବାତ୍ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କିପରି କେବେ ଏହି ସୀମା ମଧ୍ୟରୁ କଥାବାତ୍ ଆଉ ଟିକିଏ ପଦାକୁ ଗଲେ କଳହର ସୁରପାତ ହୋଇଯାଏ । ଏପରିକି ଯେ ସବୁ ଦିବସରେ କେବେହେଁ ମତଭେଦ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନ ଥାଏ, ତାହା ମତଭେଦର ବଡ଼ କାରଣ ହୋଇଉଠେ ଏବଂ କଳତକରୁଣ ଶୁଷ୍କଶୁଦ୍ଧିରେ ଜାତ ହୋଇଥାଏ ।

“ବାସ୍ତବିକ ମୋର ଚାପୁଡ଼ି ଏତେ ଘୃଣା ହୃଦୟରେ ବନ୍ଦମୁଁ ହୋଇ-
ଥାଏ ଯେ, ତାର ଚାଲିବା, ଭାତ ବାଜିବା, ଭାତ ଖାଇବା ସବୁଥିରେ ମୁଁ ଘୃଣା ଓ ନିନ୍ଦା କରିବାର ଉପକରଣ ପାଏ । ମନେକରେ, ସତେ ଯେପରି ଏ ସଂସାରର ଆଉ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସେପରି ଚାଲନ୍ତି ନାହିଁ କି ଖାନ୍ତି ନାହିଁ ।

“କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ରହସ୍ୟର କଥା, କିଛିକାଳ ଏହିପରି ଘୃଣା କରିବା ପରେ ତା ପ୍ରତି ପ୍ରେମଭାବ ଉଦୟ ହୁଏ । ବେଶୀ ଘୃଣା କରିବା ପରେ ବେଶୀ ପ୍ରେମ, ଅତି ଅଳ୍ପସମୟ ବ୍ୟାପୀ କଳହ ପରେ ସେହିପରି ଅତି ଅଳ୍ପସମୟ ବ୍ୟାପୀ ପ୍ରେମ ହୁଏ । ମୁଁ ଆଜି ବୁଝିଛି, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏହି ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମ ଓ ଦାମ୍ପତ୍ୟ କଳହ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକୃତିର ଦୁଇଗୋଟି ଦିଗୁର । ଏକଥା

ସେ ସମୟରେ ଯଦି ମୁଁ ଜାଣିଥାନ୍ତି ବା ସେ ଜାଣିପାରୁଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଜୀବନ ବାସ୍ତବିକ ଅସହ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମମାନେ ଭଲ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମୟର ଅଧିକାଂଶ କଟାଇଥିବାରୁ ନିଜର ଅବସ୍ଥା ବୁଝିବାପାଇଁ ଅବସର ମିଳେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋର ତାପ୍, ପଣା ଏବଂ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ସେ ତାର ଘରନରଣା, ଗୋଷାକପରଚ୍ଛଦ ଏବଂ ପିଲାଙ୍କ ଲାଳନପାଳନ, ଶିକ୍ଷାଦାୟୀ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ବେଶୀ ବେଳ ଅଲଗା ଅଲଗା ରହିବାରୁ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପରସ୍ପରର କେତେ ଘଣ୍ଟା ଆତ୍ମମାନେ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଘୃଣା ଓ ବିଦ୍ବେଷ ଭାବ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗି ଥାଏ ।

“ଅଫିସରେ ବସି ଗତରାନ୍ତି ସେ ମୋ ପ୍ରତି ଯେ ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲା, ତାହା ଚିନ୍ତାକ୍ରିୟା ମୁଁ ପ୍ରତିହତ୍ୟା ସାଧନ କରିବାର ଉପାୟ ଖୋଜୁ ଥାଏ ଏବଂ ମୋର ବିରାସ ହେଉଛି, ସେ ମଧ୍ୟ ଘରକରଣରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା ବେଳେ ମୋ ଉପରେ ରକ୍ତଗୁରୁଳ ଚୋରାଉଥିବ । ଏହିପରି ଆନ୍ଦ୍ରର କେତେ ଦିନ ଗଲା ଏବଂ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ବୈବାହିକ ଜୀବନର ଶେଷ ପରଶାନ୍ତ ଯାହା ହେଲା, ତାହା ଯଦି ନ ହୋଇଥାନ୍ତା, ସେ ଯଦି ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତା, ତାହା ହେଲେ ସେହିପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମମାନେ ସମୟ କଟାଉଥାନ୍ତୁ । ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ମନୋବୃତ୍ତି ଧରି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଘୋର ଘୃଣା ଦୃଢ଼ସ୍ବରେ ପୋଷି ଆତ୍ମମାନେ ଦୁଇଟି ଭଲଜାଗାୟ ହିଂସ୍ର କିନ୍ତୁ ଏକାଂଶୁରେ ବନ୍ଧା ହେଲା ପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ବଭାବ ସଂସାର କରୁଥାନ୍ତୁ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଜୀବନ ସେ କେତେ ବିଷମୟ ହୋଇଥିଲା ବୁଝିପାରି ନ ଥାନ୍ତୁ ।”

ଏତକ କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ତାରୁ ହଠାତ୍ କଥା ବନ୍ଦ କରି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ଏବଂ ଅତି ବିନୀତ ଭାବରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଗୁଡ଼ାଏ ଅବାନ୍ତର କଥା କହିପାରୁନି । ଆପଣ ବିରକ୍ତ ଓ କ୍ଳାନ୍ତ ହେବେଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ କେତେ ?” ମୁଁ ଘଣ୍ଟା ଦେଖିଲି, ରାତି ଦୁଇଟା ହୋଇଛି । ସେ ପଚାରିଲେ, ଆପଣଙ୍କୁ ନିଦ ମାଡ଼ିବଣି” ମୁଁ କହିଲି, “ନା, ନିଦ ମାଡ଼ୁନାହିଁ, ଆପଣ କହ କହ ହାଲିଆ ହେବେଣି । ନ ହେଲେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣନ୍ତି ।” ସେ କହିଲେ, “ନା,

ମୁଁ ହାଲିଆ ହୋଇନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ମୋ ପାଟି ବନ୍ଦ ହୋଇ
ଆସୁଛି । ଆସନ୍ତା ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ମେଲକୁ ଯାଇ ମୁଣ୍ଡଏ ପାଣି ପିଇବି, ତା
ପରେ କହିବି ?”

ସେ ତାଙ୍କ ଜାଗାଟିରେ ବସି ରହିଲେ । କମ୍ବଳରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଘୋଡ଼ାଇ
ଦେଇଥାନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କର ସେ ଅଳ୍ପତ ଚାଞ୍ଚାଲ ଶୁଣାଯାଉଥାଏ ।
ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଆଉ ଯାହା କହିବାକୁ ବାକି ରହିଲା, ସେ କଥା
ମନେପଡ଼ି ତାଙ୍କ କୋହ ଉଠୁଥାଏ ଏବଂ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରି କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ
କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଭୁଲିହୋଇ ବସି ସେ କହିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ହୃଦୟ ଭିତରେ
ଆଲୋଚନା କରୁଥାଏ । ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ମୁଁ ଏତେ ନିବିଷ୍ଟ ଥିଲି ଯେ
ଗାଡ଼ି କେତେବେଳେ ଆସି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଲାଗିଲା ଏବଂ ସେ ମେଲକୁ ଯାଇ
ପାଣି ପିଇ ଫେରିଲେ, ସେ କଥା ମୁଁ ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ, ମୁଁ ଚାହିଁଲା
ବେଳକୁ ସେ ଫେରି ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ପଶୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନ୍
ଛାଡ଼ି ତାର ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଯିବାକୁ ଉପହମ କରୁଛି ।

—ବାର—

“କିଛିଦିନ ପରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସହରରେ ବାସ କରିବାକୁ ଗଲୁ—
ସେଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ିର ବେଶୀ ସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି ।
ଏହି ସହରବାସ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶର ବାଟ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଲା ।
ସହରରେ ଜଣେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହୃଦ ଦେଖାହେଲା, ଭାରି ଖ୍ୟାତନାମା ଡାକ୍ତର
ସେ । ତାଙ୍କର ରୋଗ ନିବାରଣ କରିବାର କ୍ଷମତା, ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଘରର
ଉଚ୍ଚତା ଏବଂ ମଟରଗାଡ଼ିର ସଂଖ୍ୟାରୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି ! ତାଙ୍କୁ ଦିନରାତି
ବେଳ ମିଳୁନ ଥାଏ । ସେ, ତାଙ୍କ ମଟରଗାଡ଼ି ଓ ମଟରଗୁଳକ ସକାଳ
ଛଟାଠାରୁ ରାତି ୧୦ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ଥ ଥାନ୍ତି । ଏକଥା
ଶୁଣି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହୃଦ ପରାମର୍ଶ କରିବାରୁ ବଡ଼ ଉଦ୍‌ଦିଗ୍ନ

ହୋଇ ଉଠିଲା । ପ୍ରାୟ ସପ୍ତାହକାଳ ତାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିବା ପରେ ସେ ତାହାଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରୀଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଲେ ଯେ ସେ ଯେପରି ଆଉ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଗର୍ଭଧାରଣ ନ କରେ । ଗର୍ଭଧାରଣ କରି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ଶକ୍ତି ଆଉ ତାର ନାହିଁ ।

“ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟା ସାଧାରଣତଃ ଆପତ୍ତିଜନକ ମନେ ହୋଇ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଶତକଡ଼ା ୯୯ ଜଣଙ୍କୁ ଏଥିରେ ଆପତ୍ତି କରିଲାପରି କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ହେଲା ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବିବାହତ ଜୀବନର କାଳ । ଅବଶ୍ୟ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପିଲାପିଲି ଅନେକ ହୋଇଥିଲେ । ଆଉ ଅଧିକ ପିଲା ଆମର ଆବଶ୍ୟକ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବା ଆଦୌ ବାଞ୍ଛନୀୟ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ତାକୁ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାକୁ ମନାକରି ଯେଉଁ ଉପାୟ ଦେଇଦେଲେ, ସେଥିରେ ସେ ସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ କରିବ କଥା, ସେହିଦିନୁ ନିଜର ଶିଶୁକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କୁ ଓ ମୋତେ ବାନପ୍ତସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ଯଦି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ମୁଁ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବାସ୍ତବିକ ସଂସାରର ଉପକାରୀ ଲୋକ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ହସ୍ତରେ ପିତକାର ଓ କାବଲିକ୍ଲେସନ ଦେଇ ନରହତ୍ୟାର ଏ ଉପକରଣ ବେଇଥିବାରୁ ବେଶ୍‌ଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଫିସ୍ ନେଲେ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସେହିଦିନୁ ସତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଲାଇସେନ୍ସ ପାଇ ଆସିଲା । ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମରାଜ୍ୟରେ ବିହାର କରିବାକୁ ତାକୁ ନିରଙ୍କୁଶ ଅଧିକାର ମିଳିଲା । ସେ ଯା ଇଚ୍ଛା ତା କରିପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଆଉ ଯଥେଚ୍ଛାଭାବର ଦଣ୍ଡ ସ୍ବରୂପ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଇଶ୍ବରଙ୍କର ମହତ ଦାନ ଏପରି ଯେ ଶିଶୁ ସେ ମାତୃଗର୍ଭରେ ଠିକ୍ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଲବ୍ଧ କାବଲିକ୍ଲେସନ ତାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନାଶ କରିଦେବ ।

“ନରହତ୍ୟାକୁ ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟସମାଜ ବଡ଼ ଗୁରୁତର ପାପବୋଲି ମନେକରୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ଅବଳା ସମାଜର ଯାତନାକୁ ଡର ଗର୍ଭଜାତ ଶିଶୁକୁ ନଷ୍ଟ

କରିଦେବାକୁ ବସିଲେ, ତାକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହୋଇଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ଆମ ସଭ୍ୟ ସଂଘ୍ରାନ୍ତ ସମାଜରେ ପ୍ରତିଦିନ ଶିକ୍ଷିତ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେ ଲୁଣ୍ଠଦତ୍ୟା ହେଉଛି, ତାହା କଅଣ ନରହତ୍ୟା ନୁହେଁ । ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ କଅଣ କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଛି, ନା ହେବ ! ଓଲଟି ସଭ୍ୟତା ଯେତକ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ତଥାକଥିତ ଭଲ ଆଡ଼କୁ ଯେତକ ଧାବମାନ ହେଉଥାଏ, ଏହି ନରହତ୍ୟା ପାଇଁ ସେତକ ନୂତନ ସହଜ ଉପାୟ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଉଛି । ଜଗତରେ ପାପ, ଅନାଦି, ଅନାଗୁର ପ୍ରଭୃତି କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ସେଥିରେ ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଦେବାକୁ ସମାଜ ବହୁଅର୍ଥ ବ୍ୟୟକରି ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ବିଶେଷଜ୍ଞ କରୁଛି । ଖବରକାଗଜମାନେ ଉଦ୍ଧାପନରେ ଜନ୍ମନିରୋଧ ନାମରେ ଏହି ପାପକୁ ନିରାପଦ ଅକଲୁଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ନେଇ ଥୋଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସତେ କଣ ଏ ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ବ ସମାଜ ବୁଝିବ ? କେତେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଏହାଦ୍ୱାରା ପଥରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ ହରାଇଛନ୍ତି, ସେ କଥା କଅଣ କେହି ଚିନ୍ତା କରିବ, ନା ଓଲଟି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କୁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ସଭ୍ୟସମାଜରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ବସିଲେ, ଲୋକେ ମୋତେ ପାଗଳ ବୋଲି ଉପହାସ କରିବେ । ପିଲାମାନେ ଟେକା ପଥର ଧରି ମୋତେ ଗୋଡ଼ାଇବେ ।

“ସେ ଯାହାହେଉ, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖରୁ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇ ଆସିବା ଦିନୁ ମତେ ଜଣାଗଲା ଯେପରି ତା ଆଗରେ ଜୀବନ ସମ୍ଭୋଗର ନୂଆ ଏକ ଚିନ୍ତା ମେଲିଗଲା । ମୋର ମନେହେଲା, ସତେ ଯେପରି ପିଲାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ତାର ମନ ଗୁଡ଼ିଗଲା । ଗୁଡ଼ିବାର କଥା । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ପିଲାଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଶିଖୁଛି, ସେ ତାଙ୍କର ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ପାଇଁ ଝୁର ହେବ କାହିଁକି ? ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଏହିସମୟରୁ ଅତି ଅଧିକ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲା । ନିଜର କେଶ ଦିନାସ ବେଶପରିପାଟି ପାଇଁ ସେ ବେଶୀ ଚିନ୍ତିତ ହେଲା ପରି ମୋତେ ଜଣାଗଲା ଏବଂ କେଜାଣି କାହିଁକି ସେଦିନୁ ତାହାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହିମୋନ୍ମତ ଲଭି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୋନ୍ମତ ଓ ସମୟ ବେଶବିଦ୍ୟାସ ଯୋଗୁଁ

ସତେ ଯେପରି ତାର ବୟସ ୨୦ ବର୍ଷ ଥିଲେ ଏବଂ ଯୁବତୀ-
ସ୍ୱଳଭ ପ୍ରକୃତି ତା ମନରେ ଜାରିଲା । ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା
କରିବା ପାଇଁ ଆମ୍ବେମାନେ ଯେଉଁ ପିଆନୋଟି କଣିଥିଲୁ, ତାହା ଅଳିଆଗଦାରୁ
ପୁଣି ସଫାସୁତରା ହୋଇ ବୈଠକଖାନାରେ ଡିରଜିତ ହେଲା ଏବଂ ମୋର
ସ୍ତ୍ରୀ ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମର ଉପାସିକା ରୂପେ ତା ପାଖରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ
ପ୍ରେମିକମାନଙ୍କୁ ସାଦରରେ ଆହ୍ୱାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏକେ ତ ମୁଁ ପ୍ରୌଢ଼;
ଏଣେ ତା ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଭଲଭାବର ଭାବ ଅଭାବ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ
ମୋର ମନେହେଲା, ସତେ ଯେପରି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମନରେ ଅଧିକ ରସିକ,
ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରେମିକ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ କପରି ବ୍ୟାକୁଳତା ଜାଗି ଉଠିଛି ।
ତା ଉପରେ ମୋର ଯେ ସନ୍ଦେହ ଅବଶ୍ୟାସ ପ୍ରଥମରୁ ଥିଲା, ତାହା ତାର ଏ
ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଦେହ, ଯୁବତୀସ୍ୱଳଭ ହାତଭାବ ଦେଖି ଶଏଶୁଣ ବଢ଼ିଗଲା ।”

— ଡେର —

ହଠାତ୍ ସେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଦୁଇପଦରେ ଯାଇ ରେଲୱେକା
ବାଟେ ପାହାନ୍ତିଆର ଘୋର ଅନ୍ଧାରକୁ ଖୋଜି ପକାଇଲା ପରି ଚାହିଁ ରହିଲେ ।
୧୯୧୫ ମେଜିଷ୍ଟ୍ରି ପରେ ଫେରି ନିଜ ଆସନରେ ନିର୍ବେଦ ହୋଇ ବସି ମୋତେ
କହିଲେ—“କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ମହାଶୟ ! ମୋ ହୃଦୟରେ ହଠାତ୍ କପରି
ଗୋଟାଏ ଅଭାବର ନିଆଁ ଜଳି ଉଠୁଛି ।” ସେହପରି ଆଉ କିଛିକ୍ଷଣ ବସି
ରହି ଶେଷରେ ହୃଦୟର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନା ଉପରେ ପଦ ଘାତ
କଲା ପରି ଭାବରଙ୍ଗୀରୁ ଦେଖାଇ ସେ ମୋ ପାଖରେ ଆସି ବସି କହିଲେ—
“ମୁଁ ଟିକିଏ କପରି କାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । କିନ୍ତୁ ଗଲ୍ଲ ନାହିଁ ଶେଷ
କରିବାକୁ ହେବ । ଅନେକ ସମୟ ଥିଲା । କୁଆଡ଼େ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଦୟ
ହୋଇନାହିଁ ।”

ଏତିକି କହି ସେ ପୁଣି ତାଙ୍କର ଗଲ୍ଲର ଫୁଲ ଧରି ଚାଲିଲେ, “ହଁ,
କଅଣ କହୁଥିଲି? — ତାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ପିଲା ଜନ୍ମ

ହେବା ବନ୍ଦହେଲା ଉନ୍ନ ସେ ବେଳକୁ ବେଳ ମୋଟେଇଲା ଏବଂ ଆଗ ପିଲାଙ୍କ ସୁଖସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ୟ ପାଇଁ ତାର ସେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ଥିଲା, ତାହା ଏକାବେଳେକେ ଦୂର ହୋଇଗଲା ପରି ମନେହେଲା । ସତେ ସେପରି ସେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଜୀବନ ଲାଭ କରିଛି — ସେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ସଂସାରରେ ଆସି ଦ୍ଵିତୀୟ ଆବତୁର ହୋଇଛି । ଦ୍ଵିତୀୟ ସେପରି ତାର ମନେ ହେଉଛି ; ‘ସୁଖ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ, ଭୋଗ ବିଳାସ ପାଇଁ, ସାରା ସଂସାର ପଡ଼ିରହିଛି । ମୁଁ କୃଥାରେ କୃଥା କଥା-ଗୁଡ଼ାକରେ ଧନ୍ଦ ହେଉଥିଲି । ଏଥର ଆଖି ଖୋଲୁଛି ; ଏ ସୁଯୋଗ ଆଜି ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ । ‘ସେ ଏପରି ବିଚାରୁଥିଲା କି ନାହିଁ, ଅବଶ୍ୟ ନିଭର କରି କହିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ମୋର ହୃଦ୍ ବିଶ୍ଵାସ ହେଉଥିଲା, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏପରି ଭାବିଥିବ । ତା ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଭାବିବା ଯେ ଅସାଧ୍ଵନିକ । ଟ୍ରେମ ପରା ସଂସାରର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ସେ ପିଲାଦିନୁ ଶିଖି ଅସିଛି !

“ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ସେ ବିଚାରନ୍ତା କିପରି ? ସେ ଯଦି ଏପରି ବିଚାର ନ କରୁଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ପୁଣି ପିଆନୋ ଶିକ୍ଷାରେ ମନ ନଳନ୍ତା କାହିଁ କି ?

“ଯାହା ହେଉ, ଏହି ପିଆନୋ ଶିକ୍ଷା ହେଲା କାଳ । ଏହି ସୂତ୍ରରେ ସେ ପାପିଷ୍ଠ ନରାଧମ ଆସି ଆମ ଘରେ ଆବତୁର ହେଲା ଏବଂ ସେହି ପାପିଷ୍ଠ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଆଜି ସ୍ଵୀଘାତୀ—ନିଜର ସ୍ଵାକି ନିଜେ ହତ୍ୟା କରିଛି ।

“ଏହି ଯାହା କଥା କହିଲି, ସେ ମୋ ବିଚାରରେ ନରକର କାଟ । ମୋର ସେ ସଂକଳ୍ପ ଘଟାଇଲା ବୋଲି ଯେ ମୁଁ ତାକୁ ଏପରି କହୁଛି, ତାହା ନୁହେଁ । କାସ୍ତ୍ରୁକ୍ ସେ ନରାଧମ । ତେବେ ସେଥିରେ କା କଅଣ ଅଛି ? ସେ ନ ହୋଇ ଅନ୍ୟ କେହି ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ନ ଥାନ୍ତା ।”

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ କିଛିକ୍ଷଣ ରୁନି ହୋଇ ରହିଲେ, ତା ପରେ କହିଲେ, “ସେ ଜଣେ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ; ଜୀବନୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରେ । ସଙ୍ଗୀତ ବିଷୟରେ ତାର ସଭିକ ମଧ୍ୟ ଫୁର୍ । ତାର ପିତା ଥିଲେ ଜଣେ ଜମିଦାର, ମୋ ପିତାଙ୍କର ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ । ନିଜର ଉଡ଼ା ସ୍ଵଭାବ ଯୋଗୁଁ ଜମିଦାରୀ ହରାଇ

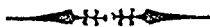
ଦାଣ୍ଡର ଭିତରା ଦୋଳଇଛି । ତାଙ୍କର ଦିନୋଟି ପୁଅ । ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ସମାଜରେ ଭଜ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ । ଦୃଶ୍ୟସ୍ପତି—ମୁଁ ଯାହାଙ୍କ କଥା କହୁଛି ସେ; କଲିକତା ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

“ଶିକ୍ଷାଟାଳରେ ଏବଂ ନିଜର ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ସ୍ପୃହା ଥିବାରୁ ସେ ବେଶ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ହୋଇଥିଲେ । ଏପରି ଲୋକଙ୍କର ଅନ୍ତତଃ ସ୍ବାସମାଜରେ ବେଶ୍ ଖ୍ୟାତି ହେବାର କଥା ।

“ଯାହାହେଉ, ମୋ ଘରେ ଆସି ପାଦ ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ ସେ କଅଣ କରୁଥିଲେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ, ସେହି ବର୍ଷ—ଅର୍ଥାତ୍ ମୋର ଜୀବନର ସୁରଣୀୟ ଘଟଣା ଯେଉଁ ବର୍ଷ ଘଟିଲା, ସେହି ବର୍ଷ ସେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ସାକ୍ଷାତ୍ କରବାକୁ ମୋ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଆଖି ଦୁଇଟି ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଅସାଧାରଣ । ଓଠ ଯୋଡ଼ିକ ସବୁବେଳେ ହସହସ । ନିଶ ଦିଟା ଝମେ ଝମେ ସବୁ ହୋଇ ହୋଇ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଛୁସୁମୁନ ପରି ହୋଇ ଥାଏ । ତନ୍ମୁ ଟିକିଏ କୁଣ, କିନ୍ତୁ ଗଠନ ଅସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ସ୍ଥୂଳତଃ ଆମ ସମାଜର ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ-ଲୋକଙ୍କ ଆଖି ପୁରୁଷଠାରେ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ସେ ସବୁ ତାଙ୍କ ଠାରେ ଥିଲା । ଚେହେରା ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କ ବାହାର ଗୁଲିଚଳଣ, କଥାବାଚ୍ଚା ଦଙ୍ଗ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର । ଏହି ପୁରୁଷ ତାହାର ଚେହେରା ଗୁଲିଚଳଣ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୋର ସବୁନାଶ ଘଟାଇଲେ ।

“ସ୍ବାହତ୍ୟା ଅପରାଧରେ ଯେତେବେଳେ ମୋର ବିଚାର ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମୋର ଇତିହାସର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ମୋ ଓକିଲ ଏପରି ସଜାଡ଼ି ବିଚାରପତିଙ୍କ ଆଗରେ ଥୋଇଲେ ଯେ, ବିଚାରପତି କହିଲେ, ‘ସ୍ତ୍ରୀର ଚରଣ ସ୍ଥଳନ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରୁଛି ।’ କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ କଥା ସେପରି ନୁହେଁ । ମୁଁ ସେ ସମୟରେ ମୋର ଜବାନବନ୍ଧରେ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଠିକ୍ କର କହିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବିଚାରପତି ମନେକଲେ, ସତେ ଯେପରି ମୁଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ସୁନାମ ପ୍ରତିପାଳିତ କରିବା ପାଇଁ ମିଥ୍ୟା କହିଛି । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସେହି ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଆଚରଣ କଞ୍ଚଣ ଥିଲା, ସେ କଥା ଚନ୍ଦ୍ରା

କରିବାକୁ ମୋର ଅବସର ନ ଥିଲା । ତାକୁ ଅବଶ୍ୟାସ କରିବାର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ଏହି ଯେ, ତା ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଶୁଷ୍କ ସମ୍ପର୍କର ଅଭାବ ଥିଲା, ସେଥି ଯୋଗୁ ଆତ୍ମମାନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସନ୍ତୁଷ୍ଟିରେ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ସେଥିରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କାରଣ ଭୀଷଣ ପରିଣାମ ଛାଇବା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଏଥିପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ଯେ ଶୁଷ୍କ ପରିଣାମ ଘଟିବାର ସୂଚନା ହୋଇ ନ ଥିଲା, ତାହା ନୁହେଁ । ମୁଁ ଅବେଶରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରୁ ଏ ବିବାହ ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ ନରକରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦାମ୍ପତ୍ୟ କଳହର ଶେଷରେ ବିଷ ପାନ କରିଥିଲା ।”

—ଚଉଦ—

“ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଭାବ, ସେତେବେଳେ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ—ତାଙ୍କ ନାମ ଲଳିତ ବାବୁ, ଆସି ଆମ ମଧ୍ୟରେ ଠିଆ ହେଲେ । ଦିନେ ସକାଳୁ ସେ ଆସି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ ମିଶିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଡାକି ଆଣିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଚାକରକୁ ଆଦେଶ ଦେଲି । ଆଗରୁ ତାଙ୍କ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଣୟ ଥିଲା । ସେ ସେହି ପ୍ରଣୟ-ସୂତ୍ରରେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଏତେଦିନ ପରେ ଆସି ମୈତ୍ରୀ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ବସିଲେ ଏବଂ ଅତି ବହୁଦିନର ପରିଚିତ ପରି ମୋ ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କ ଚେତ୍ସା, ଭାବଭଙ୍ଗୀ ମୋତେ ସୁଖ ଲଗୁ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ଆରମ୍ଭରୁ ଶୁଷ୍କ ଜଣାଇଦେଲି ଯେ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିବା ପ୍ରକୃତ୍ତି ମୋଠାରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୋ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଏ ସଙ୍କେତ ପାଇ ସେ ହାର ମାନିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯେଉଁଲି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ସେ ସତେ ଯେପରି ଠିକ୍ ସେହି ବ୍ୟବହାର ଆଶା କରିନ୍ତି । ସେ କଥା ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଭଙ୍ଗ ଟିକିଏ ବଦଳାଇ ଦେଇ ମୋତେ ଜଣାଇଦେଲେ ।

ଲଳିତବାରୁ ନାଶ୍ରେତକନ୍ଦା ହେବାର ଦେଖି ସେହଠାରେ ଟିକିଏ ଅଭଦ୍ରତା ଆଚରଣ କଲି । ତାକୁ ଘରୁ ବିଦାୟ କରି ଦେଇଥିଲେ ସବୁ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଚୁଟି ଯାଇଥାନ୍ତା ; କିନ୍ତୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ମୋ ହୃଦୟରେ ସେ ବଳଟିକକ ହେଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କିଛିକ୍ଷଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାପରେ ତାଙ୍କୁ ଭଦ୍ରଭାବରେ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳିଥାନ୍ତା । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ପରଚୟ କରାଇ ନ ଦେଇଥିଲେ ବେଶ୍ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

“କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେ କଥା କଲି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗୀତଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ବସିଲି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଲି । ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରଚୟ କରାଇ ଦେଲି ଏବଂ ସେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀତ-ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ ।

“ସେ ମୋ ଘରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇଲା ବେଳୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କେଜାଣି କାହିଁକି ମୋର ଯେଉଁ ଘୃଣା ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବଦୁଆଏ ପଛେ, ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ । ସେ ମୋର ଯେ ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇଥିଲେ, ତାହା ଘଟି ସାରାବା ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଯେ ଭାବ ହେବାର କଥା, ସେଭାବ କେଜାଣି କିପରି ସେହିଦିନ ମୋ ହୃଦୟରେ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ତଡ଼ିଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ପାରିଲି ନାହିଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗୁଁ ।

“ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଦେଖାହେଲା ମାତ୍ରେ ସେ ଯେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇଗଲେ, ସେ କଥା ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଲି ; କିନ୍ତୁ ସେ ମୋଠାରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଭାବ ଲୁଚାଇବାକୁ ଖୁବ୍ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାବେଳେ ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ ଥରକୁ ଥର ମୋ ଆଡ଼ରେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି ; ସତେ ସେପରି ଚାହିଁବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ପ୍ରକୃତ ଭାବ ଭାବ ଜାଣି ପାରିଲୁ କି ନାହିଁ ।

“ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରୁଛି କି ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ଏହି ଚାହୁଣୀ ଦେଖି ମୁଁ ମନକୁ ମନ କହୁଛି — ‘ହଁ, ତୁମେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଈର୍ଷା କରୁଛି ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଛ ପରା । ତେବେ ଦେଖ ତୁମକୁ କିପରି ଶେଷଯାଏ ସୁଦଧା ଓ ସୁଯୋଗ ଦେବ ।’ ଲଳିତ ବାରୁ ମୋ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ-

ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଥରେ ଥରେ ଚାହିଁବାର ଦେଖି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ କହିଲି, ‘ତମେ ଚାହୁଁଛ କି, ତମେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୋ ହାତରୁ ଛୁଟିନେବ ବୋଲି ? ମୋର ଭୟ ହେଉଛି । ତେବେ ଦେଖ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେତେଦୂର ପ୍ରଶ୍ନସ୍ତ ଦେଇପାରେ ।’ ଏହିପରି ଚାହୁଁର ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆସି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲି । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ, ଭୟରେ ଏବଂ ବୋଧହୁଏ ଲଜ୍ଜାରେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁ ‘ନା ସେ ଆସିବା କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ’ ବୋଲି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ମନାକରିବା ଦେଖି ମୁଁ ବେଶୀ ଜିଦ୍ ଧରିଲି ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବାକୁ ମୁଁ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କଲି ।

“ଏହି ଅନୁରୋଧ କଲି ତେଲେ ତାଙ୍କର ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ସୁଗଠିତ ଦେହ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ପୁଚ୍ଛକଣ୍ଠ କେଶଗୁଣି ଯେ ମୋ ମନରେ ନ ଥାଏ, ତାହା ନୁହେଁ । ସେ ମୋର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆସିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହେଲେ ।

“ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେ ଆସିଲେ ଏବଂ ବହୁତ ସମୟ ଯାଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଗାଉଣାବାଜଣା ଚାଲିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁହେଁର ଗାଉଣା ବାଜଣାରେ ମେଳ ନ ଥାଏ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁ ଗାନଟି ଭଲ ବଜାଇ ଜାଣନ୍ତି, ତାହା ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ଜଣା ନ ଥିଲା ଏବଂ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କ ଓସ୍ତାଦ ଗାନସବୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ-ହାତରେ ଭଲକରି ହେଉ ନ ଥାଏ । ଅବଶେଷରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ତଳମାୟା ଭାବରେ କେତୋଟି ଗାନ ଗାଇ ସେ ଦିନ ପାଇଁ ସଙ୍ଗୀତ-ଚର୍ଚ୍ଚା ସାଙ୍ଗ କଲେ । ମୁଁ ପାଖରେ ବସି ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମନୋଭାବ ତନ୍ମତନ୍ମ କରି ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅବଶ୍ୟାସ ଓ ଭୀଷଣରେ ମୋ ଦୁହେଁ ଜଳି ଯାଉଥାଏ । ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ନବଜାଗ୍ରତ ପ୍ରେମ ଯୋଗୁଁ ସୁନ୍ଦର ଗାନ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

“ମତେ ସେଦିନ ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା ବେଶୀ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ସେ ଦିନ ବୁଝିଲି, ମୁଁ ପାଖରେ ବସିଲେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଘୋର ଚରକ୍ତି ଆସୁଛି । ମୋ ଯୋଗୁଁ ସେ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଭୋଗ

କରିବାକୁ ସତେ ଯେପରି ଅକ୍ଷମ ହେଉଛନ୍ତି । ସେହି ଦିନ ମୋତେ ଜଣା-
ପଡ଼ିଲା ଯେ ଲଳିତ ବାବୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନମୁତାବକ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ବରୂପକ ।
ଏହିପରି ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସଙ୍ଗୀତଚର୍ଚ୍ଚା-ବ୍ୟାଜରେ ଏମାନେ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ
ଅଧିକ ପରସ୍ପରର ସଙ୍ଗ ଲାଭ କରିବାରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପସ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ ଏବଂ
ଶେଷରେ ସଙ୍ଗୀତ କଳରେ ଲଳିତ ବାବୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆପଣାର
କରି ନେବେ, ଏହି ଭୟ ସେଦିନ ମୋ ହୃଦୟକୁ ବଦାର ପକାଉଥାଏ । ମୁଁ
ଭିତରେ ଡୋଳ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତ ସତେ ମୁଁ
ତାଙ୍କୁ ରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବା ଦୂରେ ଥାଉ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅତି ସ୍ନେହ
ସମ୍ବାସଣ କଲି ଏବଂ ଏହିପରି ବେଳେ ବେଳେ ଆସି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବା ଦ୍ବାରା ମୋତେ କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲି ।
ମୁଁ ଯେ କାହିଁକି ଏପରି କଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
ଅବିଶ୍ବାସ କରେ ନାହିଁ, ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେବାପାଇଁ ନା ନିଜକୁ ନିଜେ
ଠକାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏପରି କଲି, ତାହା ମୁଁ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ବୁଝିପାରୁ
ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ମୋର ମନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି
ହେଉଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିହତୁଲ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ସ୍ନେହରେ
ଖୁଆଇଲି, ହତ୍ୟା ନକରି ଅନ୍ତତଃ ଜୋଡ଼ା ମାରି ମାରି ତାଙ୍କୁ ସଦର ଦରଜା
ପାରି କରି ଦେଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାୟ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ବୁଝୁଥିଲେହେଁ
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆସିବାକୁ ସନ୍ଦେହ ଅନୁରୋଧ କଲି ଏବଂ ମୋର
ସଙ୍ଗୀତ-ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ତାକି ଦିନେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ସେମାନଙ୍କୁ
ଶୁଣାଇବି ବୋଲି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲି । ମୋର ସଙ୍ଗନାଶର କାରଣ ସେହି
ନରପିଣ୍ଡର ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମଦିନର ସମ୍ବାସଣ ଏହିପରି ଶେଷ ହେଲା ।”

—ପନ୍ଦର—

“ଦୁଇ ଗୁଣଦିନ ପରର କଥା । ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୭ଟା । ମୁଁ ମୋର
ସଙ୍ଗୀତମାନଙ୍କ ସହିତ ମଉଜ ମଜଲିସରେ ସାଗୁଦିନ କଟାଇ ନଦୀକୂଳରେ

ଟିକିଏ ପବନ ଖାଇ ଘରକୁ ଫେରୁଛି । ଘର ଭିତରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋତେ କାହିଁକି ଭର ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଘର ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ଅନିଚ୍ଛା ଓ ଗୋଟାଏ କମ୍ପୁତ କମାକାର ଶଙ୍ଖାରେ ମୁଁ ତରବର ହୋଇ ଉପର ମହଲାକୁ ଉଠିଲି । ଅଧେ ଶିଢ଼ି ଉଠିଛି, ଦିଗୁରଲି ଏପରି ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବାର କାରଣ କଅଣ ? ଦାଣ୍ଡଘର ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି ଆଲୁଅରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଥୁଆ ହୋଇଥିବାର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଫେରିଯାଇ ପୁଣି ଦେଖିଲି, ଶୁଣିଏ ବାଡ଼ି—ଖୁବ୍ ସଉଝିନ୍ । ବୋଧହୁଏ, ସେହି ସଉଝିନ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କର ହୋଇଥିବ ପରା—ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କର । ନ ହେଲେ ଘର ମୋତେ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିନା କାହିଁକି ? ତାଙ୍କର ଅତି କ୍ଷୀଣ ଗନ୍ଧ ଟିକିଏ ପାଇଲେ ମୋର ହୃଦୟରେ ସେ ନିଆଁ ଜଳି ଉଠେ, ତାହା ଜଳନ୍ତା କାହିଁକି ?

“ତେବେ ଲଳିତ ବାବୁ ନିଶ୍ଚୟ ବରମାନ ଘରେ ଅଛନ୍ତି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗରେ ମୋର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସଙ୍ଗୀତାଳାପ ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତାଳାପ-ବ୍ୟାଜରେ ପ୍ରେମାଳାପ ନିଶ୍ଚୟ କରୁଥିବେ । ଖୁବ୍ ଛପି ଛପି ଉପରକୁ ଉଠିଲି ; କିନ୍ତୁ ପିଆନୋ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ବୈଠକଖାନା ପାଖବାଟେ ଗଲି ନାହିଁ ।

“ବୁଲିକଣ୍ଠ ପିଲାମାନଙ୍କର ପଡ଼ାଘରକୁ ଗଲି । ସେମାନେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ମାଷ୍ଟରାଣୀ ତାଙ୍କର ବସି ମୋ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଝିଅକୁ କଅଣ ପଢ଼ାଉଛନ୍ତି । ଏହି ପଡ଼ାଘରକୁ ଲାଗି ବୈଠକଖାନା । ଦୁଇଘରର ଅନ୍ତର କାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଆର ଫିଟିଛି । ଆଉଜା ଦୁଆରର ଫାଟବାଟେ ଲଳିତ ବାବୁ ଓ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଵରର ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ ।

“ହଁ, ମୋ ନିଜ ଘରେ ପିଲାଟିମାନଙ୍କର ଏତେ ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ କାହୁଁ ଅଇଲା ଲୋକ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରେମାଳାପ ଚାଲୁଛି । ହୃଦୟର ସେହି ନିଆଁ ଆହୁର ହୃଦୟର ହୋଇ ଜଳିଲା । ପିଆନୋର ଶବ୍ଦ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବୁଝିଗଲି, ଏହି ପିଆନୋ ଶବ୍ଦ ଗୋଟାଏ ଛଳନା । ଏମଧ୍ୟରେ କେତେ ମଧୁର ପ୍ରେମାଳାପ ଚାଲୁଥିବ ? ବୁଝିନ ମଧ୍ୟ ନ ହେଉଥିବ ବୋଲି କିଏ କହିବ ? କେତେ ପ୍ରକାର ପାପବିନ୍ୟା ମୋ ମନକୁ ଛୁଇଁଲା । ଆଜି ସେ ହୃଦୟର ସ୍ମୃତିରେ ମୁଁ ବହୁଳ ହୋଇ ଯାଉଛି ।”

ଏହା କହୁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ଘୋଡ଼ାଘେରା ଗୁଦରରେ ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦ କରି କେତେ ବେଳଯ ଏ ନିବେଦ ଦେଇ ରହିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ଦୁଇୟ ଏତେଦୂର ଚଳିଚଳି ଦେଇଯାଉଛି ଦେଖି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥାଏ । ହଠାତ୍ ପୁଣି ସେ ମୁହଁ ବାହାର କରି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

“କବାଟ ଆଗପାଖେ କଅଣ ହେଉଥିବ, ଅନୁମାନ କରି ମୋର ଦୁଇୟର ଯେପରି ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲା । କୋଧ, ଘଣ୍ଟା ଏବଂ ଆତ୍ମଗାନ ମୋତେ ଅଧିକାର କରି ବସିଲା । ପିଲ୍ଲମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସେମାନଙ୍କ ମାଷ୍ଟାଣୀ ଆଗେ ଏହି କଥାଟା ମୋତେ ବେଶୀ ବାଧୁଥାଏ । ମୋ ମୁହଁରେ ଦୁଇୟ-ଚନ୍ଦ୍ରା ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିବ । ପିଲ୍ଲଟିମାନେ ମୋତେ ଦେଖି ଭୟସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ମାଷ୍ଟାଣୀ ମୋତେ ପଚାରିଲେ, ‘କଅଣ ହେଲା କି ?’ ମୁଁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ମୋର ସ୍ବାଭାବିକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଫେରିଆଣିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା କରି ହଠାତ୍ ଦୁଆର ଖୋଲି ଦେଇ ବୈଠକଖାନା ଭିତରକୁ ପଶିଲି । ସେ ପିଆନୋ ପାଖରେ ବସି ବଜାଉଛନ୍ତି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ କୋଣକୁ ସଙ୍ଗୀତ ବଜୁଟାଏ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ମୋ ପଶିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେ ହଠାତ୍ ମୋ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରିଲେ । ମୋତେ ଦେଖି ତାର ବେଶୀ ଭୟ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ସେ ଛଳନା କରି ନିଶ୍ଚୟ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଉଥିଲା ନା ବାସ୍ତବିକ ତାର ନିର୍ମଳ ସ୍ବାଭାବ ଯୋଗୁଁ ତା ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଥିଲା, ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ତାହାର ମୁହଁରୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଭୟ, ଶଙ୍କା ବା ସନ୍ଦେହର ଚିହ୍ନ ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ ।

“ସେ କହିଲା, ‘ତମର ଆଜି ଉତ୍ତର ହେବାର ଦେଖି ମୁଁ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲି । ଆମେ ଆସନ୍ତା ରବିବାର ଦିନ କେଉଁ ଗୀତ ବୋଲିବୁ, ତାହା ବସି ଛିରି କରୁଛୁ ।’ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ କଥା କହିଲା, ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକାନ୍ତରେ ଥିଲେ ଏପରି ସ୍ତର ସେ କେବେ ବ୍ୟବହାର କରେ ନାହିଁ । ସ୍ତରର ଅସାଧାରଣତା, କଥାର ଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ‘ଆମେ’ ଦେଖି ମୋତେ ଅଧିକ ଚିତ୍କରିବେଲା । ମୁହଁକିଛି ନ କହି ମଉନରେ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲି । ସେ ମୋତେ ଅତି ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିନିମୟୀ କରିବା

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଏପରି ଆସିବାର କାରଣ ଏବଂ ରବିବାର ପାଇଁ ସଙ୍ଗୀତ ବାଜୁବାର କଠୋରତା ଶିକ୍ଷାରେ ସମଜ୍ଞାସି ଦ୍ଵିତୀୟତା କଥା କହିଲେ । କଥାଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ସରଳ । ସେଥିରେ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ବା ଦୋଷାବଦ୍ଧ କିଛି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ମୁଁ ସ୍ଥିରକରି ନେଲି, ମୋତେ ଠକିବା ପାଇଁ ଏ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଛି ।

“ଆମ ସମାଜରେ ପରପୁରୁଷ ଓ ପରସ୍ତ୍ରୀ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଆହ୍ୱାନ ଓ ଆମୋଦ ପ୍ରଭୃତି କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟମାକର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଧରି ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭୃତି ସଙ୍ଗେ ଏପରି କରିବାକୁ ସଚେଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତଚର୍ଚ୍ଚା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଯୋଗ ଦେବେ, ସେମାନେ ଏପରି ସଂସ୍କାରକୁ ଡ଼ର ଅଲଗା ଅଲଗା କରିବେ ବା କିପରି ? କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କର ଏତେ ନିକଟରେ ବସିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଭୀଷଣ ଓ ଅବଶ୍ୟାସରେ ଜଳିଗଲି । ମୁଁ ନିଭୁର କହିପାରେ ଏପରି କୌଣସି ସ୍ଵାମୀ ନାହିଁ, ଯେ କି ଏପରି ଘଟଣାରେ ହୃଦୟକୁ ଅନାବଳ ରଖିପାରୁଥାନ୍ତା । ଦୁଇଜଣ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ବସି ସଙ୍ଗୀତ ଚଳାଇ କରବା, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀର ଦେହ ପଶ୍ଚାତ୍ତା କର ଔଷଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାରେ ଅବଶ୍ୟାସ କଲେ ଆଜିକାଲିର ସଭ୍ୟ ସମାଜ ଉପହାସ କରିପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଏପରି ଘଟିଲେ, ଏହି ଉପହାସକାଣ୍ଡମାନେ ଅବଶ୍ୟାସ କରନ୍ତେ ନାହିଁ କି ? ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ସଙ୍ଗୀତଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଡ଼ାକ୍ତାଣ୍ଡ ପଶ୍ଚାତ୍ତା ସ୍ଵରୂପ ନିଶ୍ଚୟ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚକରେ ଆମ ସମାଜର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଜଣଙ୍କ ଅନାଚାର ଓ ପାପ ଘଟୁ ନାହିଁ କି ? ସେ ଯାହାହେଉ, ଏସବୁ ମୋର ନିଜର ଚିନ୍ତା ଓ ନିଜର ମତ ।

“ମୋର ବିଚଳିତ ଭାବ ଦେଖି ସେ ଦୁହେଁଟିକିଏ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବହୁତ ସମୟଯାଏ ମୁଁ କିଛି ନ କହି ତୁନି ହୋଇ ରହିଲି । ମୋର ହୃଦୟ ଆବେଗରେ ଏତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ସେଥିରୁ କିଛି କଥା ସେତେବେଳେ ବାହାରୁ ନ ଥାଏ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଶୁଷଣ ଗାଳି ଦେଇ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ବଳାଙ୍ଗାରରେ ଘରୁ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ମନ ହେଲା;

କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ଉପସ୍ଥାନ ଆଦରଣ କଲି । ହସି ହସି ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଲି । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞାନର ରୁଚୁସୀ ପ୍ରଶଂସା କଲି । ସେ ମୋର ଏପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାରରେ ଆଉ ଟିକିଏ ସମୟ ରହିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇ ମଧୁର ବାକ୍ୟାଳାପରେ ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ୍ନାସରୁ ଦୂର କରା ପାଇଁ ଧୂତରୁର ଦେଖି କଲେ ଏବଂ ମୋ ମନରୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ୍ନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂର ହେଲା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ପରେ ଚିତାନ୍ତ ନେବାକୁ ବାହାରିଲେ ! ମୁଁ ହସି ହସି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲି । ଚିତାନ୍ତବେଳେ ହାତ ମିଳାଇବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲି । ସେ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିକତାର ସହିତ ମୋର ହସ୍ତ କମ୍ପନ କଲେ । ଏ ଦିନ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟର ଭାବ ଗୋପନ କରି ରଖିଲି ; ମିଥ୍ୟାଗୁରୁ ଅବଲମ୍ବନ କଲି !”

—ସୋହଲ—

“ସେଦିନ ରାତି ଏବଂ ତହିଁ ଆରଦିନ ସାରା ସକାଳ ଭଲକରି ମୁଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁକୁ ଗୁଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ବା ତା ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲି ନାହିଁ । ପୂର୍ବ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଭାବ ମୋ ମନରୁ ଯାଉ ନ ଥାଏ । ସତେ ଯେପରି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୁଲ୍ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ, ଦେହ ନିଆଁ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ସକାଳ ପ୍ରାୟ କାରଟା ବେଳେ ସେ, ମୁଁ ଓ ପିଲାମାନେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଖାଇବାକୁ ବସିଲୁ ଏବଂ କିଛି ସମୟ ପରେ ଖାଉ ଖାଉ ସେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ, ‘ତମେ କେଉଁ ଦିନ ପୁରା ଯିବ କି’? ଗୋଟାଏ ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୋର ପୁରା ଯାଇ ସେଠାରେ କିଛିଦିନ ରହିବାକୁ ଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାୟ ୧୫ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ସେ କଥା ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀମାନର ଯିବା ଦିନପୁରେ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଶେଷତଃ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପଚାରିବା ମତେ ଯୁକ୍ତ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଚିରକ୍ରିରେ ଯିବାର ଦିନ ତାକୁ କହି ଦେଲି । ସେ ମୋ ଚିରକ୍ରି ଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅଧିକ ମଧୁର ସ୍ୱରରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା, ‘ତମର କଅଣ କଅଣ ଦରକାର ହେବ ଆଗରୁ ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତୁ ।’ ମୁଁ ଆହୁରି ଟିକିଏ ରାଗିଯାଇ ‘ମୋର ପାଉଁଶ ଦରକାର ହେବ—ସଜାଡ଼ି ରଖିବାକୁ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ’ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଲି ! ସେ ଟିକିଏ ଦକ୍ଷିଣ । ମୁଁ ତରକରରେ

ଶାଈବା କାମ ସାରି ଦେଇ ଶୋଇବାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

“ଖଟ ଉପରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଛୁ; କିନ୍ତୁ ନିଦ ହେଉନାହିଁ । ଖାଲି ତାରି ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ । ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ପିଲାଙ୍କର ମା ହୋଇ ଏତେ ଦିନ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ରହିବା ପରେ ସେ ମୋତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ ଦେଇ ସେହି ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ମନୁଷ୍ୟଟାର ଆପଣାର ହୋଇଗଲା । ଏହି ଚିନ୍ତା ମୋର ହୃଦୟକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ପକାଉଥାଏ । କେତେ ପକାର ନୃଶଂସ କଲ୍ଲନାକଲ୍ଲନା ହୃଦୟରେ ଟେକି ଯାଉଥାଏ । ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା, ସେ ଯେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋ ଶୋଇବା ଘର ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି । ଦୁଇ ପ୍ରହର ସମୟରେ ମୋ ଗୋଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଆଉଜି ବସି ନାନା ପ୍ରକାର କଥା ପକାଇବା ତାର ଗୋଟାଏ ବହୁଦିନର ଅଭ୍ୟାସ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନକୁ ବର୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ ହେଲା ସେ ଅଭ୍ୟାସ ସେ ଗୁଡ଼ିଆଏ । ତେଣୁ ଆଜି ହଠାତ୍ ଆସିବାର ଅନୁଭବ କରି ମୋର ଅଦିଶ୍ଵାସ ହୃଦୟରେ ହେଲା । ମୁଁ ମନେ ମନେ ପ୍ରିୟ କଲି ‘ପାପକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଏ ଗୋଟାଏ ଚେଷ୍ଟା ।’ ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ତାର ପଦଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲା ଯେ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

“ମୋର ଶୋଇବା ଘରର ଦୁଆର ଫିଟିଲା । ଦୁଆରେ ସେ ଆସି ଠିଆ । ତାହାର ସେ ସୁନ୍ଦର ଦେହକାନ୍ଥ ସେ ଦିନ କେଜାଣି କାହିଁକି ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ହେଉଥାଏ । ତେଣୁ ମୋ ହୃଦୟର ଯୋଧ ଅଧିକ ବଢ଼ିଲା । ମୁଁ ତା ଆଡ଼କୁ ଅତି କଠୋର ଭାବରେ ଟିକିଏ ଚାହିଁ ମାଣ୍ଡିତଳୁ ସିଗାରେଟ ଡବା ବାହାର କରି ଖଣ୍ଡିଏ ଦିଗାରେଟ କଳାଇ ଖାଇଲି ।

“ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଆସି ମୋ ଖଟର ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କହିଲା—‘କିଏ ଜଣେ ଆସୁଛି ତମ ସଙ୍ଗରେ ଟିକିଏ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ ବୋଲି; ଆଉ ତମେ ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ି ଘର ଅନ୍ଧାର କରିବାରେ ଲାଗିଛ !’ ମୁଁ ଏ କଥାର କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଅଧିକ ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ିଲି । ସେ ଆସି ମୋ ଗୋଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଆଉଜି ବସି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତା ଠାରୁ ଦୂରକୁ ଗୋଡ଼ ଘୁଣ୍ଟାଇ ନେଲି । ସେ କହିଲା ‘ଇଏ କଅଣ ମ, ଏମିତି କାହିଁକି ହେଉଛି ? ମୁଁ ରବିବାରଦିନ ଲଳିତବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବି ବୋଲି କଅଣ ବରକ୍ର ହେଉଛି କି ?’ ମୁଁ ବିରକ୍ତିରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି—‘ଏଥିରେ ବିରକ୍ର ହେବାର

କଥଣ ଅଛି ଯେ ଭରକ୍ତ ହେବ ?

ସେ—ନାହିଁ କରୁଛ ସିନା, ତମେ ଭରକ୍ତ ହୋଇଛ ବୋଲି ସଫା ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ।

ମୁଁ—ଜଣା ପଡ଼ିଲେ ତମ ଜାଣିବାପଣକୁ ଧନ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ମତେ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି, ତମଠାରୁ ବଳି ନିର୍ଲଜ୍ଜା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଏ ଜଗତରେ ଆଉ ନାହିଁ । ଜଣେ ତମ ଉପରେ ଭରକ୍ତ ହେଉଛି ଦେଖୁଛ, ତେବେ ଆସି ତା ଗୋଡ଼ତଳେ ବସି ନାଳେଇପାଳେଇ ଦେବାର କାରଣ କଅଣ ?

ସେ—ତମେ ଯଦି ମୋତେ ଖାଲି ଏମିତି ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଲି ଦେବ ବୋଲି ବିଚାରୁଛ, ତେବେ ମୁଁ ଯାଉଛି ।

“ତାର ଏକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଖୁବ୍ ଚଟିଗଲି ଏବଂ ଖଟ ଉପରୁ ମୋର ଅଧେ ଦେହ ଉଠାଇ ଭାରି ବଡ଼ପାଟିରେ କହିଲି—‘ଯାଆ, ଶୀଘ୍ର ଯାଆ, ଏ ଘରୁ ଯାଆ; କିନ୍ତୁ ମନେରଖ, ଏ ବଂଶର ଇଜର୍ ଦାଣ୍ଡରେ ପକାଇ ଦେବାକୁ ତୁମେ ବାହାରିଲେ ମୁଁ ଆଉ ଦୟା ମାୟା ରଖିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ରସାତଳକୁ ଯାଅ, ସେଥିରେ ମୋର କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପୁଅ ଗୌରବମୟ ଏ ବଂଶରେ କଳଙ୍କ ଲାଗିଲେ ବଂଶର ଗୌରବ ହାନି ହେବ ।

“ସେ କାବା ପରି ମୋତେ ଗୁଡ଼ି ପଚାରିଲା—‘କଥଣ କହିଲ ? ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ।’

ମୁଁ—ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ଓଃ, ଭାରି ଭଲ ମଠି ଖଟାଏ ଏକା—ମୋ ପାଟରୁ ଦୂର ହୁଅ ।

“ସେ ମୋ କଥା ବାସ୍ତବିକ୍ ବୁଝି ଛଳନା କରୁଥିଲା ନା ପ୍ରକୃତରେ ତା ହୃଦୟ ନିର୍ମଳ, ମୁଁ କହୁ ପାରିବି ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ ମୋ କଥା ତାକୁ ଭାରି ବାଧୁଲା । ସେ ଖଟରୁ ଉଠି ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ଘର ମଝିରେ ଠିଆ ହେଲା ଏବଂ ମୋତେ ଦୁଃଖ ଓ ଦୃଶ୍ୟମିଶ୍ରିତ ସ୍ବରରେ କହିଲା—‘ହଇହେ, ମୁଁ କଥଣ କଲି ଯେ ତୁମେ ମୋତେ ଏପରି ସାଧୁଛ ? ତମେ ଯିମିତି ବ୍ୟବହାର କରୁଛ, ତାହା ସହବା ସମ୍ଭବ ହେଉ ନାହିଁ । ତମର ଏ ସ୍ବଭାବରେ ତମ ସଙ୍ଗରେ ସ୍ବର୍ଗର ଅପ୍ସରା ସୁଦ୍ଧା ଆସି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ହ, ତମେ ଇମିତି କରିବ ବୋଲି କଥଣ ଜଣା ନ ଥିଲା କି ? ଯେ ଆପଣା ଭଉଣୀକି ହାଡ଼ି ବାଉଁଶଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଦ୍ଧତରୁ ଦେଖିପାରେ, ସେ ଭାରିଯା ପ୍ରତି ଆଉ

କପରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତା ?’ ମୁଁ ବାସ୍ତବିକ୍ ଅରେ ହୋଧରେ ଜ୍ଞାନ ହରାଇ ମୋ ଭଉଣୀ ପ୍ରତି ବଡ଼ ରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗରେ ମୁଁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଆଜି ସେହି ଘଟଣାଟି ବାଛି ସେ ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ମିତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଦେଖି ମୋ ହୋଧର ମାନ୍ଦ୍ରା ବଳି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ବିଚାରଲି—ହଁ, ମୋ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇ ମୋତେ ଅପମାନ କରି ଏହା ମନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉ ନାହିଁ ଯେ ସେ ପୁଣି ମୋର ପୂର୍ବ ଦୋଷର ବିବୃତ୍ତି କରି ଏ ଘଟଣାରେ ମୋତେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ! ହୃଦୟର ଘୃଣାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଖବ୍ର ସଙ୍କଳ୍ପ ହେଲା । ଉଠିପଡ଼ି ଧାଇଁଗଲି ଏବଂ ତା ହାତକୁ ଧରି ଦି ଗୁରୁଥର ହଲାଇ ଦେଇ ପାଟି କଲି—‘ଯା ବେଗେ ମୋ ପାଖରୁ ଚାଲି ଯା, ନୋହଲେ ଏଠାରେ ତୋର ରକ୍ତ ଚିତା କରିବି ।’ ତାକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ସ୍ଵରକୁ ଏପରି ଚଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲି ଯେ, ସେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲା, ତା ଗୋଡ଼ ଚଳିଲା ନାହିଁ ।

“ଅତି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା—‘କିଏ, ତମର କଥାଟି ହୋଇଛି ମ ? କମିତି କାହିଁକି ହେଉଛି ?’ ମୁଁ ଆହୁର ପାଟିକରି କହିଲି—‘ଦୂର ହ, ତୋତେ ଦେଖିଲେ ମୋ ହାତ ଜଳି ଯାଉଛି । ତୁ କିଏ କି, ମୋର କଥାଟି ହୋଇଛି ତତେ କହିବି ? ବାହାର ଯା ।’ ତାକୁ ସେହିଠାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ପିଟି ପକାଇବାକୁ ଅଥବା ସେହିଠାରେ ତାର ପ୍ରାଣ ନେବାକୁ ମନ ହେଉଥାଏ; କିନ୍ତୁ ତାହା ତ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯେ କୌଣସିମତେ ହୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମୁଁ ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଗୋଟାଏ ଦୁଆର ଉଠାଇ ଆଣିଲି ଏବଂ ଦୁଆରକୁ ଜୋରରେ ଡଳକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୂର ହେ । ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗର୍ଜନ କଲି । ସେତକରେ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁଆରମୁହଁରୁ ଯାଉ ନ ଥାଏ । ତହିଁ ମୁଁ ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଏବଂ ସେଲ୍‌ଫ୍-ମାନଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଡଳକୁ ଜୋରରେ ଫୋପାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଖାଲି ‘ଦୂର ହ—ଦୂର ହ’ ବୋଲି ଚାଲିବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଫୋପାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଜନିଷ ବି ଅଭାବ ହେଲା ଏବଂ ମୋର ହୋଧ ବି ଟିକିଏ ଦବିଗଲା ।

“ଦଣ୍ଡାକ ପରେ ଗୁକରଣୀ ଆସିମୋତେ ଖବର ଦେଲା, ‘ବାବୁ, ଧାଇଁ ଆସ, ମାଙ୍କର କଥା ହୋଇ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଗଲି, ତାର ପ୍ରଳାପ ହେଉଥାଏ । ସେ କେତେବେଳେ ଗୁଡ଼ାଏ କାନ୍ଦୁଥାଏ; ପୁଣି କେତେବେଳେ ଗୁଡ଼ାଏ ହସୁଥାଏ । ତା ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରୁ ନଥାଏ । ଦେହ ବରଜା ଫେର ପରି କମ୍ପିଥାଏ । ଦେଖିଲି, ସେ ଛଳନା କରୁନାହିଁ; ବାସ୍ତବିକ ତାର ଶକ୍ତିବିକାର ।

“ସକାଳକୁ ପ୍ରଳାପ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହେଲା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଚିକାରର ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଦୂର ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେହି ତଥାକଥିତ ପ୍ରେମର ବଳରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିଳାମିଶା ହୋଇଗଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ହୃଦୟ ଖୋଲି କହିଲି, ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ଯେ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର କରୁଛି, ତା ଦେଖି ମୋର ଈର୍ଷା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି । ସେ ଟିକିଏ ସୁଖୀ ଦାବର ନ ହୋଇ ଅତି ସରଳ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ମଧୁର ହାସ୍ୟ ହସିଲା ଏବଂ କହିଲା, ‘ହଇ ହେ, ସିଂହ ଗୋଟାଏ ଲୋକ ପ୍ରତି ମୋର ଏପରି ଗୋଟାଏ ଭାବ ହେବ ବୋଲି ତମର ସନ୍ଦେହ ହେଲା କିପରି ? ସେ ଯେଉଁ ଧରଣର ଲୋକ, ତା ପ୍ରତି ମୋର ପ୍ରେମ ହୁଅନ୍ତା ? ଖାଲି ସେ ଟିକିଏ ଭଲ ବଜେଇ ଜାଣେ ବୋଲି ତା ବିଦ୍ୟାପ୍ରତି ମୁଁ ଟିକିଏ ସିନା ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଛି । ତମେ ଯଦି କହୁବ ତା ହେଲେ ତାକୁ ମନା କରିଦେବା ଦୁଆର ମାଡ଼ିବାକୁ । ମୁଁ କଥା ଏପରି ବଜାରୁଣୀ ହୋଇଛି ଯେ, ତମେ ସନ୍ଦେହ କଲା ଭଳି ଏପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ଘଟିଯିବ ?’

“ଏ କଥା କିଛି ମିଛ ନୁହେଁ । ସେ ସେତେବେଳେ ଯାହା ମନରେ ଭାବୁଥିଲା, ତାହା କହିଥିଲା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ବୋଧହୁଏ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ପାପର କବଳରୁ ନିଜକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଚେଷ୍ଟା ସଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ହୁଅନ୍ତା ବା କିପରି ? ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କ ରୂପ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ତାର ମହତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେ ପ୍ରବଳ ପରାଜାନ୍ତ ଶହୁ ।

“ଯାହାହେଉ, ଏହିପରି ସେ ଦିନର ଇତିହାସ ସରିଲା । ତା ପ୍ରତି ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା । ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ଦୁଆର ମନା କରିବାର

କିନ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଜନ ମୁଁ ଦେଖିଲି ନାହିଁ । ତା ପରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସବୁ ଯାଇଥିଲା ଭ୍ରାତ । ଏଣେ ଏପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ଦୁଆର ମନା କରିଦେଲେ ପ୍ରକୃତ କାରଣଟା ବୁଝିପାରି ସେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ମଣିଷ ବୋଲି ଗର୍ବ ବି ଟିକିଏ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି ।

—ସତର—

“ରବିବାର ସନ୍ଧ୍ୟା, ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁମାନେ ସମସ୍ତେ ଆସି ସାରିଲେଣି । ଲଳିତ ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ । ତଥାପି ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କର ସେ ଛୁପ ଚିହ୍ନଟ ରୂପ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା, କଥାବାର୍ତ୍ତାର ରଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ମୋର ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୂଳରୁ ଯେଉଁ ଧାରଣା ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବଦଳି ପାରିଲା ନାହିଁ ; ବରଂ ଘୃଣାର ମାନ୍ଦ୍ରା ଟିକିଏ ବଢିଲା । ତଥାପି ମୁଁ ଭ୍ରାତ ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେଶୀ ମିଳା ମିଶା କରୁଥାଏ । ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲା । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେ ରଘୁନାଥଙ୍କର ସେହି ‘ସୁନ୍ଦର ହେ ସୁନ୍ଦର’ ଗୀତରୁ ଗାନ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଉ କେତେ କଥଣ ଗାଇ ଗଲେ ; କିନ୍ତୁ ମୋର ସେ ସବୁରେ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଥାଏ । ମୋ କାନକୁ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଭ୍ର ନଥାଏ । ମୁଁ ସବୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ ରଖି ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କର ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ତନ୍ମୁ ତନ୍ମୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀର କଥାରେ ଯାହା ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିଛି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ, ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଚାରୁଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗତିବିଧି ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥାଏ ।

“ମୁଁ ସେହି ଆମୋଦ ସମୟଯାକ ଏତେ ସାବଧାନତା-ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରୀକ୍ଷା କରିଥିଲି ଯେ, ମୋର ବନ୍ଧୁମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ଘଟଣାସବୁ ମନରେ କେବେ ନ ଲିଭିଲା ଭଳି ଆଜି ହୋଇ ରହିଛି । ପିଆନୋ ଉପରୁ

ଆବରଣ କାଢି ପ୍ରଥମ ତାନ ଧରିବା ଠାରୁ ଲଳିତବାରୁ ମୋତେ ଶେଷ ବିଦାୟ ଦେଇ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣା ସୁବାସର କ୍ରମରେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କହୁଯାଇ ପାରେ । ସେମାନେ ଯେ ଗୀତ ବୋଲୁଥିଲେ, ତାହାର ବିଷୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ମନେ ନ ଥାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ କେଉଁ କେଉଁ ପଦଟିମାନ ଦୁହେଁ ସ୍ବର ମିଳାଇ ବୋଲୁଥିଲେ ଏବଂ କେଉଁଠି ସ୍ବରଭଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ମନେ ରଖିଛି । ଏ ସବୁ ଦେଖି ସାର ଦୁହେଁ ଭିତର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାପ ଅଛି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦିହାନ ହେଉଛି, ଏହିପରି ସମୟରେ ଲଳିତବାରୁ ଯେ ରୂପେ ମୋ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ, ତାହା ମୋର ସମସ୍ତ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିଦେଲା ।

“ବର୍ତ୍ତମାନେ ସମସ୍ତେ ଯାଇସାରିଲା ପରେ ଲଳିତ ବାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ମୁଁ ମଝିରେ ସୋମବାର ଗୁଡ଼ି ମଙ୍ଗଳବାର ‘ଦିନ ପୁଣ୍ୟ’ ଯିବ ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ଗଲା ବେଳେ ସେ ମୋତେ କହିଲେ, ‘ଆମେ ଯାଉଛନ୍ତି; ଫେରିଲେ ପୁଣି ଆଉ ଦେଖା ହେବ । ଆଜିର ସଙ୍ଗୀତର ଡ୍ରାମାଟିକ୍ ରେ ଯେ ଟିକକ ଅଭିନୟର ହାତ ଥିବ, ଫେରିଲେ ମୁଁ ଆସି ସେ ଟିକକ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ଆମେ କେବେ ଆସିବେ ?’ ପୁଣ୍ୟରେ ମୋର ଯେତିକି ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିବାର କଥା ତହିଁରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦିନ ଲାଗିବ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମେଢ଼ରେ କହିଦେଲି । ମୁଁ ମାତ୍ର ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବ ବୋଲି ଶୁଣି ସେ ଟିକିଏ ନିରାଶ ହେଲାପରି କହିଲେ—‘ଓ ହୋ, ତା ହେଲେ ତ ଆମେ ଆସିଲା ବେଳକୁ ମୁଁ ଏ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିଥିବି ।’ ଏ ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ।

“ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ସେ ଯେ ରକମ ବିଦାୟ ନେଲେ ସେଥିରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଲା, ତାହା ତାଙ୍କର ଶେଷ ବିଦାୟ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ମୋର ଯେ ଧାରଣା ଥିଲା, ତାକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ମନେକଲି ଏବଂ ଲଳିତବାରୁଙ୍କ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାବେ ମୋର ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଏତେ ସହଜରେ ଦୂର ହୋଇଯିବାର ଅନୁମାନ କରି ମୁଁ ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭକଲି । ବିରୁଦ୍ଧ, ମୁଁ ନଥିଲା ଯାଏ ଲଳିତବାରୁ ତ

ଆମ ଘରକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ ପର ଜଣା ଯାଉଛି । ଏଣେ ସେ ସହର ନ ଛାଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଫେରିବି ନାହିଁ । ଆଉ ଆଶଙ୍କା କଅଣ ? ଜୀବନର ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ଯେ କଳାମେଘ ଘୋଟି ଯାଇଥିଲା, ତାହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସଂସାରିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ହାୟ, ମନୁଷ୍ୟର ଅନୁମାନ କେତେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି-ସ୍ଥାନ ଅସାର !”

—ଅଠର—

“ସେହି ରବିବାରର ଦୁଇଦିନ ପରେ ମୁଁ ପୁଣି ବାହାରିଲି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଯିବାପାଇଁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଲା । ଅନ୍ୟ କେତେକେଲେ ବାହାର ଗାଁକୁ ଗଲେ ସେ ମୋ ଜନସମ୍ପର୍କର ଯେତେ ତତ୍ତ୍ୱ ନିଏ, ଏଥର ଖୁବ୍ ଅଧିକ ନେଲା । ମୁଁ ମନେକଲି ନିକଟରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନୂଆ ପ୍ରେମର ଯେ ଅଙ୍ଗୁରଟି ଜାତ ହୋଇଅଛି, ତାହାର ଯତ୍ନର କାରଣଟି ସେହି । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ଶୃଙ୍ଖଳାଗ କଲି ଏବଂ ପୁଣ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚି ଖୁବ୍ ମନଦେଇ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଲାଗିଗଲି । କାର୍ଯ୍ୟର ରୂପ ଏତେ ବେଶୀ ପଡ଼ିଥାଏ ଯେ ନିଜ କଥା, ଘରକଥା ମନେ ପକାଇବାକୁ ଅବସର ନ ଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ବି ନ ଥାଏ, କାରଣ ମୁଁ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ଘର ଛାଡ଼ିଛି ।

“ଦୁଇଦିନ ଏହିପରି କଟିଗଲା । ତୃତୀୟ ଦିନ ଅଫିସରେ ବସି କାମ କରୁଛି, ଖୁବ୍ କାମ ଲାଗିଛି, ଡାକବାଲା ଆସି ଚିଠିଗୁଡ଼ିଏ ଦେଇଗଲା । ସେ ଚିଠିରେ ମୋର ଖଣ୍ଡେ ଘରେଇ ଚିଠି—ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ହାତର ଲେଖା । ସେତେ-ବେଳେ ଘରେଇ ଚିଠି ପଢ଼ିବାର ଅବସର ଖୁବ୍ କମ୍ । ଚିଠିଟା ଖୋଲି-ଦେଲି । ଖାଲି ଟିକିଏ ପଞ୍ଚ ଲେଉଟାଇ ଆଖି ପକାଇ ଦେଲି । ଜଣା ପଡ଼ିଗଲା ଘରେ ସବୁ ଭଲ । କିନ୍ତୁ କଅଣ କଅଣ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ତାହା ପଢ଼ିଲି ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ୫ଟା ବେଳକୁ ବସାକୁ ଫେରିଲି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଗାଇ ହାତ ତାର ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଏଣେ ତେଣେ ହେଉ ହେଉ ପକେଟର ସେ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେହିକ୍ଷଣି ଚିଠିଖଣ୍ଡି ବାହାର କରି

ବାଟରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଆସିଲି । ପ୍ରଥମେ ଦୁଇପୃଷ୍ଠା ଘର ହାଲ, ପିଲୁପିଲୁକୁ କୁଣ୍ଡଳ ସମାଗୁର ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । ସେ ସବୁ ପଡ଼ି ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁ କରୁ ଶେଷ ଦୁଇ ଧାଡ଼ିରେ ନକର ପଡ଼ିଗଲା । ଲେଖା ହୋଇଛି ଲଳିତବାବୁ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତଟି ଆଣିଦେବେ ବୋଲି କହୁଥିଲେ ସେଇଟି ଆଣି ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଗାନଟି ଶିଖାଇଦେବେ ବୋଲି ଆଉ ଦିନେ ଆସିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦୋଇଛନ୍ତି ।

“କଅଣ ! ଲଳିତବାବୁ ପରା ସେଦିନ ତାକୁ ଶେଷ ବିଦାୟ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । କାହିଁ କୌଣସି ସଙ୍ଗୀତ ଆଣି ଦେବା କଥା ତ ସେ କହି ନ ଥିଲେ ! ତେବେ ଏ ଆଉ କଅଣ ! କିଛି ବୁଝି ପାରଲି ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ସେଦିନଠାରୁ ଜାଗରୁକ ହୋଇଥିଲା, ତାହା କେଉଁଆଡ଼େ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଈର୍ଷା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନିଆଁ ଦୃଢ଼ତ୍ୱରେ ପୃଷ୍ଠି ଜଳି ଉଠିଲା । ମୁଁ ଚରବରରେ ଧାଇଁ ଯାଇ ବେଠକଖାନାର ଦୁଆରଟା ଧିରୁ କଳିପିକାଇ ଆରାମଚୌକୀ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲି; କିନ୍ତୁ ଆରାମ ଆସୁଛି କେତେକେ ? ଈର୍ଷା ଯେ ଶ୍ୱାସଟି ଜିନିଷ । ସେ କଅଣ ସହଜେ ଆରାମ ଦିଏ ? ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ଚଠିର ସେହି ଶେଷ ଦୁଇଧାଡ଼ି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।

“ଚଠି ଖଣ୍ଡ ବୋଲି ଆଲୋକରେ ଭଲ କରି ପଢ଼ିଲି । କାହିଁ ଚଠିରେ ତ ସେପରି କିଛି ଅସ୍ୱାଭାବିକ କଥାର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ ! ଚଠିର ବିଷୟ ପାସୋର ବାକୁ, କାଲି ସକାଳୁ କଅଣ କରିବି, ସେ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ମୋର ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁ ପଛକୁ ପକାଇଦେଇ ସେହି ଚିନ୍ତା ମୋତେ ଅଭିଭୂତ କଲା । ମୁଁ ତା ବିଷୟ, ତାର ମୋ ପ୍ରତି ଯେ ପ୍ରେମ, ସେ ବିଷୟ ଏବଂ ଲଳିତ କାରୁକ ବିଷୟ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଦୃଶ୍ୟ, ଭବ୍ୟ ଓ ହୋଧ ମୋତେ ଖଣ୍ଡିତ କରି ନକେ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବିବେକ ବଳରେ ସେସବୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ମ ମନକୁ ମନ କହୁଲି ଏ କି ଅନ୍ୟାୟ କଥା ? ମୁଁ ଏପରି ପାପଚିନ୍ତାଗୁଡ଼ାଏ

ମନକୁ କାହିଁକି ଆଣୁଛି ? ଏ ସବୁ ଚିନ୍ତାର କି କାରଣ ବା ଅଛି ? ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏତେ ସ୍ନେହ ବୋଲି ମୁଁ କାହିଁକି ବା ବିଚାର କରୁଛି ? ଲଳିତ ବାବୁ ଗୋଟାଏ ଅତି ସାଧାରଣ ଲୋକ । ଗାଉଣା ବାଜଣା କରି ପେଟ ପୋଷୁଛି । ଏଣେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକ, ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଘରେ ବିଭା ହୋଇଛି, ଶିକ୍ଷା ଅଛି, ସଂସ୍କାର ଅଛି । ପୁଣି ଚାରି ଚାରିଟା ପିଲାଙ୍କର ମା । ଛୁ, ତା ଦିଶନ୍ତରେ ଏପରି ଚିନ୍ତା କରିବା ମୋର ନିଜ ସ୍ଥାନତାର ପରିଚୟ । ବିବେକ ଏପରି କହିଲା ବେଳକୁ ମନ ଭିତରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ସ୍ବର ଅତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହୁଥାଏ— କାହିଁକି, ଏଥିରେ ଅସମ୍ଭବ ବା କଅଣ ? ତାଙ୍କର ତ ରୂପ ଅଛି, ଯୌବନ ଅଛି, ସେ ଅବବାହିତ, ପ୍ରେମ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ପଥକ । ଏଣେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ଚରିତ୍ର ଦିଶନ୍ତରେ ମୁଁ ତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ସ୍ଥିର ଜାଣିଲି ନାହିଁ ! ତାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ବାସ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ତତ କେତେଦିନ ହେଲା ଯେପରି ଜଣା ଯାଉଛି, ସେଥିରୁ ତ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରେମିକ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ଥିଲାପରି କୋଷ୍ଠଦ୍ବୟ । ଲଳିତ ବାବୁ ଅନୁପମୁକ୍ତ ବା କେଉଁ ଗୁଣରେ ? ଅନୁପମୁକ୍ତ ହେଲେ ବି ପ୍ରେମ ପ୍ରକୃତି ସେସବୁ ବିଚାର କରିବାର ସମୟ ପାଏ ନାହିଁ । ତା ପରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞାନ ତ ଫୁଲ-ଶର ପରି । ସେ ତ ରୂପରେ ଅନଙ୍ଗ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିବା ଅତି ସ୍ବାଭାବିକ । ତା ପରେ ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ସମ୍ବନ୍ଧ ମୁଁ ଦେଖିଛି, ସେଥିରେ ତ ଅତି ବୋକା 'ନ ହୋଇଥିଲେ ମୋର ବୁଝିବାର କଥା ଯେ, ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଭେଦ୍ୟ ପ୍ରେମ ।

“ଏହିପରି ବିଚାର ବିଚାର ଦୁହେଁଙ୍କ ମୁହଁ ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶି ଗଲା । ରବିବାର ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବା ଦୃଶ୍ୟ କଲ୍ଲମାରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ସେ ଦିନ ଆମୋଦର ଶେଷରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତଟି ଶୁଣିଥିଲେ, ତାହା ସଫା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଗୀତଟିର ନାମ ‘ଏହି ସହକାରୀ ତଳେ’—ଲେଖକ ଜଣେ ଆଧୁନିକ ନବ ରସିକ କବି । ସେମାନେ ସଙ୍ଗୀତର ମାଦକତାରେ ଥର ଥର,

ଏଇ ସହକାର ତଳେ
ସେ ଦିନ ପ୍ରିୟାର କରକଙ୍କଣ
ରହୁଥିଲା ମୋର ଗଳେ—

ଏ ପଦ ଯେତେବେଳେ ଗାଇଲେ, ସେ ଦିନ ଉଭୟଙ୍କର ସ୍ନେହାସ୍ତ୍ର ହେଲାପରି ମୋତେ କପର ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ମନେ କଲି, କେତେ ମୃତ ମୁଁ, ସେ ଦିନ ଏଇ ପଦେ ସଙ୍ଗୀତରୁ କଥାଟା ଯା ମୁଁ ଠଉରେଇ ନ ପାରିଲି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉ ଯେ କିଛି ବାକି ନାହିଁ, ଏ କଥାଟା ସେତିକି ବେଳେ ଜାଣିବାର ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ପାପ ପ୍ରଣୟର ତଳାସ ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତିଷ୍ଟ ଅବସର ଦେଇ ମୁଁ ଏହିପରି ସମୟରେ ସହର ଗୁଡ଼ିକ କି ନିବୋଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ! ଏ କଥା ବିଚାରୁ ବିଚାରୁ ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ଚାହିଁବାକୁ କପର ସଙ୍ଗେତ ବୋଧ କରୁଥିଲେ, ସେ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନଙ୍କର ସେତେବେଳର ଗୁହାଣୀ ଆଖି ଆଗରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଗଲା । ହସ୍ତ, ହତଭାଗା ମୁଁ, ଘର ଗୁଡ଼ିକ କି ବୋକାମି କରୁଛି ! ଏପରି ବିଚାର ମୁଁ ନିବେଦିତ ହୋଇଗଲି । ସେତେବେଳେ ସୁଦ୍ଧା ବିବେକ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଥାଏ, କହୁଥାଏ—ତୁମେ ପୂର ପାଗଳ । ଏ କଥା ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ଭବ ; କିନ୍ତୁ ବିବେକର ଅଭିଯୋଗ ସେତେବେଳେ ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଘରେ ସେଣେ କଅଣ ଘଟି ଯାଉଥିବ ? ଆଉ ଏଠାରେ ମୁଁ ଆରାମ ତରଳରେ ଆରାମ ନେଉଛି ? ଏ କଥା ବିଚାର ମନେମନେ ଆପଣାକୁ ଖୁବ୍ ନିନ୍ଦିଲି ଏବଂ ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ ଧରି ଶୋଷିବାକୁ ଲାଗିଲି । ମୋ ଗୁରୁପଟର ଜନନ ସବୁ ଭର୍ତ୍ତିସା ଦେଲା ପରି ବୋଧ ହେଲା, ଆହୁରି ଅଧିକ ସିଗାରେଟ ଲଗାଇ ଶୋଷିଲି । ସିଗାରେଟ ଧୂଆଁ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ପକାଇଲା । ଏଣୁ ତେଣୁ କେତେକଥା ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଚାରୁଥାଏ । ହଠାତ୍ କିଏ ଗୋଟିଏ ଧକ୍କା ମାରିଦେଲା ପରି ଲାଗିଲା । ତେଜା ପଶିଲା । ଘଣ୍ଟାକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି ଟିକା ବାଜିବାକୁ ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ । ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ବୋଲି ଅଫିସକୁ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଟି ଦରଖାସ୍ତ୍ର ଲେଖିଲି । କାଣ ଦୁଆରୁ ଘୋଡ଼ା

ଗାଡ଼ ଖଣ୍ଡିଏ ଭଡ଼ାକର ମୋର ସତ୍ତ୍ୱାମାନ୍ୟ ଜନସପକ୍ଷ ସହ ସ୍ବେଷନ
ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁ ଲି ।”

—ଉଚ୍ଚେଶ୍ୱରୀ—

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ଏତିକି କହୁ ବୁନ ହେଲେ । ଗାଡ଼ ଆସି ଗୋଟିଏ
ବଡ଼ ସ୍ବେଷନରେ ଲାଗିଲା । ଗାଡ଼ର ଆଲୋକଗୁଡ଼ିକ ଲିଭିଗଲା । ଝାଡ଼
ବାଲା ଆସି ଆମ ବଖରୁଟି ସଫା ସୁତରା କରି ଚାଲିଗଲା । ପ୍ଲାଟଫର୍ମରେ
ଯାତ୍ରୀମାନେ ମୁହଁ ଧୁଆ ଧୋଇ କରି ସକାଳ ଜଳଖିଆ କିଣୁଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ସତ୍ୟ ପ୍ରଭାତ ହେଲାଣି ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ମୁହଁ ଧୁଆ ଧୋଇ କରିବାର
ଆବଶ୍ୟକତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ବୁନ ହୋଇ ଆପଣା ଜାଗାରେ
ବସି ରହିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବସିଥାଏ । ଆମ ବଖରୁରେ ଶୋଇଥିବା
ସହଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଦ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ନ ଥାଏ । ଗାଡ଼ ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ
ସୁଣି ଚାଲିଲା । ଗାଡ଼ଚକର ଖଟ୍‌ଖଟ୍ ଶବ୍ଦରେ ତ ଆଉଁସରୁ ଶବ୍ଦ ବୁଡ଼ିଗଲା ।
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାବୁ ସୁଣି ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

“ସେଉଁଠାରୁ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ରେ ବସିଲି, ସେଠାରୁ ସ୍ବେଷନ୍ ୫ ମାଇଲ ।
ଗାଡ଼କି ଆଉ ମୋଟେ ଘଣ୍ଟେ ସମୟ । କିପରି ଯାଇ ସ୍ବେଷନରେ ପହଞ୍ଚିବି,
ସେହି ଚିନ୍ତା ମନକୁ ଅଧିକାର କରିଥାଏ, ଘରକଥା ଟିକିଏ ମନେ ପଡ଼ିବାକୁ
ଭ୍ରମନ୍ତମ ହେଲା ବେଳକୁ ମନକୁ ମନ ସାନ୍ତୁନା ଦେଉଥାଏ । ରହ, ରହ,
ସେ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଚିନ୍ତା କରି ଲାଭ ନାହିଁ; କିପରି ଆଗ ସ୍ବେଷନରେ
ପହଞ୍ଚି ଗାଡ଼ ଧରେ । ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ହଠାତ୍ ଅଧ ବାଟରେ
ମୋ ଗାଡ଼ର ଚକଟା ହୁଗୁଲି ଗଲା । ମନ ସ୍ବେଷନରେ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼
ନ ଗଲେ ତ ଜନସପକ୍ଷ ଯିବ ନାହିଁ, ବିଶେଷତଃ ଚାଲିକରି ଗଲେ ଭଲ
ହେବ । ଗାଡ଼ ଧରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମାତ୍ର ବୁରଫ ଯାଇ
ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମନରେ ଏତେ ଭୟବେଗ ଥିଲା ଯେ, ଗାଡ଼ ଧରିବାକୁ

ଧାଇଁଲି; କିନ୍ତୁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଶୀତ ଦିନର ସେ ଥଣ୍ଡାରେ ଦେହ ଝାଲ ଗମଗମ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସିଥିଲି ସେ ଗାଡ଼ି ଆଜି ମିଳିଲା ନାହିଁ—ତାର ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପରେ ଗ୍ରହଣିତା ଗାଡ଼ି ଧଇଲି । ଅବଶ୍ୟ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିବାଲା ଠିକ୍ ସମୟରେ ଆସି ଜିନିଷ ପକ୍ଷ ପାଖରେ ଦେଇଗଲା । ପ୍ରଥମ ଗାଡ଼ିଟା ପାଇଥିଲି ସିଧା ସିଧା ଦିନ ଏଗାରଟା ବେଳେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଥାନ୍ତି ; କିନ୍ତୁ ଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ଗାଡ଼ି ବାଟରେ ବଦଳୁଥିବାରୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ ରାତି ଦଶଟା ଏଗାରଟା ହେଲା ।

“ମୁଁ ଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ିଲି, ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନରୁ ଗୁଡ଼ିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ଗୁଡ଼ି ଘରେ ଯାଇ କି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବି, ସେହି ଚିନ୍ତା ଦୃଢ଼ତାକୁ ଅଧିକାର କରି ବସିଲା । କାହିଁକି ଯେ ଏପରି ହେଲା, ମୁଁ କହୁ ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ଖାଲି ଏତିକି ଜାଣେ, ଗାଡ଼ି ଡିବା ଭିତରେ ପଶିବା ମାତ୍ରେ ଚିନ୍ତାସ୍ରୋତର ଗତିବ୍ୟୟ କରିବା ପାଇଁ ମୋର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ଚିନ୍ତା ନାନା ପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ମୋ ଦୃଢ଼ତାରେ ଆଜି ଦେଇଗଲା । କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଈର୍ଷାରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇଗଲି, ଅନ୍ୟ କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ମତେ ଜର୍ଜରିତ କରିପକାଇଲା, କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟ ବା ଅପମାନରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ କରିଦେଲା । ଚିନ୍ତା ଏପରି ସଜୀବ ଭାବରେ ଚିନ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଜି ଦେଉଥାଏ ଯେ, ସେସବୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମୋତେ ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ଚିକ୍ତ ମସ୍ତିଷ୍କର ଚିକ୍ତ କଲ୍ପନା ପ୍ରକୃତ ବୋଲି ମନେକରି ମୁଁ ଅଭିଭୂତ ହେଉଥାଏ । ସତେ ଯେପରି ପାପଦେବତାର କୌଣସି ଦୂର ନାନାପ୍ରକାର କଲ୍ପନା ଓ ସୂଚନା ମୋ ମନରେ ଦେଇ କଲ୍ପନାରେ ମୋତେ କଣାଘାତ କରୁଥିଲା ।

“ସେହି ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ ସଙ୍ଗେ ବହୁଦିନ ପୂର୍ବେ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଅତି ପୁରୁଣା ସେ କଥା । ଆଜି ଭାରି ନୂତନ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅରେ ପଚାରିଥିଲି, ‘ତୁମେ କେବେ ବେଶ୍ୟା ଘର ବା ସେପରି ଘାନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଅ କି ?’ ସେ ହସି ହସି ଭାବରେ ଦେଇଥିଲେ, ‘ଘାନ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାରେ କି ଦରକାର ଅଛି ? ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଘରେ ବି

ବେଶ ଆମୋଦ ହୋଇପାରେ । ଏପରି ସେ କହିଥିଲା ତାର ନିଜ ଭାଇ ଆଜି ମୋ ପରି ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ଲୋକର ଘରେ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ପରି ଭଜ ଶିକ୍ଷିତା ରମଣୀ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମବନ୍ଧନ ବାନ୍ଧିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି । ହାୟ ରେ ବିଧାତା ! ଏହି ଚିନ୍ତା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟାଏ କପର ହୋଧମଣ୍ଡିତ ଭୟରେ ମୋ ଦେହ କମ୍ପି ଉଠିଲା । ମୁଁ ମନକୁ ମନ ସାନ୍ତୁନା ଦେଲି—‘ନା, ଏ କଥା ଅସମ୍ଭବ ! ଏହା ହୋଇ ନ ପାରେ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋତେ ଏତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଛି, ସଦା କହିଛି, ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ସେ ଅତି ସ୍ନାନ ମନେ କରେ । ସେ କଅଣ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିବ ? ଅସମ୍ଭବ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ—କିନ୍ତୁ ସେ ତ ମିଛ କହୁଥାଇ ପାରେ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଛ କହିବା ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ! ଅନେକ ଥର ଦେଖା ଯାଇଛି । ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ସ୍ନାନ ମନେ କରୁଛି ବୋଲି ମିଛରେ କହି ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମର ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ମନେ କରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଥିବ—କିଏ ଜାଣେ । ଏହି ଚିନ୍ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ଅବିଶ୍ୱାସ, ଘୃଣା ଓ ହୋମ ମୋତେ ଘାଣ୍ଟି ପକାଇଲା ।

“ମୁଁ ଯେଉଁ ବଖରାରେ ଥାଏ, ସେ ବଖରାରେ ଆଉ ମୋଟେ ଦୁଇଜଣ ବସିଥାନ୍ତି—ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ । ଦୁହେଁ ଖୁବ୍ ଧୀରଭାବରେ ବସିଥାନ୍ତି, ମୋ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ କୌଣସି ଆଳାପ କରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ କମ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି, ଶେଷକୁ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଶ୍ଳେଷ୍ମରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ରେଲ ଡିବାଟା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଚିନ୍ତାର ଅତ୍ୟାଶ୍ରୟରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ହେଉଥାଏ । ପିଞ୍ଜିଶୁବକ ହଠାତ୍ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ମୁଁ ରେଲ ବଖରାରେ ସେହି ନିଜ ନି କାଗଜାସରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । କେତେ ବେଳେ ଆସନରୁ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ଦୁଆର—ମୁହଁକୁ ଧାଇଁ ଯାଉଥାଏ କିନ୍ତୁ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପୁଣି ଆସି ଆସନରେ କରୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ, କେତେବେଳେ ମୁଁ ଦୂର ପଦରେ ସେହି ବଖରାରେ ପଦ ଚାରିଣ କରୁଥାଏ—ସତେ ଯେପରି ରେଲକୁ ଗୋଡ଼ିଉଡ଼ି । ଏଣେ ଥାରେ ଧୀରେ ମୋ

ବଶରୁଟି ହଲି ହଲି ଆସନ, ଝରକା ଏବଂ ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକୁ ହଲାଇ ହଲାଇ ଆଗକୁ ଧାଉଁଥାଏ—ଠିକ୍ ଆମ ଏ ରେଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଯାଉଛି ।” ଏହା କହି ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବାରୁ ହଠାତ୍ ଆସନରୁ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ସେହି ରେଳବଶର ଉପରେ ପଦଗୁରଣ କରି ପୁଣି ବସି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଓହୋ ! ବାସ୍ତବିକ ଏ ରେଳବଶରଗୁଡ଼ାକ ଏଡ଼େ ଭୟାନକ ଜନଶ୍ଯ ଏଗୁଡ଼ାକ ମୋ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ କଞ୍ଚି ଚିକିତ୍ସା କରି ଦେଉଛନ୍ତି ! ସେ ଦିନ ଏଇ ରେଳବଶରରେ ମୁଁ ଯେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିଛି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଏହି ବଶରରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ମୃତ୍ୟୁଲଭ କରିବା ପାଇଁ ମନ ହେଉଛି, ଓହୋ, ସେ ଦିନର ଯେଉଁ କଷ୍ଟ—ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଥାଏ, ସେ ସବୁ ମୋର ମନକୁ ଧରି ବାନ୍ଧି ଟାଣି ଓଟାରି ଆଣି ପୁଣି ସେହି ଘଟଣା ବା କଲ୍ପନା ଉପରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ମନକୁ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତାରେ ଲଗାଇବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରି ମୁଁ ମୋର ପୁଅ ବସାଦର ଶୁକର ବୁଢ଼ାଟି କଥା ମନେ ପକାଇଲି । ସେ ଦାଢ଼ିଆ ବୁଢ଼ାଟିର ଦୃଶ୍ୟ ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶିଗଲା; କିନ୍ତୁ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦିଶିଲା ତା ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ତା ନାତିଟି । ନାତିର ବସ୍ତ୍ର ମୋର ପୁଅର ବସ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ସେହି ସୂତ୍ରରେ ମୋ ପୁଅ ମୁହଁ ଦିଶିଗଲା ଏବଂ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତା ମା କଥା—କଅଣ କରୁଥିବ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ, ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଗାପୁକ ମୁହଁରେ ତୁମ୍ଭେ ଦେଉଥିବ । ମୋର ସରଳପ୍ରାଣ ଶିଶୁଟି ତାର ନିଜ ମା ଗୋଟାଏ ଅପରିଚିତ ଲୋକକୁ ତୁମ୍ଭେ ଦେବାର ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖୁଥିବ ପକ୍ଷ ! ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ତା ଶିଶୁପ୍ରାଣରେ କି ଭାବ ହେଉଥିବ ! ସେ ଭାବ କିନ୍ତୁ ଯେ ଭାବ ହେଉ, ତା ମା’ର ଯାଏ କେତେ ଆସେ କେତେ ? ସେ ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରେମରେ ପାଗଳା, ଏହିପରି ପୁଣି ସେହି କଥା ଆସି ମନେ ପଡ଼େ । ସେ କଥାରୁ ହୃଦୟକୁ ପୁଣି ଅନ୍ୟତ୍ର ଓଟାରି ନେବା ପାଇଁ ମୁଁ ତେଷ୍ଟାକର ତହିଁ ପୁଅଦିନ ସକାଳେ ପୁରୀ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଯାହା ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲି ସେ କଥା ମନେ ପକାଇଲି । ମନେ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟିଏ ରୋଗୀ ରୁଡ଼ରେ ନିଦ ନ ହେଉଥିବାର ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣି କରୁଥାଏ । ସେହି ଡାକ୍ତରଙ୍କର—

ଯାହାଙ୍କ ନିଶ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କର ନିଶପରି ମୁନିଆଁ,—ସେହି ମୁନିଆଁ ନିଶ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ଆଖି ଆଖି ଆଗରେ ଠିଆ କରିଦେଲା । ଡାକ୍ତର, ଡାକ୍ତରଖାନା, ଗୋଟିଏରୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ଗଲେ । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଓ ତା କଥା । ଲଳିତ ବାବୁ ଶୀଘ୍ର ଆମ ଜାଗା ଛାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁ ମୋତେ କିପରି ଠକାଇ ଦେଲେ । ଆଉ ସେ—ସେ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଥିବ ଲଳିତବାବୁ ଶୀଘ୍ର ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରୁ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ସେ ତୁମ ହୋଇଗଲା—ମୋତେ ଠକାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ।

“ଏହିପରି ମନକୁ ବାରେଇବା ପାଇଁ ଯେତେ ଯେ ବିଷୟ ବିଷୟ କରୁଥାଏ, ସବୁ ଆଖି ମୋତେ ସେହି ଜାଗାରେ ପଡ଼ିଯାଉଥାଏ । ସତେ ଯେପରି ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ଝିଂସାକଳାପ କୌଣସି ନା କୌଣସି ରୂପେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ପାପ ପ୍ରଣୟ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ । ଅନ୍ୟ କିଛିବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରି ମନକୁ ଟିକିଏ ଆରାମ ଦେବା ଏକାକେଳେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମୋର ଶ୍ରେଣୀ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବେଳକୁ ବେଳ ଅଧିକ ଶ୍ରେଣୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସତେହ ଓ ସଂଶୟ ମୋତେ ବେଶୀ କଷ୍ଟ ଦେଲା । ସେ ମୋତେ ଯାହା କହୁଛି, ସତ କହୁଛି ନା ଝିଲ କହୁଛି, ତାକୁ ତାର ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର କଥା ନା ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର କଥା, ସେମ କରନ୍ତି ନା ଘୃଣା କରନ୍ତି—ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଦୋର ସଂଶୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଏବଂ ସଂଶୟ ବୁଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଯନ୍ତ୍ରଣା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏକ ସମୟରେ ମନେ କଲି, ଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନରେ ଠିଆ ହେଲେ ଯାଇ ରେଳ ଲାଇନରେ ବେଳ ଥୋଇଦେବ । ରେଳ ମୋ ଉପରେ ଚାଲି ଯାଇ ମୋର ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଶେଷ କରି ଦେବ । ଏହିପରି ବିଚାରଲା ବେଳେ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ହେଉଥାଏ—ରେଳ ଲାଇନରେ ବେଳ ଥୋଇଦେଲେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଶେଷ ହୋଇଯାନ୍ତା, ଏହି କଲ୍ପନାରେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଚିନ୍ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ପାରୁନି ନାହିଁ—ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କ ଏହି ମୋର ଇର୍ଷା ଏବଂ ହୋଧର ଅଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁ, ତା ପ୍ରତି ମୋ ଘଣ୍ଟା ଯୋଗୁ । ବିଚାରଲା ମୁଁ ମରଗଲେ ତ ସେ ମୋ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୁଝିବ ନାହିଁ । ଲଳିତବାବୁ ତ ଅବଲମ୍ବରେ ନିଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବ । ମୁଁ

ସ୍ବତ ସ୍ବେଦନରେ ଗାତରୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଲି ବୁଲି ହୃଦୟକୁ ଅନ୍ୟ
 କିନ୍ତାରେ ଅବରୁଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସ୍ବେଦନରେ
 କଣେ ବୁଢ଼ା ଯାହା ପାନବାଲୁ ଠାରୁ ପାନ କଣିକାର ଦେଖିଲି ! ମୁଁ ତ ସେତିକି
 ବେଳେ ପାନ କଣିକାକୁ ଯାଇ ତାହା ସଙ୍ଗେ ପରିଚିତ ହେଲି ଏବଂ ତା ପଛେ
 ପଛେ ତାହାର ସେହି ମଇଳା ଆବର୍ଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଚୂଷ୍ମା ଶେଣୀ ଗାତକ ଯାଇ
 ସେଠାରେ ବସିଲି । ଯାହାମାନେ କେତେ ବିଷୟ ପକାଇଥାନ୍ତି । ସେସବୁ
 ଶୁଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି କିନ୍ତୁ ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ବେଦନରେ
 ନିଜର ସେହି ନିଜ ନ ବର୍ଣ୍ଣାକୁ ଫେରିଲି । ମୋର ସେହି ପୂର୍ବ ଚିନ୍ତା ପୁଣି
 ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମନକୁ ମନ କହିଲି, ତାକୁ ଅବିଶ୍ବାସ କରି ନିଜେ ଗୁଡ଼ାଏ
 ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗିବା ଆଜିତ ପ୍ରଥମ ନୁହେଁ, ଏହିପରି ଅନେକ ଘଟଣା ଘଟି
 ଯାଇଛି । ତାକୁ କହୁବାର ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଅବିଶ୍ବାସର ଆଦୌ
 କାରଣ ନ ଥିଲା ବୋଲି ତ ଶେଷରେ ଜଣାଯାଇଛି; ଏଥର ହୃଦୟ ସେହିପରି
 ହୋଇପାରେ । ହୃଦୟ ମୁଁ ଅଧରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି ବେଳକୁ
 ସେ ନିଷ୍ପାପ ଲୋକସୁଲଭ ନିଦ୍ରାରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥାଇପାରେ ।
 ହୃଦୟ ତାର ସେ ସମୟର କଥାବାର୍ତ୍ତାର ସରଳତାରେ ମୋର ସମସ୍ତ
 ସନ୍ଦେହ ଭିତ୍ତିସ୍ଥାନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇପାରେ । ତେବେ ଏତେ ଚିନ୍ତା
 କାହିଁକି ? ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣାର କାରଣ କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ହୃଦୟ ରିତରୁ ଗୋଟିଏ
 କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲା । ନା, ଏପରି ବାସ୍ତବିକ ମନକୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଉଛନ୍ତି ?
 ଏଥରର ସନ୍ଦେହ ସବୁ ସତ୍ୟ । ଏଥରର ସନ୍ଦେହ ଆଉ ଅମୂଳକ ନୁହେଁ;
 ପୁଣି ସେହି ଘୃଣା ଓ ବିଷାକ୍ତ ଚିନ୍ତାର ପ୍ରୋତ ମୋ ମନକୁ ଅଧିକାର କରି
 ବସିଲା, ସେତିକି ବେଳେ ମୋର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟର ଯେ ସ୍ବଳନ ହୋଇ-
 ଥିଲା, ତାହା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ସମୟରେ ମୁଁ ନିଜେ ପାପ କରୁଛି ବୋଲି
 ସିନା ଆଜି ଅନ୍ୟର ପାପ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦିହାନ ହୋଇ ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା
 ଭୋଗୁଛି ! ମୁଁ ଯଦି ନିଜେ ଆଜ୍ଞାବନ ପରିସ୍ଥ ଆଜି, ତାହାହେଲେ ଅନ୍ୟ-
 ମାନଙ୍କର ପାପ ବିଷୟରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଅନ୍ତା କିପରି, ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବା
 ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ? ଏହିପରି ଚିନ୍ତାକର ସମସ୍ତ ଭର୍ଷା ଓ ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟରେ

ମୋର ହୃଦୟରେ ପ୍ରକୃତ ଅନୁତାପର ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ପଡ଼ିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଅନୁତାପର ପ୍ରଭାବ ବଡ଼ କ୍ଷୀଣ, ଅନୁତାପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ କ୍ଷମା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

“ମୋର ଏସବୁ ଚିନ୍ତା ରିତରେ ଅଧିକ କଷ୍ଟଦାୟକ କଥା ଏହି ଯେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ମୋର ଗୋଟାଏ କପର ସ୍ବତଃସିଦ୍ଧ ଅଧିକାର ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏ ଅଧିକାର କାରି କରିବା ପାଇଁ ମୋର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ସେ ମୋର, କିନ୍ତୁ ନିଜର ଇଚ୍ଛାମତେ ଯଥେଚ୍ଛାସ୍ବର କରିବା ପାଇଁ ତାର ଶକ୍ତି ଅଛି । ସେ ମୋର ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଶାସନ କରିବା ପାଇଁ ମୋର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ଲଳିତ ବାବୁଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଦେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଅଣ କରିପାରେ ?

“ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ଗୋଲକଥନା । ସେ ଯଦି ମୋତେ ଗୁଡ଼ି ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଲଳିତବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିବ, ତେବେ ତ ଏକ ପ୍ରକାର ଭଲ । ଜାଣିବି ସ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଅନ୍ୟତ୍ର ବିବାହ କଲା । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ରିତରେ ତ ଗୁଡ଼ି-ପତ୍ନୀର ପ୍ରଥା ତଳେ । ଅନ୍ତତଃ ଦାଣ୍ଡକୁ ଦଟଣାଟା ବେଶୀ ଦୋଷାବଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ । ମୋର ହୃଦୟ-ସଭାକୁ କାଳକ୍ଷେପେ ଭବିତବ୍ୟତା ଶାନ୍ତ କରି ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ମୋତେ ସଦା ନ ଗୁଡ଼ି ସେ ମିଥ୍ୟାସୂଚିଣୀ ହୁଏ, ମୋର ବୋଲି ମୋତେ ଦେଖାଇ ଓ ଜଗତକୁ ଦେଖାଇ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟକୁ ନିଜର କରେ, ତେବେ ମୋର ଉପାୟ କଅଣ ? ମୋ ସହେତୁ ଓ ଆଶଙ୍କା ଦୂର ହେବ କିପରି ? ମୋର ଆକାଞ୍ଛା ଓ ଆଶା କେଉଁ ଦିଗ ଧରି ଚାଲିବ ? ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁ ଏକ ପ୍ରକାର ପାଗଳ ହୋଇଗଲି ।”

~~~~~

—କୋଟିଏ—

“ଦର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେସନ୍ ଚାକି । ଆମ ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଫୁଟବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଗାଡ଼ ରହିଲା । ସେଠାରୁ ଆମ ସହରର ଆଲୋକଗୁଡ଼ିକ

ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଆଲୋକ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହେଲେ କଥା ହେଲା, ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଇ ଦେଉଥିଲା, ଘର ଆସି ପାଖ ହେଲାଣି । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ଗାଡ଼ ସ୍ପେସନରେ ଲାଗିବ, ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଆଲୋକ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଦିଶୁଛି, ତାହାର ଡକ୍ଟ ଆଲୋକ ମତେ ବାଟ କଢ଼େଇ ନେଇ ପାପ କଲୁଣିତ ମୋର ଘରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇବ । ଘର ପାଖ ହୋଇଗଲା । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁଠାରେ ସେହି ସ୍ଥାନ ସଙ୍ଗୀତେ ସଙ୍ଗେ ପାପ ପ୍ରଣୟରେ ମାଡ଼ୁଛି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋଠାରୁ ଦୂରୀକର ବାଟର ଦୂରତ୍ବରେ ନି ନାହିଁ । ଏ ଚନ୍ଦ୍ରା ମୋ ହୃଦୟକୁ ଯେତେ ଜଷ୍ଟିଦେଲା ତାକୁ ସେତିକି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କରି ପକାଇଲା । କିପରି ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବି, ସବୁ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟକରି ଆଖିରେ ଦେଖିବି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କାଉଲି ହେଉଥାଏ—ଗାଡ଼ କାହିଁକି ସେ ସ୍ପେସନରୁ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ବୋଲି ମନେ ମନେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥାଏ । ଏଣେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ସଙ୍କୋଚ ନି ଥାଏ । ମୋ ଛାତି ଦୁରୁଦୁରୁ କର୍ମିଲା, ଦେହ ଶୀତେଇଗଲା ଏବଂ ଦାନ୍ତ ପାଟି ଥରିଲା । ସେତେବେଳର ଅବସ୍ଥାରେ ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୟାର ପାତ୍ର ହୋଇ ଉଠିଥିଲି ।

“ଶେଷରେ ଗାଡ଼ ଯାଇ ଆମ ଶେସନରେ ରହିଲା ଏବଂ ମୁଁ ସନ୍ତୁ-
ରୁଲିତବଦ୍ ପ୍ରାଚୀନରୁ ବାହାରି ବାହାରେ ଖଣିଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ରେ ଉଠି
ଗାଡ଼ବାଲାକୁ ଘର ଠିକଣା ବତାଇଦେଲି । ଗାଡ଼ ଚାଲୁଥାଏ, ମୁଁ କିଛି ନ
ବିଚାରି ବାଟରେ ପାରି ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଚାହିଁଥାଏ ଏବଂ
ବାଡ଼ର ଛାଇ ଆଗପଟେ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଲେ କିପରି ପଛକୁ ଯାଉଛି, ପଛପଟ
ଆଲୁଅ କିପରି ଛାଇକୁ ଆଗକୁ ନେଇଯାଉଛି, ସେହି କଥା ଦେଖୁଥାଏ ।
ଗାଡ଼ ଅଧବାଟ ଯିବାପରେ ହଠାତ୍ ମୋର ମନେହେଲା, ମୋର ବାକ୍ସ ଓ
ଲୁଗାପଟା ସବୁ ଗାଡ଼ରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଛି । ଲୁଗାପଟା ପାଇଁ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ
ହୋଇ ପଡ଼ିଲି; କିନ୍ତୁ ପୁଣି ମନେ ହେଲା, ଗାଡ଼ ଆମ ସ୍ପେସନରେ ପ୍ରାୟ
ଅଧଦଣ୍ଡାରୁ ବେଶୀ ରହିବ । ଫଳରେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନ ଫେରି ଘରୁ ଚାଲି
ପଠାଇ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଜିନିଷ ମିଳି ପାରିବ । ଏକଥା ସେତେବେଳେ ଅବଶ୍ୟ-
ବସ୍ତୁର ଥିଲା କି ନାହିଁ ସତା କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଗାଡ଼ ଆମ ସ୍ପେସନରେ

ବେଶୀ ବେଳ ନ ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବା ଶୁକର ଯାଇ ଜିନିଷ ପତ୍ର ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ମୁଁ ଯେ ମୋ ମନର ସେତେବେଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କୁ ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେପରି ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ମରଣ ହେଉଛି, ଘରେ ଯେ ଭାଷଣ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାର ଆଶଙ୍କା କରିଥାଏ, ତାହାର ଗୋଟାଏ କପର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଛାୟା ମୋ ମନକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆବୃତ କରି ରଖିଥାଏ ।

“ମୁଁ ମୋ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେତେବେଳକୁ ଅଧ ରାତିର ପାଖ ପାଖ । ଜଣେ ଦିକ୍ଷଣ ଗାଡ଼ିବାଲା ଆମ ଫାଟକ ଦୁଆର ଆଗରେ ବୋଧହୁଏ ଚାପିପାଇଁ ଅପେକ୍ଷାକରି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦୋମାହାଲୁ ଉପରେ, ମୋ ଘୋଇବା ଘର ଝରକା ବାଟୁଆଲୁଅ ଆସି ସଜକରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏତେ ରାତି ପହଞ୍ଚି, କାହିଁକି ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି, ସେ ଦିଗ୍‌ସ୍‌ରେ କୌଣସି କାରଣ କଲ୍‌ଜନା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ମୁଁ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଯାଇ ହାତମାଲିଲି । ହଠାତ୍ ମୋ ମନରେ କପର ଗୋଟାଏ ଆଶଙ୍କା ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲା ଯେ, ସତେ ଯେପରି ମୋର ଜୀବନର ଗୋଟାଏ କିଛି ସ୍ମରଣୀୟ ଦାରୁଣ ଘଟଣା ଘଟିବ । ମୋର ଦୁଆରେ ମାରିବା ଶୁଣି ଶୁକର ମାଧୁଆ ଦୁଆର ଖୋଲିଦେଲା । ମାଧୁଆ ବହୁ ଦିନରୁ ଗୋଟିଏ ନିମକସରୁ ବିଶ୍ୱାସୀ ଶୁକର— ‘କିନ୍ତୁ ଭାରି ବୋକା । ଦୁଆର ଫିଟାଇ ଦେବାମାତ୍ରେ ମୋର ଆଖି ଆଗରେ ଖଣ୍ଡିତ ଛତା ଓ ଯୋତା ହଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ଏହା ଦେଖି ମୋର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କଥା; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏଥିରେ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ନାହିଁ—କାରଣ ଏହିପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ଘଟିବ ବା ଦେଖିବି ବୋଲି ମୋର ଆଶଙ୍କା ଥାଏ । ତେବେ ମୋ ଆଶଙ୍କାକୁ ସତବୋଲି ମନେ ମନେ ବିଚାର ମାଧୁଆକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି, “କରେ, କିଏ ଆସିଛି କି ? ଏ ଛତା ଯୋତା କାହାର ?” ମାଧୁଆ କୌଣସି ଉପକ୍ରମଣିକା ନ ହୋଇ ପଦେ କଥାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ‘ଲଳିତଦାଉଁ’ । ମୁଁ ପଚାରିଲି—‘ଆଉ କିଏ ଅଛି ?’ ମାଧୁଆ କିଛିକ୍ଷଣ ତୁପ ରହି କହିଲା, କେହି ନାହିଁ । ତାର ସେହି ଉତ୍ତର ଦେବାର ସ୍ୱର ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ମୋତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଲାପରି କଥାଟି କହିଦେଲା—ସତେ ଯେପରି ଆଉ କିଏ ଥିଲେ ମୁଁ ବିରକ୍ତ

ହୋଇଥାନ୍ତୁ । ତା କଥା ଶୁଣି ‘ତେବେ ମୋ ଆଖିଙ୍କା ତ ଠିକ୍ ବୋଲି ଆଉ
ଥରେ ଚିତ୍ତୁର ପଚାରିଲି’ କରେ, ପିଲାଏ ?’ ମେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ବାବୁ,
ପିଲାଟିମାନଙ୍କର ସମସ୍ତଙ୍କର ଦେହ ଭଲ ଅଛି । ସେଉଁଟିମାନେ ତ କେତେ-
ବେଳୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲେଣି ।” ଏହାପରେ ମୋର ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ବୁଜ ହୋଇ
ଆସିଲା । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ନିଶ୍ୱାସ ଶରୀରାତ୍ମକରେ ଶାନ୍ତିର ଥିବ ବୋଲି ବେଳେ
ବେଳେ ଯାହା ଆଶା କରୁଥିଲି, ସେ ଆଶା ତେବେ ପଣ୍ଡ ହେଲା । ଆଉ କାହିଁକି,
ଯାହା ତ ହେବାର ହେଲାଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୟା ଓ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଦରକାର । ଏ କଥା
ଯେତେ ଚିତ୍ତୁରଲି, ମୋର ଯୈର୍ଯ୍ୟ ସେତିକି ଲେପ ହେବାରୁ ବସିଲା । ସବୁଠାରୁ
ମନ୍ଦ ଏପରି ଯେଉଁ ଆଖିଙ୍କା କରୁଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଯେ ନିର୍ମମ ନିଶ୍ୱାସ
ସତ୍ୟ ରୂପେ ଆଗରେ ଠିଆ । ଭେ ଭେ ଡକା ଗୁଡ଼ିଲା ପରି ମନେ ହେଲା । କିନ୍ତୁ
ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସୈତାନ ମୋ ମନରତରେ ବୁଲି ବୁଲି ଉପଦେଶ ଦେଲା ।
ମାଇକନିଆ ପରି ଏପରି ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି କାନ୍ଦିଲେ ବା
କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚାକାର କଲେ ସେମାନେ ଯେ ତମେ ଅସିବାର ଜାଣିଥାନ୍ତି
ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଶସିଯିବେ, ସ୍ଥିର କରି କିଛି କରି ପାରବ ନାହିଁ । ସାରା
ଜୀବନ ସଂଶୟ ଓ ଅନିଶ୍ଚୟରେ ଭାସି ହୋଇ ମରବ ।

“ଏ ଉପଦେଶ ପାଇ ଦୃଢ଼ତାରୁ ଦୃଢ଼ତା କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ଏବଂ
ଆପଣ ଶୁଣିକରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବେ, ମୋ ମନରେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଉପୁଜିଲା ।
କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ସ୍ୱରୂପ ଜାଣିବାକୁ ଏବଂ ତାର ପାପର ଉପସ୍ଥଳ
ପ୍ରତିଫଳ ତାକୁ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ମିଳିଛି । ଦୃଶ୍ୟ ଏବଂ ହୋସ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ଦୃଢ଼ତାକୁ ଚାଲି ଆସିଲା ଏବଂ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ମୁଁ ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ଚୟ ଦାନକ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଦୃଶ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିହସା ଅଗ୍ନି-
ସ୍ପୁଲିଙ୍ଗ ପରି ମୋ ଆଖିରୁ ତାହାର ପଡ଼ୁଥାଏ । ସେତିକି ବେଳେ ମାଧୁଆ
ଆସି ଉପର ମାହାଲରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ବୋଧହୁଏ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ,
ଯାଇ ସାମ୍ରାଜୀକୁ ମୋର ଆକର୍ଷକ ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା ଦେବ, ସେପରି ହେଲେ
ମୋର କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମନେ କଲି । ମୁଁ ତାକୁ
ଅଟକାଇଲି ଏବଂ ତୁରନ୍ତ ଷ୍ଟେସନକୁ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ଷ୍ଟେସନ

ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ମୋ ନାମ କହି ଗାଡ଼ିରୁ ମୋର ଉନ୍ନତପତ୍ର ଘେନ ଆସିବା ପାଇଁ ତାକୁ ହୁକୁମ ଦେଲି ।

“ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ହୁକୁମ ତାମିଲ୍ କଲେବାକୁ ଧାଇଁଲା । ସେ ଯିବାପରେ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଭଲକରି କଲି ଦେଇ ମୁଁ ଉପରକୁ ଉଠିଲି— ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ନିମନ୍ତେ—କିନ୍ତୁ କି କାର୍ଯ୍ୟ କପରି ସାଧନ କରିବାକୁ ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ସେ ସମୟରେ ମୋର କୌଣସି ଧାରଣା ନଥାଏ । ମୁଁ ଘୁଣାନ୍ତରେ ସୁଇଚ୍ ଭରସା ନଥାଏ ଯେ ମୁଁ ସେଦିନ ରାତିରେ ଯାହା କଲି ମୋତେ ସେପରି କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କଥଣ କରିବ କିଛି ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀର କରି ନଥାଏ । ତେବେ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା କଣ ସେ ବିଷୟରେ ମୋର ଆଉ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନଥାଏ । ହୁଏତ ଏକଥା ସତ୍ୟ ହୋଇନଥିବ, ହୁଏତ ମୋର ଆଶଙ୍କା ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବ । ମୋର ଏଠାରେ ଯେ ଆଶଙ୍କା ସବୁଥିଲା, ତାହା ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ସେ ବିଷୟରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ଲେଡ଼ା ନାହିଁ । ସେ ମୋର ଅଜ୍ଞାତରେ ଅଧ ରାତିରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକୁଟିଆ ଆସି ଆଗରୁ ପିଲମାନଙ୍କୁ ସୁଆଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏତିକି ତ ଯଥେଷ୍ଟ । ଏହାପରେ ଆଉ କି ପ୍ରମାଣ ଦରକାର ହୋଇପାରେ ? ତେବେ ଶେଷ ପ୍ରମାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଷୁଷ ପ୍ରମାଣଟାକୁ ନେବାପାଇଁ ମନରେ କୌତୂହଳ ଜାତ ହେଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଭୟ ହେଲା, ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ସେମାନେ ଯଦି ଗୁଡ଼ ବାଡ଼ି ହୋଇଯାନ୍ତି, ଲଳିତବାରୁ ଯଦି କୌଣସି ମତେ ଘିରି ଚାଲି-ଯାନ୍ତି ତେବେ ମୋ ଶେଷ ପ୍ରମାଣଟା ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ରହିଯିବ, ସନ୍ଦେହ ପାଇଁ ଯେ ବାଟ ରହିଯିବ ।

— “ଯେତେଶୀଘ୍ର ହୁଏ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ସଙ୍କଳ୍ପରେ ମୁଁ ଗୋଟି ଟିପି ଟିପି ଗୋଟାଏ ବୁଲ ବାଟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପିଲଙ୍କ ଶୋଇବା ଘର ଦେଇ ଯାଇ ସେମାନେ ବସିଥିବା ବେଠକଖାନା ଦୁଆରମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ମୋ ସବୁ ସାମଗ୍ରି ଅଟିର ଧାଇଁ ସେ ଘରେ ଶୋଇଥିଲା । ମୋର ମନେ ହେଲା ସତେ ଯେପରି ସେ ମୋ ପଦ ଶବ୍ଦରେ ତମକି ପଡ଼ୁଛି । ଉଠି ପଡ଼ିବା ଉପରେ ଅଛି । ହଠାତ୍ ସେ ଯଦି ଉଠି ପଡ଼େ ଏକଥା ଚିନ୍ତାକରି

ଭାରି ଲଜ ମାଡ଼ିଲା । ଭାରି ଆତ୍ମଶ୍ରାନ୍ତ ଆସିଲା , ଆଉ ଘରେ କଅଣ ଚାଲିଛି
ଧାଉଳି ଯଦି କୌଣସିମତେ ଜାଣିପାରିବ ଏକଥା ମନେକରି ମୋ ମୁଣ୍ଡ
ତଳକୁ ହୋଇଗଲା ।

“ହାୟ, ସେ ମୋତେ ନେଇ କେତେ ତଳେ ପକେଇଛି ! କେଡ଼େ
ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ଲୋକ ମୁଁ, କେଡ଼େ ବଡ଼ ଘରର ପୁଅ, ଜୀବନଯାକ ପରିବାରରେ
ବାନ୍ଧ ହୋଇ ପୁଣି ରୂପେ ପାରିବାରିକ ଧୂଳି ଅନୁଭବ କରିବି ବୋଲି ବିଚାର
ଆଜି ଏହି ପରିଣାମରେ ଆସି ପଡ଼ିଛି । ପାଞ୍ଚଟା ପିଲାଙ୍କ ମା ସେ । ଗୋଟିଏ
ଅତି ସ୍ଥାନ ବାସକର ପ୍ରେମରେ ଡେଇଁ ମୋ ଘରମୁଣ୍ଡରେ କଳଙ୍କ-ଶଗଡ଼ ଲଦି
ଦେଇଛି । ସେ ଲୋକଟାର ବର୍ଣ୍ଣ ଟିକିଏ ଅଧିକ ଗୋରୁ ବୋଲି ସେ ଏଡ଼େ
ବଡ଼ ସ୍ଥାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ତଳେମାତ୍ର କୁଣ୍ଡିତ ହେଉ ନାହିଁ । ଫେର
ପିଲାମାନଙ୍କର ଏଡ଼େ ନିକଟରେ ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେ ସ୍ନେହକରେ ବୋଲି
ଜୀବନଯାକ ଛଳନା କରି ଆସୁଥିଲା—ରୁକରଣୀ ଧାଉଳି ଶୋଇବା ଘରର
ଏଡ଼େ ପାଖରେ—ଓହୋ, କେତେ ସ୍ଥାନ ସେ ! ନାଶ୍ ହୋଇ ମା ହୋଇ ସେ
କି ଅକର୍ମକରୁଛି ! ସରଳ ପିଲାଟିମାନଙ୍କ ଆଗରେ କି ଆଦର୍ଶ ଆଣି ଥୋଇଛି ।
ନା, ନା ସେ ନାଶ୍ ନୁହେଁ ରକ୍ଷଣୀ; ସେ ମା ନୁହେଁ ପିଲାଟିମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ।

“ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତାର ସେ ଚିଠିକଥା । ଏଣେ ଏପରି ନାଟ ଲାଗିଛି ।
ତେଣେ କେଡ଼େ ସରଳଭାବରେ ଛଳନା କରି ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଚିଠି
ଲେଖିଛି । ମୟାବଳା—ମଥ୍ୟାବାଦିନୀ ସେ । ମୁଁ ଯଦି ଆଜି ରାତିରେ
ନିଆଁ କାଲି ସକାଳୁ ପଡ଼ିଥିଥାନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ କେଡ଼େ ସରଳ ଭାବରେ
ସେ ମୋତେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଇଚ୍ଛାଥାନ୍ତା । କେତେ ପ୍ରକାର ବେଶପରିପାଟିରେ
ମୋ ମନକୁ ଭୁଲାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତା । ଓହୋ ! ମଥ୍ୟାବୁର ଆଜି
କେତେ ବାଟ ଯାଇ ପାରେ ? ଏପରି ବିଚାର ବିଚାର ମୁଁ ଧାଉଳି ଚକ୍ଷୁଅନ୍ତ—
ଗଳକୁ ଚାଲି ଯିବାପାଇଁ ସେ ଘରପୁଡ଼ି ବରଣ୍ଡାକୁ ଚାଲି ଆସିଲି ଏବଂ ବରଣ୍ଡାର
ଗୋଟିଏ ତରଫ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲି । ପୁଣି ଦିତାରିଲି ଏ ତ କାଳ ବିଳମ୍ବ
କରିବାର ସମୟ ନୁହେଁ । ହଠାତ୍ ତରଫରୁ ଉଠି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଘର ଆଡ଼କୁ

ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି; କିନ୍ତୁ ତରଳରୁ ଗୋଡ଼ ଉଠିଲା ନାହିଁ । ଘୋର ଅବସାଦ ମୋତେ ଘୋଟିକିଲା । ମନେ ହେଲା, ସତେ ଯେପରି ମୁଁ ଆଉ କିଛି ପାରିବି ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ମୋର ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ପ୍ରାଣନାଶ ହୋଇଯିବ ।

“ମୁଁ ଶୁଣି ବୁଝିଲି, ସେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହେବ । ମୋର ମନେ ହେଲା, ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ କାମନା କରୁଛି । ମତେ ମାରଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ତ ମଲେ ନଚଳେ । ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଯୋଗ । ଏ ସୁଯୋଗ ମୁଁ ତାକୁ କେବେ ଦେବିନାହିଁ । ତୁମ୍ଭର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ଇଚ୍ଛା ମୋ ହୃଦୟରୁ ଯାଇ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ପ୍ରକୃତି ଜାଗି ଉଠିଲା । ଏଣେ ମୁଁ ଏକାକୀ ବସିଛି । ତେଣେ ସେ ଦୁହେଁ ବୈଠକଖାନାରେ ବସି ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି । ଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ସେହିକ୍ଷଣି ତାକୁ ଚଣ୍ଡିଚି ପି ମାରଦେବାକୁ ମନହେଲା ।

“ସପ୍ତାହ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁଦିନ ମୁଁ ତାକୁ ମୋ ଶୋଇବା ଘରୁ ବଳାଙ୍ଗୁରରେ ବାହାର କରି ଦେଇଥିଲି ଏବଂ ଜନସମାଜ ଛିନ୍ନହୁଏ ଫୋପାଡ଼ି ଥିଲା, ସେହି ଦିନର ସ୍ମୃତି ମନେପଡ଼ି ତାକୁ ସେ ଦିନ କାହିଁକି ହତ୍ୟା ନ କଲି ସେଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ଧୂଳାର କଲି । କିଛି ଗୋଟାଏ ନୃଶଂସ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରକୃତି ମୋର ହୃଦୟରେ ଜାଗିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସର୍ବ ପ୍ରକୃତି ଦୂରହୋଇଗଲା ଏବଂ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁର ହିଂସା ଓ ପାଶବିକତା ମୋର ହୃଦୟକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କନ୍ଦୁ କଲା ।”

—ଏକୋଇଶ—

“ଏହି ପ୍ରକୃତିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମୁଁ ଗୋଡ଼ରୁ ଯୋଡ଼ା କାଢ଼ି ପକାଇଲି । ଏବଂ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ଟିକିଏ ସୁଖା ଶବ୍ଦ ନ କଲି ମୋର

ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଯେଉଁ ଠାରେ ଥିଲା ସେଠାକୁ ଗଲି । ଶତ୍ରିଏ ଗୁପ୍ତି ବାହାର କଲି । ଖୁବ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ହାତରେ ଧରି ଯିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏବଂ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କେବେ ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଖୋଳିଦତରୁ ଗୁପ୍ତିଟି ବାହାରିଲା ଖୁବ୍ ଦାଡୁଆ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ଧାର ଘରେ ଝିକମକ୍ ଝଲସୁ ଥାଏ, ତାର ସେହି ତେଜରେ ମୁଁ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଦାଁ ହାତରୁ ଖୋଳଟି ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଖୋଳ ଗୋଟାଇବାକୁ ନରହୁ ଦେହରୁ କୁରୁତା ଓ ତାଦର ପ୍ରକୃତ ବହାର କରି ସେହି ଗୁପ୍ତି ହସ୍ତରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେମାନଙ୍କ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଗଲି । ଦୁଆର ଏ ପାଖେ ଟିକିଏ ଠିଆ ହୋଇ କାନ ଡେରିଲି ଏବଂ ତା ପରେ—ତା ପରେ ଖୁବ୍ ଯୋରରେ ଦୁଆରକୁ ଧକ୍କାମାର ଦେଇ ମେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ହଠାତ୍ ଘର ମଝିରେ ମୋତେ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ତେହେରା ଓ ଅବସ୍ଥା ଯାହା ହେଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ସଦା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ମନେ ପଡ଼ୁଛି କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ତେହେରା ଦେଖି ମୋ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ପୁର ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ମୋର ସଂକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ସେହି ତେହେରାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତି ପାଇଥିଲି, ମୋତେ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଘୋର ନିରାଶ୍ୟ ଏବଂ ଅତି ଦୃଶ୍ୟ ଭୟ ଚିହ୍ନ ହୋଇଗଲା । ହଠାତ୍ ମୋତେ ଦେଖି ସେମାନେ ଯେପରି ରୁନିପଡ଼ିଗଲେ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ମୁଁ ମଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଶୋର ପାରିବି ନାହିଁ । ଲଳିତ ବାବୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ତରଳରେ ବସିଥିଲେ । ହଠାତ୍ ମତେ ଦେଖି ସେ ରୁନିଆ ହୋଇଗଲେ । ଏବଂ କାନ୍ଦୁରେ ଯାଇ ଲେପିହୋଇ ଠିଆ ହେଲେ । ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିଲି ଶାରୁ ଲଳିତ ବାବୁ ଅତିଦୃଶ୍ୟ ଭୟରେ ମୁହଁମାଣ ।

“ଆଉ ସେ—ତାଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭୟ, କିନ୍ତୁ ଭୟ ସଙ୍ଗେ ଆଉ କିଛି ମିଶିଥାଏ । ଏହି ଆଉ କିଛି ଟିକକ ଯଦି ନ ଥାନ୍ତା, ମୁଁ ଯଦି ଖାଲି ଭୟର ଚିହ୍ନ ତା ମୁହଁରେ ଦେଖିଥାନ୍ତୁ, ତେବେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ କାଣ୍ଡ ଘଟିଗଲା ତାହା ଘଟି ନ ଥାନ୍ତା । ଘଟଣା ଅନ୍ୟ ଫଳପରି ତାଲିଆନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଜଣାଇଲା ଭୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିରାଶ୍ୟ ଭରକ୍ତି ଏବଂ ମୋ ପ୍ରତି

କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ତା ମୁହଁରେ ଦେଖା ଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଲିଭିଗଲା । ମୁଁ ମନେ କଲି, ମୁଁ ତାହାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରେମିକ ସଙ୍ଗରୁ ତାକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବାପାଇଁ ହଠାତ୍ ଆସି ଏପରି ଆକର୍ଷିତ ହେବାରୁ ତା ମନରେ ବିରକ୍ତି ତାର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୁଖରେ ବାଧା ଦେବାକୁ ଯିବାରୁ ତାର ମୋ ପ୍ରତି ଏ ଦୃଶ୍ୟ । ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରା, ଏହି ଆଶଙ୍କା ମୋ ହୃଦୟରେ କୋପ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତି-ହଂସାର ନିଆଁ ଜାଳି ଦେଲା ।

“ତା ମୁହଁରେ ଏହି ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ବିରକ୍ତିର ଭାବ ବେଶି ସମୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଲଳିତବାରୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ଏବଂ ମୋର ମନେ ହେଲା, ସତେ ଯେପରି ଲଳିତବାରୁ ଚାହାଣୀରେ ତାକୁ କହୁଛନ୍ତି— ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଉପାୟ କଅଣ ? ମିଛ କହୁ ଯଦି ଏ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ସମ୍ଭବ, ତା ହେଲେ ଆରମ୍ଭ କର, ବିଳମ୍ବ କାହିଁକି ?’ ଲଳିତ ବାରୁଙ୍କ ଚାହାଣୀରୁ ଏତକ ପଡ଼ି ତାର ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ବିରକ୍ତି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ଏବଂ କିପରି ନିଜ ପ୍ରେମିକକୁ ରକ୍ଷା କରିବ ସେଥିପାଇଁ ତାର ଘୋର ଉଲ୍ଲାଷା ଜାତ ହେଲା । ମୁଁ ଦୁଆରବନ୍ଧ ପାଖରେ ପିଠି ଆଉ ଆଳରେ ଛୁଣ୍ଟି ଧରି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଲଳିତବାରୁ ହସି ହସି ଅତି ସରଳଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ— ‘ଗାଉଣା ବାଜଣା କରୁ କରୁ’—ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ସେ କହୁ ଉଠିଲା, ‘ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ତ ! ଚିଠି’—କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବା ତାଙ୍କୁ ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରିବାକୁ ଅବସର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସମ୍ରାଜକ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ପ୍ରଳୟଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ମୋ ହୃଦୟରେ ଜାଗି ଉଠିଥିଲା, ଆଜି ସେହି ପ୍ରକୃତି ପୁଣି ମୋତେ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ବସିଲା ଏବଂ ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ସେ ପ୍ରକୃତି ଆଗରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲି ।

“ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ନିଜ ବକ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରିବାକୁ ସମୟ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ବିହମରେ ତା ଉପରେ ପଡ଼ିଲି । ଛୁଣ୍ଟ ଲୁଗା କର ଧରିଥାଏ— କାଳେ ଲଳିତବାରୁ ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନରେ ବାଧା ଦେବେ । ଛୁଣ୍ଟର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥାନ ଆଗରୁ ପ୍ରିୟ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଗଲା

ବେଳେ ସେ ଆସି ହଠାତ୍ ମୋ ହାତକୁ ଧରି ପକାଇଲେ ଏବଂ ‘ହାଁ, ହାଁ, ଏ କି ପାଗଳାମି’ ବୋଲି ପାଟି କଲେ ।

“ଲଳିତବାରୁଣ ପରି ଦୁର୍ବଳ ଲୋକର ହାତ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅତି ସହଜ କାର୍ଯ୍ୟ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବସିଲି । ମୋ ଆଖି ଦେଖି ତାଙ୍କ ମୁହଁ ପାଣ୍ଡୁର ହୋଇଗଲା । ସେ ଭୟରେ ଅତି ଅତି ଟେବୁଲ ଡଳେ ଗଲି ଘରୁ ପଳାଇଲେ । ମୁଁ ପଛରେ ଧାଇଁଲି; କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଜଣାଗଲା, ପଛରୁ ଯେପରି ମୋତେ କେନ୍ଦ୍ର ଟାଣୁଛି । ଫେରି ଦେଖିଲି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ । ତାଠାରୁ ଖସି ଯିବାପାଇଁ ଖୁବ୍ ଚେଷ୍ଟା କଲି; କିନ୍ତୁ ସେ ମୋର ଅଣ୍ଟାକୁ ଏପରି ଜକଟମକଟ କରି ଧକଲ ଯେ ଲଳିତ ବାରୁଣଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଧରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେଲା ।

“ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନରେ ଏପରି ତାଠାରୁ ବାଧା ପାଇବାରୁ ଏବଂ ବିଶେଷତଃ ସେ ମୋତେ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାରୁ ମୋ ହୃଦୟରେ କୋପ ବେଶୀ ଜଳି ଉଠିଲା । ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଭାବରେ ତାକୁ ଆଘାତ କରି ଏବଂ ସେହି ଆଘାତର ଜୋରରେ ସେ ଚାଲିଯିବ କରି ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦେଲା ।

“ମୁଁ ପୁଣି ଲଳିତବାରୁଣ ପଛରେ ଧାଇଁଲି । କିନ୍ତୁ ଦାଗ୍ରଦୁଆରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି, ଦିଶୁଥିଲା—ମୁଁ କେଡ଼େ ପାଗଳ; ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ଯଦି ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ପାପ-ପ୍ରେମିକ ପଛରେ ସଢ଼କରେ ଧାଏଁ, ଲୋକେ ଦେଖିଲେ କଅଣ କହିବେ ? ପ୍ରତିଫଳ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ଦୋର ପ୍ରକୃତି ହେଉଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଲୋକଙ୍କ ଉପହାସ୍ୟ ହେବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । କୋପରେ ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେହେଁ ମୋର କି କାର୍ଯ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ କପରି ଜଣା ପଡ଼ିବ, ସେ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ଅନୁଭୂତି ମୋର ଥାଏ । ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ସତେ ଲଳିତବାରୁଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ ମୁଁ ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠିଲି । ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି ସେହି ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ବୈଠକଶାଳା ଭିତରେ

“ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ଖଟ ଉପରେ ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ମୋର ଆଦାତ ତାକୁ ଖୁବ୍ ବାଧୁଛି ବୋଲି ଜଣା ଯାଉଛି । ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଲ୍ଲବଳ କରି ଚାହୁଁଛି । ତାହାର ସେହି ଗୁହାଣୀ ଜଣାଇ ଦେଉଥାଏ, ମୁଁ ତାର କପର ଶୟି ଏବଂ ମୋ ପ୍ରତି ତାର କପର ଭୟ ଓ ଘୃଣା । ଅବଶ୍ୟ ତା ମନରେ ଆଉ କଅଣ ଭାବ ଥିଲା, ମୁଁ ତା ଠିକ୍ କହୁ ପାରିବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋର ମନେ ହେଲା, ସତେ ଯେପରି ଏହି ଭୟ ଓ ଘୃଣା ଦୁଇଟି ପ୍ରକୃତ୍ତି ତାକୁ ଅଧିକାର କରିଛି । ଅନ୍ୟର ପ୍ରଣୟରେ ପଡ଼ିଥିବା ନାରୀର ସେ କଥା ଜାଣି ପାରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନୀ ପ୍ରତି ଯେମିତି ଭାବ ହେବା କଥା, ତାର ସେହି ଭାବ ହୋଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ବୁଝିଲି । ତେବେ କେବଳ ଯେବେ ସେହି ଗୁହାଣୀରେ କଥା ଆନ୍ତା, ସେ ଯଦି ପାଟି ନ ଫିଟାଇଥାନ୍ତା, ତା ହେଲେ ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଆତ୍ମସମ୍ବରଣ କରିଥାନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ ସେ କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଏବଂ ମୋର ହାତରୁ ଛୁଆ ଛଡ଼ାଇ ନେବା ନିମନ୍ତେ ତା ହାତ ପ୍ରସାରି ଦେଲା ।

“ସେ ମୋତେ କହିଲା, ‘ଦେଖ, ବୁଝି ବିଚାର କାର୍ଯ୍ୟ କର । ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛି ? ଲଳିତବାରୁ ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଘଟିନାହିଁ । ମୁଁ ନିଷ୍ଠୁର ।’ ଏହି ଶେଷ ପଦକ ମୋତେ ବେଶୀ ରଗାଇଦେଲା । ଏପରି ସମୟରେ ‘ମୁଁ ନିଷ୍ଠୁର’ ବୋଲି କହିବାରୁ ମୁଁ ବୁଝିଲି ସେ ପୂର୍ବ କଳଙ୍କିନୀ । ଲଳିତବାରୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଘଟିବାକୁ ତାର କିଛି ନାହିଁ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନୈଧରେ ଅଧୀର ହୋଇ ମୁଁ ଉତ୍ତରରେ ତାଙ୍କାର କଲି, ‘ମିଥ୍ୟାବାଦିନୀ, ରାକ୍ଷସୀ, ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ।’ ବାଁ ହାତରେ ତା ହାତକୁ ମୁଁ ଗ୍ରସିଧରିଲି, କିନ୍ତୁ ସେ ହାତ ଛଡ଼ାଇ ନେଲା । ମୁଁ ଛୁଆ ନ ଗ୍ରହଣ କି ହାତରେ ତା ତଣ୍ଡି ଧରି ଖଟ ଉପରେ ତାକୁ ପକାଇ ଚିପିଦେଲି । ଓଃ, ତା ବେକ କେଡ଼େ ଶକ୍ତ ! ସେ ଦୁଇହାତରେ ମୋ ହାତକୁ ତା ବେକରୁ ଛୁଆଡ଼ି ଦେଲା । ସତେ ଯେପରି ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲି । ସେ ମୋ ହାତ ଛୁଆଡ଼ି ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ତାର ବାପଟ ପେଟରେ ଠିକ୍ ଗ୍ରସି ତଳକୁ ଛୁଆ ବୁଝିଦେଲି.....

“ଲୋକେ କହନ୍ତି ପାଣିଲ ହୋଇଥିଲା ବେଳେ କଥାଟି କରି ପକାନ୍ତି, ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ—ରୁଚ୍ଛା ମିଛ । ମୁଁ ଯାହା କଲି ସେ କଥା ମୋର ସଫା ମନେ ଥାଏ ଏବଂ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସ୍ୱଭାବ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂଜ୍ଞାଲେପ ହେଉ ନ ଥାଏ । ମୋହୁଦୟରେ ହୋଷ ଯେତକି ଜନ୍ମ ଥାଏ ସଂଜ୍ଞା ଓ ଅନୁରୂପ ତେତକି ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ ଏବଂ ମୋହୁଦୟର ସମସ୍ତ ସନ୍ନିବସନ୍ନ ସେହି ପ୍ରବଳ ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ କଥାଟି କରୁଛି, ସେ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଲେପ ହେବ କିପରି ? ଅବଶ୍ୟ କଥାଟି କରିବ ସେ କଥା ଆଗରୁ ବିଷୟ କରି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଘଟଣା ସମୟରେ ଏବଂ ସେହି ସମୟର କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆଗରୁ ମୁଁ କଥାଟି କରୁଛି, ସେ କଥା ମୋତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉଥାଏ । ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣି-ପାରୁଥାଏ, ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧ ତଳେ ତାକୁ ମାରୁଛି ଏବଂ ଦାହୁଆ କୁଣ୍ଡ ତା ପେଟରେ ପୂରା ଗଳିଯିବ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କଲ ବେଳେ ମୁଁ ବୁଝୁଥାଏ, ଏହା ଅତି ନୃଶଂସ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଏହାର ପରିଣାମ ଶୁଣଣ ।

“କିନ୍ତୁ ଏ ଜ୍ଞାନ ଉଦୟ ହେବାର ଠିକ୍ ପରେ ଏଡ଼େ ଶୀଘ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ଯେ, ମୋର ମନେ ହେଲା ସଂଜ୍ଞା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୋଇଛି । ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛେଟ କଥା ମୋର ମନେ ଅଛି । ମୋର ମନେ ଅଛି, ତାର କୁରୁତା କିପରି କୁଣ୍ଡକୁ ଟିକିଏ ବାଧା ଦେଇଥିଲା ଏବଂ କିପରି ପୋଷାକର ବାଧା, ତମଡ଼ା ଓ ପଞ୍ଜରାହାତର ବାଧା ଡାକ୍ତର କୁଣ୍ଡ ଅବଲମ୍ବରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ତାର ପେଟ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । କୁଣ୍ଡ ନ ପଶିବ ବୋଲି ସେ ଦୁଇ ହାତରେ ତାକୁ ଧରି ପକାଇଲା, କିନ୍ତୁ ହାତ ଶୀଘ୍ର ଆ ହେଲା—କୁଣ୍ଡ ବାଧା ମାନିଲା ନାହିଁ ।

“ଜେଲଖାନା ଭିତରେ ହାଜତରେ ରହି ମୋର ନୈତିକ ପ୍ରକୃତ୍ତିର ଯେତେବେଳେ ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ବା ବିପ୍ଳବ ହେଲା, ସେ ସମୟରେ ମୁଁ ଏହି ଘଟଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଭାଗ ମନେ ପକାଇ ସେତେବେଳେ ମୋ ମନରେ କି ଧାରଣା ସବୁ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ସ୍ମରଣ କରିଥିଲି । ମନେ ଅଛି ସେତେ-

ବେଳେ ଠିକ୍ ଛୁଣ୍ଟ ଭୂଷି ଦେବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରିଥିଲି
ସେ ମୁଁ ମାରୁଛି ।

“ଜଣେ ଅସହାୟ ଅବଳା—ମୋର ନିଜ ସ୍ବାକୁ ମୁଁ ହତ୍ୟା କରୁଛି; କିନ୍ତୁ
ଯୁଦ୍ଧରୁ କହିଛୁ ଚିନ୍ତାର ଠିକ୍ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଆହୁରି
ମଧ୍ୟ ମନେ ଅଛି, ଛୁଣ୍ଟ ଭୂଷିଦେବୀ ପରେ ମୁଁ ଛୁଣ୍ଟକୁ ପୁଣି ଟାଣି ଆଣିଥିଲି ।
ସତେ ଯେପରି ଏପରି କରିବା ଦ୍ବାରା ମୋର କରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିକାର
ହେବ ତୋଲି ମୋର ମନେ ହେଲା । ତା ପରେ ହଲଚଲ ନ ହୋଇ ସେହି
ଛୁଣ୍ଟ ହାତରେ ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲି । ଖାଲି ବରୁରୁଆଏ, ଏ କାର୍ଯ୍ୟର
ପ୍ରତିକାର ସମ୍ଭବ ନା ନାହିଁ ? ଛୁଣ୍ଟ କାଠି ଆଣିବା ପରେ ସତେ କଅଣ ତାର
କିଛି ଉପକାର ହେଲା କି ?

“ସେ ଖଟରୁ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ଚାଲିଲେ କଲା, ‘ଧାଇ, ସେ ମୋତେ
ମାରି ପକାଇଲେ ଲେ ।’ ଏ ଚାଲିର ଶୁଣି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସି ତାପାଖେ ପହଞ୍ଚି-
ଲାଣି, ତଥାପି ମୋର ମନେ ହେଉଥାଏ, ସତେ ଯେପରି ଚିଣ୍ଟେଷ କିଛି
ଅନଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସେ ମିଛରେ ଏପରି ଚାଲିର କରୁଛି ।

“ଏହି ସମୟରେ ରକ୍ତଧାର ତାହାର ଲୁଗା ଭେଦି ପଦାକୁ ବାହା-
ରିଲା, ତଳେ ଝରଝର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ହଠାତ୍ ମୋର ମାନସିକ ଭାବ
ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଚିତ୍କରିଲି, ଯାହା ହୋଇଛି, ଠିକ୍ ହୋଇଛି,
ତା ପ୍ରତି ମୁଁ ଯାହା କରୁଛି, ତାହାର ପ୍ରତିକାର ଦେବାର କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ
ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ହେଲା ଯାହା ହୋଇଛି ତାହାହିଁ ମୋର କରିବା
ଉଚିତ ଥିଲା । ତଥାପି ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଅବଶେଷରେ ସେ ରକ୍ତସ୍ରାବ
ହେତୁ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଁ ଛୁଣ୍ଟଟା ତଳେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ସେ
ଘର ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ସ୍ଥିର କଲି ଏତେବେଳେ ଚିହ୍ନିଲି ଦେବା ଉଚିତ
ନୁହେଁ—ଧୀରତା ଓ ସ୍ଥିରତା ବଡ଼ ପ୍ରୟୋଜନ । ତା ଆଡ଼କୁ ବା ଧାଇଁ ଆଡ଼କୁ
ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ନ ଚାଲୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାହାରିଗଲା । ଧାଇଁ ଭୟରେ ଚାଲିର

କରୁଥାଏ ଓ ଶୁକରାଣୀକ ଡାକୁଥାଏ । ମୁଁ ମୋ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯିବା
ବାଟରେ ଶୁକରାଣୀକୁ ଦେଖି ତା ସାନ୍ତାଣୀ ପାଖକୁ ଡାକୁ ପଠାଇଦେଲି
ଏବଂ ମୋ ଶୋଇବା ଘରେ ଯାଇ ବିରାଜ କଲି, କଥଣ କରାବ ?

“ସେଠାରେ ମୋର କଥଣ କରିବା ଉଚିତ ବେଶ୍ ମତେ ଦିଶିଗଲା ।
କାହ୍ନୁରୁ ପିତୃଲ ବାହାର କରି ଆଣିଲି । ଦେଖିଲି ଟୋଟା ଭଉଁ ହୋଇ
ତାହା ଠିକ୍ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଛି । ପିତୃଲଟି ଆଣି ହାତ ପାଖରେ ଟେକିଲି
ଉପରେ ଥୋଇଲି । ସେହି ସମୟରେ ମୋର ସଂଜ୍ଞା ଓ ବିରାଜ ଶକ୍ତି ଏକ
ପ୍ରକାର ଲେପ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ତତଃ ମୁଁ କିଛି ବିରାଜ ନ ଥାଏ । ମୋର
କିଛି ମନେ ପଡ଼ୁ ନ ଥାଏ ।

“ବହୁତ ସମୟ ବସି ବସି କଟିଲି । ଶେଷରେ ଦୁଆରେ ଆସି ଗୋଟିଏ
ଗାଡ଼ ଠିଆହୋଇ ପରି କଣ ଦେଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ମାଧୁଆ ଆସି
ପହଞ୍ଚିଲା , ଶ୍ଵେତନରୁ ମୋ ଜନସମ୍ପର୍କ ଧରି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଜନସ
ପକ୍ଷରେ ଆଉ କି ପ୍ରୟୋଜନ ? ମାଧୁଆକୁ କହିଲି, ‘କିରେ, କଥଣ ଘଟିଲଣି
ଶୁଣିବୁ ?’ ଯା ପୁଲିସରେ ଖବର ଦେଇ ଆ ।’

“ସେ କିଛି ନ କହି ରୁନିହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ସିଗାରେଟ ଓ ଦୁଆ-
ସିଲିଲ ବାହାର କରି ଧୂଆଁ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସୂକା
ସିଗାରେଟ୍ ସରିନାହିଁ , ମୋତେ ଭାରି ନିଦ ମାଡ଼ିଲା , ମୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ।
ଶୋଇ ଶୋଇ ବୋଧହୁଏ ଦୁଇଦଣ୍ଡା କଟିଗଲା । ନିଦରେ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖୁ-
ଥାଏ—ଆମେ ଦୁହେଁ, ମୁଁ ଓ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଶ୍ ଭଲ ଭାବରେ
ଚଳୁଛୁ । ଯେ କଳହ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ମେଣ୍ଟିମାଣ୍ଡି ଯାଇଛି । ଭିତରେ
ଟିକିଏ ସନ୍ଦେହ ଅଛି , କିନ୍ତୁ ମୋଟାମୋଟି ଆମେ ଦୁହେଁ ବର୍ତ୍ତମାନ
ବନ୍ଧୁ ।

“ଏହି ସମୟରେ ମୋର ସେହି ଦୁଆରେ ଆସି କିଏ ଡାକିଲା । ମନରେ
ବିରାଜିଲି, ‘କିରେ କଥଣ ପୁଲିସ କି ?’ ତେବେ ମୁଁ କଥଣ ଡାକୁ ସଫା ।

ମାରି ଦେଇଛି ? ନାହିଁ ବାଧ୍ୟତା ସେ ନିଜେ ଦୁଆରରେ ଡାକିଛି । ସେ-
ମରି କିଛି ସାଂଘାତିକ ଘଟଣା ଘଟିନାହିଁ । ପୁଣି ଦୁଆରରେ ଶବ୍ଦହେଲା, ମୁଁ ଉତ୍ତର
ନ ଦେଇ ମନକୁ ମନ ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥାଟା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରୁଥାଏ । ଆଜ୍ଞା,
ସତେ କଥା ମୁଁ ତାକୁ ମାରିଛି ? ହଁ, ସେଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ କଥା ?
ହୁଏ କିପରି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବାଧା ପାଇ ତା ପେଟ ଭିତରେ ପଶିଥିଲା, ସେ
କଥା ତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମନେ ଅଛି । ଏହି ସ୍ମୃତି ତ ତାକୁ ମାରିବାର ଶେଷ ପ୍ରମାଣ ।
ମୋର ହୃଦୟର ସ୍ବଦନ ଏକାବେଳେକେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଚିରୁରିଲି,
ଆଶ୍ଚ, ତାର ମୃତ୍ୟୁ ସଦି ନିଶ୍ଚିତ, ଏଥର ମୋର ଫାଳି ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଦିଏ;
କିନ୍ତୁ ମୋର ସଫା ମନେ ଅଛି ଠିକ୍ ଏହିପରି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଚିରୁରିଲି
ବେଳେ ମନ କିପରି ଭିତରେ ନାହିଁ ନାହିଁ କରୁଥାଏ, ମୁଁ ଜାଣୁଥାଏ ଆତ୍ମ-
ହତ୍ୟା କରିବାର ସାହସ ମୋଠାରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଉଠି ପିସ୍ତଲ ଉଠାଇ
ଧଇଲି । କିନ୍ତୁ ଟିପିବାକୁ ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ଅଛି,
ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଅନେକ ଥର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ହେଇ, ଅଳ୍ପ
ସମୟ ପୂର୍ବରେ ତ ଗାଡ଼ିରେ ସେହି କଥା ଚିରୁରୁଥିଲି । ସେତେବେଳେ
ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାଟା କେତେ ସହଜ ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ
ଇଚ୍ଛା ଆଉ ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ମନକୁ ମନ ପଚାରିଲି, ଆଉ ଆତ୍ମହତ୍ୟା
କରିବି କାହିଁକି ? ସେତେବେଳେ ସିନା ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ
ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବାହାରୁଥିଲି । ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପ୍ରତିହ୍ନସାର
ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ କାହିଁକି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତିହ୍ନସା
ନେବି କାହା ଉପରେ ? ଏ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଏଣେ
ଦୁଆରମରୁ ଚାଲିଥାଏ । ଚିରୁରିଲି, ଆଶ୍ଚ ଆଗ ଦୁଆର ଫିଟାଏ । କିଏ
ଆସୁଛି ଦେଖେ । ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାର ବେଳ କଅଣ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି
ଯାଉଛି ? ଏହା ବିଚାରି ମୁଁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ପୁଣି ପିସ୍ତଲ ଥୋଇଦେଲି ।
ତା ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦକାଗଜ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲି । ଦୁଆର ଫିଟାଇଲି ।
ପୁଲିସ୍ ନୁହେଁ, ମୋର ହାରି ବିଧବା ଭଉଣୀଟି ମୋର ଘର ଭିତରକୁ
ପଶି ଆସିଲା ଏବଂ ‘ତହୁବାରୁ, ଏ କଥା’ ବୋଲି ଚାଲିଲା । ତାର

କାନ୍ଦିବା ଗୁଣଟା ଭାରି ଦେଖି । ମୋତେ ଏହି ପଦକ କହିଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା ଆଖିରୁ ଲୁହର ଦୁଇଟା ଅସରନ୍ତି ଧାର ଲମ୍ବିଗଲା । ମୋତେ ଏ ଅରନୟ ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ ।

“ମୁଁ ଭାରି ବରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲି, ‘କଣ ? କଥା କଣ ? ଏମିତି କାହିଁକି ହେଉଛି ମ ? ତମର କଣ ଲୋଡ଼ା ଇଠେଇ ?’ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝୁଛି, ସେତେବେଳେ ତା ପ୍ରତି ଏପରି ରୁଦ୍ଧ ଭାବରେ କଥା କହିବା ଉଚିତ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସ୍ଵରରେ ତାକୁ କଥା କହିପାରିଲି ନାହିଁ ।

“ସେ ସେହିପରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା, ‘ତମ ବାବୁ, ସେ ପରା ମର ଯାଉଛି ! ତାକୁର ଆସେଥିଲା, କହିଲା , ବହୁବାର ଆଉ ଆଶା ନାହିଁ ।’

“ତାକୁର ନାଁ । ଶୁଣି ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ମୋର ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ପୁଣିପୁଣି-ମାନ୍ଦାରେ କାଗି ଉଠିଲା । ମୁଁ ଅଧିକ ବରକ୍ତିରେ କହିଲି, ‘ତାକୁର କଣ ଇଠିକି ଆସିଛି କ !’ ପୁଣି କହିଲି, ‘ସେ ମର ଯାଇଛି ! ମରୁ, ସେଥିରେ ମୋର କଣ ଅଛି, ସେ ମୋର କିଏ କ ?’ ସେ କହିଲା ‘ତମ ବାବୁ, ଏମିତି କଥା କହିଛ ମ ?’ ଛୁ, ଯାଅ, ଟିକିଏ ତା ପାଖକୁ ଯାଅ । ଏତେବେଳେ ଏମିତି ନିଶ୍ଚୟ କଥା କହିଲୁ ?’

“ମୁଁ ମନକୁ ମନ ପଚାରିଲି, ‘ଆଜ୍ଞା, ତା ପାଖକୁ ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯିବା କଣ ଉଚିତ ? ମନ ଭିତରୁ କିଏ ସତେ ଯେପରି କହିଲା, ‘ନିଶ୍ଚୟ, ଏତେବେଳେ ନ ଗଲେ ଆଉ କଣ ବେଳ ଆସିବ ?’ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୋର ଯିବାହିଁ ଉଚିତ । ସ୍ଵାମୀ ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ କି ହତ୍ୟା କଲା, ତେବେ ତା ସଙ୍ଗେ ଶେଷ ଦେଖାଟା ନ ହେଲେ ଲୋକେ କଣ କହିବେ ? ମୋର ମନେ ହେଲା ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ଶେଷ ଦେଖା କରିବାଟା ମୋର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

“ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ମୋର ନିଜ ଅତ୍ୟନ୍ତ କରବା କଥା । ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତାକରି, ‘ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ବେଳ କଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ଭାରି ? କିନ୍ତୁ ତା ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବା ପାଇଁ ଆଉ ତ ବେଳ ମିଳିବ ନାହିଁ ?’

“ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ଭଉଣୀ ପଛରେ ସେ ଘରକୁ ବାହାରିଲି । ମୁଁ ଏତେ-ବେଳେ ତା ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ, ସେ ଯେ ନାନା ପ୍ରକାର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଇ ନାନା ପ୍ରକାର କଟୁକଥା କହିବ । ସେ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସଫଳ କଲି, ସେ ମୋତେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଚରକ୍ତ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଟିକିଏ ହେଲେ ବିଚଳିତ ହେବ ନାହିଁ ।

“ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ମୁଁ ମୋର ଶୋଇବା ଘର ଗୁଡ଼ି ତିନିକୋଣାକୁ ଗଲା ବେଳେ ବାଟରେ ଚିଲୁରୁଆଏ, ଓଡ଼ୋ, ଏ ଯେଉଁ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଘଟିଗଲା, ସେ ସବୁ କଣ ସତ ? ନା, ଏସବୁ ମନର କଳ୍ପନା । କିଛି ଘଟି ନାହିଁ । ଯାହା ଥିଲା ସବୁ ସେହିପରି ଅଛି—ସେହି ଘର, ସେହି ଦ୍ଵାର, ସବୁ । କିନ୍ତୁ—କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ଔଷଧର ଉଚ୍ଛଟ ଗଲ । ସେହି ଉଚ୍ଛଟ ଗଲ ଉଚ୍ଛଟ ଭାବରେ ମନେ ପକାଇଦେଲା, ଯାହାକୁ ମନର କଳ୍ପନା ବୋଲି ଚିଲୁରୁଛି, ସେ ସବୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ । ଘରଦ୍ଵାର ଯେପରି ଥିଲା, ସେପରି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେପରି ଥିଲା, ସେପରି ନାହିଁ । ତା ଦେହରେ କୁଣ୍ଠ ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ଦେଇଛି ।

ସେ ଶୋଇଥିବା ଘରେ ପଶିଗଲା ମାତ୍ର ମୋର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା, ତାର ସେହି ସୁନ୍ଦର ରେଶମୀ ଶାଢ଼ୀ ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ଚଉକି ଉପରେ ଫୋପାଡ଼ା ହୋଇଛି । ଶାଢ଼ୀଟାଯାକ ରକ୍ତ ସରସର । ସେ ଶାଢ଼ୀ ସ୍ପଷ୍ଟ କଣାଇ ଦେଉ ଥାଏ ଦୁଇ ଗୁରୁତ୍ଵଶାଳୀ ପୂର୍ବେ ମୁଁ କି କୃତ୍ୟ କରିଛି । ସେ ଶୋଇଥାଏ—ମୋର ଶେଯରେ । ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚଟା ତଳିଆ ଉପରେ ଭାବିଦେଇ ଆଉଜିଥାଏ । ଆଖି ଭାଙ୍ଗି ଉପରକୁ ଟେକା ହୋଇଥାଏ । ପେଟ ଉପରେ ଲୁଗା ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେହି ଜାଗାରେ କୁଣ୍ଠ ମାରୁଥିଲା, ତାହା ଦିଶୁ ନ ଥାଏ । ତା ଉପରେ ତାକୁ

ଆସି ବ୍ୟାଣ୍ଡେକ ବାଜିଦେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଆଇଡୋପର୍ମ ଔଷଧର ଉଚ୍ଚଟ ଗନ୍ଧ ସେ ଘରଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ରଖିଥାଏ । ତା ପରେ ଦେଖିଲି ତାର ସେହି ଚରମପରିଚ ଓ ଚରାଧପରିଚ ମୁହଁଟି । ମୁହଁ ଫୁଲି ଯାଇଛି । ଲଳିତକାରୁକୁ ମୁଁ ଗୋଡ଼ାଇଲି ବେଳେ ସେ ବାଧା ଦେଇ ଯେଉଁ ଗୁପୁଡ଼ାଟି ପୁରସ୍କାର ପାଇ-
ଥିଲା, ସେହି ଆଦାତ ଯୋଗେ ତା ବା ଆଖିପତା ତଳକୁ ଖଣ୍ଡେ ଖୁବ୍ ନାଲି ଦିଶୁଥାଏ । ସେ ମୁହଁରେ ଆଉ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଚିହ୍ନ ନ ଥାଏ । ମୃତ୍ୟୁର ବିଶ୍ୱ-
ସିଦ୍ଧା ଫମେ ଫମେ ତାର ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଆକ୍ରମଣ କର ଆସୁଥାଏ । ସେ ମୁହଁ ଦେଖି ମୋର ଉଷ୍ମ ହେଲା । ମୁଁ ଟିକିଏ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଲି ।

“ଏହା ଦେଖି ତା ଭଉଣୀ କହିଲା, ‘ଯା, ଯା, ତା ପାଖକୁ ଯାଅ ମ ।’

“ମୁଁ ବିଚାରିଲି କାନ୍ଥରୁ ଉଠିବେଳେ ତା ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଉଚିତ । ବୋଧହୁଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ । ବୋଧହୁଏ ତାର ଦୋଷ ଓ ବ୍ୟଭିଚାର ନିମନ୍ତେ ମୋତେ କ୍ଷମା ମାଗିବ । ମନକୁ ମନ ପଚାରିଲି, ଆଜ୍ଞା ସେ ମୋତେ କ୍ଷମା ମାଗିଲେ, ମୁଁ କଅଣ ତାକୁ କ୍ଷମା ଦେବି ? ଉତ୍ତର ମିଳିଲା—ନିଶ୍ଚୟ, ସେ ଯେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ କ୍ଷମା ଦେବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ ତାକୁ ମୋର ଉଦାରତା ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱକଳ୍ପ କର ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଁ ତାର ଶଯ୍ୟା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲି । ଅତି କଷ୍ଟରେ ସେ ଆଖି ଦୁଇଟି ଟେକି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ଏବଂ ଖୁବ୍ କଷ୍ଟରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ମୋତେ କହିଲା—‘ଆଉ ଚିନ୍ତା କଅଣ ? ଏଥର ଏଣିକି ତୁମ ମନକାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର । ମୋତେ ତ ହୃତ୍ୟା କଲ—ଏଥର ତୁମ ସୁଖ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଉ ।’ ଏ କଥା ତାର ଆଖି ଏବଂ ମୁଖ-
ଭଙ୍ଗୀରୁ ବୁଝିଲି ।

“ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାର ଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇନାହିଁ । ସେହି ପୁରୁଷା ପରିଚିତ ପାଶବିକତା ଏବଂ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ତାର ହୃଦୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର କରି ରଖିଛି । ସେ ପୁଣି କହିଲା—ପିଲାଙ୍କୁ ତମେ ପାଇବ ନାହିଁ । ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ମୁଁ ତୁମ ହାତରେ ଗ୍ରହଣ କାହିଁ । ସେ (ତା:

ଭଉଣୀ) ତାଙ୍କୁ ନେବ । ମୁଁ ମୋର ପିଲାଗୁଡ଼ିକୁ ତାର ହାତରେ ଗ୍ରହଣିବି ।

“ପଲଙ୍କୁ ମୁଁ ପାଇବି କି ଆଉ କିଏ ପାଇବ, ସେ କଥା ସେତେବେଳେ ମୋର ଚିନ୍ତାର ସାମଗ୍ରୀ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ତାର ପାପ, ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଏବଂ ବ୍ୟଭିଚାର ବିଷୟ ସେତେବେଳେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସେ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୋର କ୍ଷମା ଭକ୍ଷା କରିବ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ସବୁ ବିଷୟ ତାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସବୁ କଥା ସେ କହୁଛି, କିନ୍ତୁ ସେହି ବିଷୟ ତାର ମନକୁ ଆସୁ ନାହିଁ ବା ଦୁଃଖରେ ସେ ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠାଉ ନାହିଁ ।

“ମୁଁ ଏହି କଥା ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ସେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କରି ପୁଣି କହୁଲା ‘ହଉ ଦେଖ ଦେଖ । ଆପଣା ହାତରେ କି ଖର୍ଚ୍ଚି କରିଛ, ସେ କଥା ଦେଖି ଦୃଷ୍ଟି ଅନୁଭବ କର ।’ ଦୁଆରକର ପାଖରେ ତାର ଭଉଣୀ ଓ ପିଲାଟିମାନେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ମୁଁ ପିଲାଟିମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁଲି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଖି ଫେରାଇ ତାର ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଶୁଣି ମୁଣ୍ଡବିଚାର ହୋଇ ଥରେ ଦେଖିଲି । ସେହି ଥରକରେ ମୋର ଗର୍ବ, ଅଧିକାର, ଜ୍ଞାନ ପାଶୋର ହୋଇଗଲା । ସେ ମୋ ପ୍ରତି କି ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର କରିଛି ସବୁ ଭୁଲିଗଲି । ଅନ୍ତତଃ ମନରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନୁଭୂତିର ଅଶୁଣାକ୍ଷର ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରକାଶ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ତାହାର ତଥାକଥିତ ଦୋଷସବୁ ଆଖିକି ବଡ଼ ଗ୍ରେଟ ଦିଶିଲା । ମୋର ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ଓ ଭୀଷୀ ଦୃଢ଼ତାରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ମୋତେ ଏ କର୍ମ କରାଇଥିଲା, ସେ ଭୀଷୀ ସେ ସନ୍ଦେହ ବଡ଼ ହେବୁ ବୋଧ ହେଲା । ମୁଁ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିଲି, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମହାପ୍ରାଣୀକୁ ମୁଁ କି ଘୋର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଉଛି—ଗୋଟିଏ ମାନବ ମୋ ଯୋଗୁ ମୃତ୍ୟୁର କକଳରେ ଯିବୁ କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହୁଛି । ସେ ଯେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ସେ କଥା ମୁଁ ଭୁଲିଗଲି । ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶିଲା, ତାର ମାନସ—ନା, ଦେଶମୂର୍ତ୍ତି । ମନେ ହେଲା ତାର ଗୋଡ଼ତଳେ ଲେଟି ପଡ଼ିବ । ଆବେଶରେ ତାର ହାତକୁ ଧରି କହୁଛି ‘ପାଶଣି, ମୁଁ, ଦେବ, ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।’ କିନ୍ତୁ ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ତାର ଦୁର୍ବଳ ଆଖି

ଦୁଇଟି ବନ୍ଦ କରି ମଜନ ରହିଲା; ତାର କଥା କହିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଦୂର ହୋଇ ଥିଲା ପରି ! ହଠାତ୍ ତାର ଦିନକ ମୁହଁ ଟିକିଏ ଅରଗଲା । ଗୋଟାଏ ଭୁଲ୍‌କୁଟି ତା ମୁହଁରେ ଆଜି ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେ ଦୁର୍ବଳତାରେ ତାର ଦୁର୍ବଳ ହାତ ଦିଓଟିରେ ଠେଲି ମୋଡେ ଦୂରକୁ ଚଢ଼ି ଦେବାକୁ ବସିଲା । ଆଉ ସହ ପାରିଲି ନାହିଁ—‘ପ୍ରିୟେ, କ୍ଷମା କର ପ୍ରିୟେ, ଦୁର୍ବଳ ମୁଁ କି ରିଆଏ ରିଆଇ ବସିଛି !’ ଏହା କହି ମୁଁ ତାର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲି । କିନ୍ତୁ ସେ କହିଲା ‘କ୍ଷମା, ଏତେବେଳେ କ୍ଷମା ନାମ ଶୁଣି ହସ ମାଡ଼ୁଛି । କ୍ଷମା ଦେବ କାହାକୁ—ତୁମକୁ ? ଓହ୍ଲୋ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ ହେଲେ !’ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଏପରି କହି ସେ ଅନ୍ଧ ଟିକିଏ ଡେଇଁ ହୋଇ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ମୃତ୍ୟୁର ଉଦ୍‌ଘୋଷରେ ତାର ଆଖିଦିଓଟି ଛଳ ଛଳ ଦିଶୁଥାଏ । ସେ କହିଲା—ଆଉ ଏତେବେଳେ କ୍ଷମା ମାଗୁଛ କାହିଁକି ? ତୁମ୍ଭର କାମନା ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ତୁମକୁ ମୋର କ୍ଷମାଦେବା ଅସମ୍ଭବ, ତୁମ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୋ ହୃଦୟ ପୂରି ରହିଛି ।

“ଏତକ କହିଲା ପରେ ହଠାତ୍ ତାର ବାଲୁକତା ଆସି ପଡ଼ିଯିଗଲା । ତାର ମନ କୌଣସି କଥାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନ ରହି ଖାଲି ଏଣେ ତେଣେ ହେଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେ ବେଳେ ବେଳେ ଚାକ୍ରାର କରୁଥାଏ, ‘ଦିଅ, ମାରି ଦିଅ । କୁଣ୍ଡ ଭୁଣ୍ଡି ଦିଅ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଡରାଉ ନା ତୁମ କୁଣ୍ଡକୁ ଡରାଉ ? ଖାଲି ଏତକ, ମୋଡେ ମାରିବା ସଙ୍ଗେ ଏ ପିଲଟି-ମାନଙ୍କୁ ବି ମାରିଦିଅ । ତାଙ୍କୁ ମାରିଦିଅ—ହେ, ଯିଏ—ଓଃ ସେତ ପଲେଇ ଗଲେଣି, ଭଲ ହୋଇଛି । ମୋର ଏ ଅବସ୍ଥା ସେ ଦେଖନ୍ତୁ କାହିଁକି ?’ ଏହିପରି ପ୍ରଳାପ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଲା । ଆଉ ସେ କାହାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେହିଦିନ ଦିପଦ୍ବରକୁ ତାର ପ୍ରାଣକାୟ ଉଡ଼ିଗଲା ।

“ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତା ପାଖେ ନଥିଲି । ସେ ଦିନ ସକାଳ ୮ଟା ବେଳେ ପୁଲିସ ଆସି ମୋଡେ ନେଇଗଲା ଆନାକୁ । ସେଠାରୁ ଜେଲ ହାଜତକୁ ଚାଲି, ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର ଅପେକ୍ଷାରେ । ହାଜତରେ ଏଗାରମାସ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହି ଏଗାରମାସ ବିଶ୍ରାମ ପାଇ ମୋଡେ ମୋ ବିଷୟରେ, ମୋର

ଅନ୍ତର ଜୀବନ ଦିଶୁଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର କବିଙ୍କୁ ବେଶ୍ ସୁଖ୍ୟା ମିଳିଲା । ମୋର ଅନ୍ତର ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥ ମୁଁ ଏହାଠାରେହିଁ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲି । ମୋର ମାନସିକ କୃତ୍ରିମତାକର ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହାଠାରେ ହୋଇଥିଲା । ମୋ ଆଖିରୁ ଅନ୍ଧପୋଟଳ ଯିଟିଲା, ହାଜତକୁ ଯିବାର ତନତନ ପରେ । ଯେବେ—ସେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ସ୍ଵର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଘୋର ଆବେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟର ଚନ୍ଦନ ଦମନ କରି କଥା କହିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେଲା । ସେ ତୁନି ହୋଇ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇ ବସି ରହିଲେ । ତା ପରେ ଟିକିଏ ଶୁଦ୍ଧ ପୁଣି କହିଲେ, “ତନତନ ପରେ ହାଜତରୁ ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଘରକୁ ନେଲେ, ସେତିକି ବେଳେ ବାସ୍ତବିକ ମୋର ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲିଲା । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ସଂସ୍କାର ହୋଇ ନ ଥାଏ ।” ସେ ପୁଣି କାନ୍ଦିଲେ, କିନ୍ତୁ ଭୂରନ୍ତ୍ର କାନ୍ଦ ଦେଇ କହିଲେ । ତନତନ ପରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତାର ମୃତମୃତ ଦେଖିଲି, ସେତିକିବେଳେ ବୁଝିଲି, ମୁଁ କେତେ କୁକର୍ମ କରିଛି—ସେତିକି ବେଳେ ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ତାର ହୃଦୟାକାଶ । ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବରେ ସେ ହସୁଥିଲା, ଖେଳୁଥିଲା, ସରସତାରେ ଅନ୍ୟକୁ ମଗ୍ନ କରୁଥିଲା ଏବଂ ନିଜେ ମଗ୍ନ ହେଉଥିଲା, ତାକୁ ମୁଁ ମୋର ନିଜ ହାତରେ ଆଜି ନିର୍ଦ୍ଦାକ କରି ପକାଇଛି । ମୋର ଯୋଗୁଁ ତା ଡେହରେ ଆଜି ସ୍ତବ୍ଧ ନାହିଁ । ସେ ନିର୍ଜୀବ ମାଟିକୁ ଶ୍ଵେତ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଯାହା କରିଛି ତାର ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନାହିଁ ; ନିଜ କୃତର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ସବୁ ବୁଝିଲି; କିନ୍ତୁ ଖାଲି ବୁଝିବା ସିନା ସାର ! ମୋର ପାପର ଫଳ ତ ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ । ଯାହା ଯାଇଛି, ସେ ତ ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ ।”

ଏତିକି କହି ସେ ଭୋ ଭୋ ଡକା ପାରିଲେ ଏବଂ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସାନ୍ତୁନା ଦେବା ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ବୁଝି ମୁଁ ତୁନି ହୋଇ ଅନୁତାପଦର୍ଶ୍ୟ ସେହି ହୃଦୟବାନ ପୁରୁଷଟିକୁ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

ଅନେକ ସମୟ ଗଲା । ସେ ମୋର ପାଖରେ କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆବେଗରେ ତାଙ୍କ ଦେହ ଅରପାଉଥାଏ । ଅବଶେଷରେ, ‘ହଉ ଦିଦାୟ ହେଉଛି’ ବୋଲି କହୁ ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ପଛ କରି ଶୋଇଲେ ଏବଂ ଦୋଷଦେଲା ଗୁରୁଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗାଡ଼ ଚାଲୁଥାଏ ।

ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ମୋର ଓହ୍ଲାଇବାର କଥା, ଦିନ ୮ଟା ବେଳକୁ ସେ ଶ୍ରେଣୀ ଆସି ହେଲା । ଓହ୍ଲାଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲି । ସେ ଯେଉଁଠାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ମୁଁ ସେ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କହିଲି । ସେ ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ହଲଚଲ ହେଲେ ନାହିଁ । କାସ୍ତରକ୍ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ହୋଇଯାଇଥାଏ, କି ଆଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା । ହେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ମନ ନ ଥାଏ, କେଜାଣି ? କିନ୍ତୁ ସେ ଉଠିଲେ ନାହିଁ, କି ମୋ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ସେ ସମୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଭାବି ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲି, କିନ୍ତୁ ଦୋଷଦେଲା ଉପରେ ତାଙ୍କର ସେହି କରୁଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଦୋଷଦେଲା ଭେଦ କରି ମୋ ଆଖିକୁ ଦିଶି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ମୋ ଆଖି ସମବେଦନାରେ ଛଳ ଛଳ ହେଉଥାଏ ।

Printed by B K. Kar
The Saraswata Press,
CUTTACK.
1931
